

De huidige solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen

Redenen, acties en groei van de solidariteit

Milan van Baren
S1027818
Geografie, Planologie en Milieu
Radboud Universiteit
Begeleider: dr. B.M.R. van der Velde
18-08-2022

Voorwoord

Op de middelbare school was ik altijd al erg geïnteresseerd in het Israëlisch-Palestijns conflict. Tijdens de vakken geschiedenis en aardrijkskunde op de middelbare school is dit conflict een aantal keer voorbij gekomen. Ook heb ik er over de jaren heen een aantal keer met mijn ouders over gesproken wanneer het conflict op het nieuws kwam. De complexiteit van het conflict zorgde ervoor dat ik het conflict maar moeilijk kon begrijpen. Ik heb het conflict waarschijnlijk altijd interessant gevonden doordat ik er door de jaren heen mee te maken kreeg en het gehele plaatje steeds beter begreep. Om deze reden heb ik, in december 2020, een paper geschreven over het Israëlisch-Palestijns conflict voor het vak 'Inleiding in conflictanalyse en -management' behorende bij de minor 'Conflictstudies' van het CICAM. De opdracht van dit paper was het maken van een conflict map over een conflict naar keuze.

Op social media kwam het conflict ook vaak voorbij en hier werd mij duidelijk dat het conflict in Nederland voor veel mensen een belangrijk onderwerp is waar tegenstrijdige meningen sterk met elkaar botsen. Al voor langere tijd zie ik onder nieuwsberichten op social media heftige discussies ontstaan waarbij #freepalestine de overhand neemt. Het viel me erg op dat de Palestijnse zaak zo op de voorgrond trad op sociale media. Naar aanleiding van het toenemende geweld in mei 2021 groeide deze steun voor de Palestijnen op social media enorm voor mijn gevoel. Naast bekende Nederlanders zag ik ook relatief veel mensen uit mijn eigen social media kring iets posten om de Palestijnen mee te steunen. Het ging hierbij vooral om berichten om bewustzijn te creëren. Om deze redenen groeide de interesse in het conflict alleen maar meer en ben ik me af gaan vragen waar deze steun voor de Palestijnen vandaan komt en op welke manier dit conflict in de Nederlandse samenleving leeft.

Ik wil bij deze graag de respondenten bedanken voor hun bijdrage aan het onderzoek. Met name de welwillendheid om te helpen en de openhartigheid waarmee er over gevoelige en persoonlijke zaken is gesproken stel ik erg op prijs. Daarnaast wil ik Martin van der Velde enorm bedanken voor de fijne begeleiding, goede feedback en het geduld over de afgelopen tijd.

Ik hoop dat deze bachelorthesis je interesse zal wekken en je nieuwe inzichten zal geven in de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen.

Samenvatting

Israël en het bijbehorende conflict met de Palestijnen is onder de Nederlandse bevolking al jaren een belangrijk, maar ook een complex en gevoelig onderwerp. Nederland kan over de jaren als een pro-Israëliësch land worden beschouwd, echter wordt er een omslag in deze steunbetuiging voor Israël geconstateerd. In dit onderzoek wordt de huidige solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen onderzocht. Hierbij worden de redenen, acties en de groei van de solidariteit, door middel van een literatuurstudie en een empirisch onderzoek, nader bestudeerd aan de hand van de grounded theory-methode.

Een belangrijke toevoeging aan de bestaande literatuur is dat er op voorhand weinig bekend is over de specifieke solidariteit zoals deze casus van Nederlanders met de Palestijnen. Met name de solidariteit met een externe groep, de Palestijnen, en solidariteit met een groep in conflict is vernieuwend. Deze casus levert door zijn unieke en specifieke karakter een interessante bijdrage aan de algemene bestaande literatuur in het kader van solidariteit.

Om inzicht te krijgen in de redenen, acties en groei van de Nederlandse solidariteit met de Palestijnen zijn er semi-gestructureerde diepte interviews afgenomen met actoren in de solidariteitsbeweging. De respondenten bestaan uit mensen met verschillende achtergronden die onderdeel zijn van belangrijke pro-Palestijnse organisaties. Ze worden op basis van hun expertise naar de drie onderdelen van de solidariteit bevraagd. Door uiteindelijk de literatuur met de empirie te vergelijken komen er interessante bevindingen aan het licht.

Na het onderzoeken van de redenen, acties en de groei van de solidariteit kan onder andere het volgende worden geconcludeerd. Het gevoel van onrecht speelt in alle drie de onderzochte onderdelen van de solidariteit een belangrijke rol. Ten eerste is het een belangrijke reden voor mensen om de Palestijnen te steunen. Vervolgens wordt dit gevoel van onrecht geuit en wordt er bij de solidariteitsacties informatie over dit onrecht verspreid. Dit heeft onder andere het doel om bewustzijn te creëren wat weer zorgt voor een groei in de solidariteitsbeweging. Het positieve beeld van een alom groeiende solidariteitsbeweging blijkt echter niet aan de orde. De solidariteit bevindt zich nog in een beperkte hoek, evenals de groei hiervan.

Op basis van de conclusie wordt de solidariteitsbeweging aanbevolen om voornamelijk bij jongere generaties, mensen met een migratieachtergrond en mensen met een progressieve of linkse achtergrond te informeren, evenals op plekken waar deze groepen zich clusteren. Dit zorgt namelijk voor een focus op een doelgroep waarbij een grotere kans bestaat dat ze de Palestijnen ook daadwerkelijk willen en zullen gaan steunen. Daarnaast, door de constatering van een goede werking van persoonlijke ervaringen en beeldmateriaal, kan bij het informeren en voorlichten worden aanbevolen om de focus te leggen op het voorzien van beeldmateriaal en het motiveren van een reis naar Palestina.

Ten slotte wordt er een vervolgonderzoek aanbevolen naar de ligging van de Palestijnse zaak in de Nederlandse politiek en de redenen voor de politieke onwil om de zaak aan te kaarten. Dit kan interessant zijn doordat een positieve buitenlandpolitiek van Nederland ten opzichte van de Palestijnse zaak erg van belang is voor de Palestijnen.

Voorwoord	1
Samenvatting	2
H1 Introductie	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Nederland, Israël en Palestina	6
Pro-Israëliisch Nederland	6
Omslag in steunbetuiging	6
Pro-Palestijns activisme	7
Palestijnse diaspora	8
Tegenwerkingen	9
1.3 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie	10
1.4 Doel- en vraagstelling	12
H2 Theoretisch kader	13
2.1 Solidariteit	13
Groepssolidariteit	14
Humanitaire solidariteit	16
Solidariteitsacties	17
2.2 Conceptueel model	18
H3 Methodologie	19
3.1 Dataverzameling	19
3.2 Data Analyse	21
H4 Resultaten	22
4.1 Redenen en motivaties solidariteit	22
Rechtvaardigheid voor iedereen	22
Morele verplichting	23
Rechtvaardigheid voor de Palestijnen	24
Bekend worden met de Palestijnse zaak	24
Ervaringen in Palestina	26
Onrecht tegenover de Palestijnen	28
Motivatie uit doorzettingsvermogen van de Palestijnen	30
De Palestijnse zaak steunen voor Israël	31
Deelconclusie	32
4.2 Solidariteitsacties	34
De publieke opinie veranderen	34
Informatievoorziening	35
Deelconclusie	38

4.3 Groei in de solidariteit	39
Een groeiende solidariteit in selecte groepen	39
Beperkte solidariteit in de politiek	40
Bewustzijn	41
Het Palestijnse verhaal	41
Bewustwording van onrecht	42
Klassieke en sociale media	43
Verandering	45
Kracht argument antisemitisme neemt af	45
De groei in solidariteit in verschillende groepen	46
Jongere generaties	47
Wegebben schuldgevoel Holocaust	47
Migratieachtergrond	48
Identificatie met de Palestijnen	49
Christelijke gemeenschap	50
Kritisch Joodse kant	51
Deelconclusie	52
H5 Conclusie	54
H6 Aanbeveling, discussie en reflectie	57
6.1 Aanbeveling	57
6.2 Discussie	57
6.3 Reflectie	58
Literatuurlijst	60
Bijlage 1: Interviewguide	63

H1 Introductie

In dit hoofdstuk wordt het onderwerp ingeleid en wordt de doel- en vraagstelling van dit onderzoek opgesteld. Hierna wordt de relevantie van dit onderzoek voor de maatschappij en de wetenschap besproken.

1.1 Aanleiding

Israël en het bijbehorende conflict met de Palestijnen is onder de Nederlandse bevolking al jaren een belangrijk onderwerp. Toch bevond het conflict zich tot aan mei 2021 een tijdje op de achtergrond, door een relatief wat rustigere periode in het conflict. Dit veranderde toen het geweld tussen Israël en de Palestijnen in mei weer toenam. De aanleiding hiervoor was de uitzetting van Palestijnen in Oost-Jeruzalem door de Israëlische politie. Als gevolg hiervan ontstonden er hevige protesten die door de Israëlische politie op gewelddadige wijze werden beëindigd. De politie viel onder andere de Al-Aqsa moskee binnen met traangas en flietsgranaten, een actie die voor de Palestijnen om religieuze redenen bijzonder gevoelig lag. Als reactie hierop vuurde de Palestijnse organisatie Hamas raketten af richting Jeruzalem. Dit zorgde op zijn beurt weer voor een reactie vanuit de Israëlische overheid met over en weer beschietingen met raketten en doden aan beide kanten als gevolg. Sinds de oorlog in Gaza in 2014 is het conflict niet zo geëscaleerd (Koens, 2021).

Dat het Israëlisch-Palestijns conflict op dit moment nog steeds erg leeft in Nederland blijkt uit de demonstraties in mei 2021 naar aanleiding van het oploeiende geweld. Op zeker zeven plaatsen in Nederland zijn er demonstraties gehouden. Met name pro-Palestijnse demonstranten kwamen bijeen om solidariteit met de Palestijnen te tonen (AD, 2021). In een recent artikel in Trouw bevestigt Peter Malcontent, historicus en onderzoeker aan de Utrecht Universiteit, dat Nederlanders zich sinds 2002 niet zo breed uitspraken tegen het Israëlische geweld (Van Baars, 2021). Deze trend wordt ook bevestigd op sociale media, waar tientallen bekende influencers en bekende Nederlanders berichten deelden met hun miljoenen volgers. Deze berichten bevatten onder andere video's, steunbetuigingen en uitleg over het conflict. Veel van deze influencers en bekende Nederlanders steunen hiermee de Palestijnen maar er zijn ook enkelen die juist pro-Israëlische content deelden op hun sociale media (NOS, 2021). Kortom, door het toegenomen geweld in mei 2021 is het conflict weer op de voorgrond gaan treden in Nederland. Daarnaast lijkt de steun van Nederlanders met de Palestijnen te zijn gegroeid, dit wordt in het volgende hoofdstuk verder besproken.

1.2 Nederland, Israël en Palestina

Pro-Israëlisch Nederland

Tot in de jaren 80 was solidariteit met Israël erg vanzelfsprekend in Nederland. Nederland heeft door de geschiedenis heen dan ook altijd een sterke Joodse lobby gehad. Vanaf de oprichting van Israël heeft Nederland hen bij elke oorlog gesteund, een grotere steunpilaar bestond er niet in de wereld. Deze steun is deels te verklaren door het grote schuldgevoel wat in Nederland heerst over de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog en het aandeel dat Nederland hierin heeft gehad. In Nederland zijn namelijk relatief de meeste Joden weggevoerd naar vernietigingskampen (Welgraven, 2018). Daarnaast hadden verschillende politieke stromingen elk een eigen gegronde reden om steun aan Israël te betuigen, aldus Bart Wallet, onderzoeker aan de faculteit Semitische talen en culturen aan de Universiteit van Amsterdam. Liberalen zagen Israël als baken voor de westerse democratie, socialisten zagen Israël als arbeidersparadijs en confessionelen beschouwden Israël als een vervulling van bijbelse profetieën (Van Baars, 2021). Daarnaast speelt 9/11 ook een rol door de wij-zij retoriek die hiermee in de samenleving is ontstaan. Dit leidde namelijk tot het over één kam scheren van de Palestijnse strijd tot islamitisch georiënteerd terrorisme. Israël is om deze redenen ook altijd een belangrijk onderwerp geweest in de Nederlandse maatschappij (Malcontent, 2018).

De grote steun vanuit Nederland komt tot uiting in de Nederlandse buitenlandpolitiek omtrent Israël. De overwinning van Israël tijdens de Zesdaagse Oorlog zorgde voor een enorme golf van sympathie en bewondering en was hiermee een eerste uitlaatklep voor het Nederlandse schuldgevoel. De VN eiste dat Israël zich zou terugtrekken uit de bezette gebieden die werden gewonnen tijdens deze oorlog. Nederland was hier fel op tegen en stuurde zelfs in het geheim wapens naar Israël. Internationaal kreeg Israël door de bezettingspolitiek juist steeds minder steun en groeide de steun voor de Palestijnen. Bij Europese toenadering tot de Palestijnen bleef Nederland echter steeds tegenwerken. Nederland staat bekend als een van de meest pro-Israëlische landen van de EU en heeft de reputatie het voortouw te nemen bij het blokkeren van moties die de zelfbeschikking van de Palestijnen mogelijk zouden bevorderen. In 1994 ontstond er een linkse meerderheid in de Tweede Kamer waardoor de steun voor de Palestijnen voor het eerst iets toenam. De huidige Tweede Kamer is echter duidelijk weer pro-Israël. Drie van de vier partijen in de coalitie steunen Israël, D66 is wat meer pro-Palestijns (Welgraven, 2018). Het Israëlisch-Palestijns conflict lijkt onderdeel te zijn geworden van een politieke strijd in het Westen. Links steunt de Palestijnen, rechts kiest voor Israël. De verrechtsing in veel Europese landen is hierdoor veelal in het voordeel voor Israël. Door de winst van de PVV, Forum voor Democratie en JA21 in de laatste verkiezingen is ook het pro-Israëlische deel in de Tweede Kamer toegenomen (Giesen, 2021).

Omslag in steunbetuiging

Toch is over de jaren heen de steun voor Israël afgebrokkeld, doordat Israël steeds meer afstand nam van het socialistisch gedachtegoed. Ook kwam er onder confessionelen steeds meer een tweedeling. Een afnemende sympathie voor Israël is duidelijk zichtbaar. Het merendeel van de Nederlanders is naar een middenpositie gegaan waarbij het idee dat

beide partijen even schuldig zijn dominant is (Van Baars, 2021). Volgens onderzoek van de Bertelsmann Stiftung uit 2020, beschreven in Giesen (2021), heeft slechts 21,5 procent van de Nederlanders een positief beeld van Israël. Daarmee zit Nederland ongeveer op het gemiddelde van Europa. Zo'n 31 procent van de Nederlanders heeft zelfs een negatief beeld van Israël, bijna 50 procent neemt een neutraal standpunt in. Een deel van de christelijke gemeenschap in Nederland behoudt wel een pro-Israëlische houding. Zij zien de staat Israël als de 'terugkeer naar het beloofde land' zoals dat staat beschreven in de bijbel. Deze groep is in de samenleving niet erg zichtbaar maar is zeker niet ondervertegenwoordigd. Hun netwerk binnen de Nederlandse politiek is namelijk erg goed (RTL Nieuws, 2021).

Om de Nederlandse opinie te beïnvloeden wordt door beide partijen ingezet op actieve lobby, maar ook hier is een verschuiving zichtbaar. Het aantal pro-Israëlische organisaties voor actieve lobby was aanvankelijk een stuk groter dan die aan de pro-Palestijnse kant. Een deel van pro-Israëlische organisaties zijn echter over tijd verdwenen terwijl die aan Palestijnse kant juist zijn gegroeid. De zichtbaarheid van de Palestijnse zaak is op deze manier toegenomen (Van Baars, 2021).

Volgens Peter Malcontent (RTL Nieuws, 2021) is er duidelijk een verschuiving zichtbaar van hoe mensen naar het conflict kijken, met name bij de nieuwe generatie. Steeds meer mensen uiten hun steun voor de Palestijnen en de steun voor Israël is afgenomen. Malcontent geeft hiervoor drie redenen. Ten eerste zijn er steeds meer Nederlanders met een migratieachtergrond. Hierdoor zijn er steeds meer mensen die zich op cultureel, ideologisch of religieus vlak verbonden voelen met de Palestijnen. Ten tweede wordt het geweld tegen de Palestijnen als disproportioneel ervaren, wat sympathie voor de Palestijnen creëert. Dit disproportionele geweld wordt dan ook duidelijk in beeld gebracht door de media. In dit conflict vallen aan beide kanten slachtoffers, maar aan Palestijnse kant 15 keer zoveel dan aan Israëlische kant. Dit in combinatie met de uitzettingen van Palestijnse families zorgt voor steeds meer verontwaardiging en afkeuring tegenover Israël onder Nederlanders. Ten derde noemt Malcontent dat onder jongere generaties het altijd zo dominante schuldgevoel van Holocaust minder leeft. Ook de Nederlanders met een migratieachtergrond zijn niet opgegroeid met de lading van de Tweede Wereldoorlog zoals de meeste Nederlanders dat wel mee hebben gekregen. De oorlog is volgens hem steeds verder van ons af komen te staan, waardoor het makkelijker wordt om te sympathiseren met de Palestijnen (RTL Nieuws, 2021). De drie verklaringen benoemd door Peter Malcontent worden in dit onderzoek gekoppeld aan de algemene solidariteit theorieën in het theoretisch kader. Ook worden ze gebruikt in het beantwoorden van de onderzoeksvragen die in de volgende paragraaf aan bod komen.

Pro-Palestijns activisme

De grootste actie van het pro-Palestijns activisme is de internationale BDS-beweging (Boycott, Divestment and Sanction). De BDS-beweging is een wereldwijde campagne die ook in Nederland actief is. De campagne roept dus op tot boycot van, desinvesteringen in en sancties ten opzichte van Israël met als doel het land te verplichten de mensenrechten van de Palestijnen in acht te nemen. De BDS-beweging stelt hierbij de volgende eisen:

1. Het beëindigen van de bezetting (en het koloniseren) van het Arabisch gebied dat in juni 1967 bezet werd (VN Resolutie 242) en het afbreken van de muur;

2. Het erkennen van de fundamentele rechten en de volledige gelijkwaardigheid van de Arabisch-Palestijnse inwoners van Israël (VN Verdrag tegen Apartheid);
3. Het respecteren, beschermen en promoten van de rechten van Palestijnse vluchtelingen om terug te keren naar hun huizen en bezittingen (VN Resolutie 194) (BDS Nederland, 2021).

Palestijnse diaspora

Binnen het Pro-Palestijnse activisme in Nederland behoren ook de etnische Palestijnen in Nederland die zich inzetten voor de Palestijnse zaak. Uit een onderzoeksrapport over de Arabische diaspora in Nederland (Hendriks, 2008, p.39) blijkt dat er zo'n 7000 Palestijnen in Nederland leven. Hiervan woont een groot deel, ongeveer 1500 Palestijnen, in Vlaardingen waar de eerste stroom vluchtelingen is gaan wonen. Deze statistieken worden door de Palestijnse gemeenschap zelf genoemd. Nederland heeft geen statistieken hiervan, omdat de staat Palestina niet door Nederland wordt erkend en etnische Palestijnen dus als statenloos worden geregistreerd. De aantallen zijn hierdoor een schatting.

In het onderzoeksrapport staat een aantal punten over de rol van de Palestijnen in Nederland bij het beëindigen van de Israëlische bezetting. Volgens de Nederlandse Palestijnen kan er pas vrede zijn als Israël de bezetting van Palestijns grondgebied stopt. Om dit te bereiken willen de Palestijnen het Nederlandse publiek winnen voor een buitenlandbeleid dat kan helpen om de bezetting tot een einde te brengen. Daarbij willen ze het Nederlandse publiek er ook van overtuigen dat de Palestijnen het recht hebben zich gewapenderhand te verzetten tegenover Israël. Volgens hen kan er, zolang de bezetting voortduurt, niet van de Palestijnen worden geëist dat het geweld moet worden gestopt. Dit wordt door de Nederlandse regering wel gedaan.

Daarnaast geeft Hendriks een aantal aanbevelingen voor de Nederlandse diaspora ten behoeve van de Palestijnse zaak. Ten eerste geeft hij aan dat de Palestijnen in Nederland veelal hoogopgeleid zijn en hierdoor dus in staat zijn om hun standpunten publiekelijk uit te dragen. Volgens Hendriks is het echter onvoldoende gelukt om in Nederland een permanente, krachtige lobby naar de media en de politiek te creëren. Ook is er geen proactieve strategie om in de media te komen en is er geen capaciteit om eenzijdig of onjuist nieuws over de Palestijnse zaak in de media te monitoren en te pareren. Hij geeft aan dat deze capaciteit moet worden ontwikkeld. Daarnaast valt op dat Palestijnen zelden invloed uit hebben weten te oefenen binnen de Nederlandse politieke partijen en dat het niet is gelukt om de pro-Israël gevoelens in de Nederlandse samenleving structureel en consistent te bestrijden. Binnen de kerk, waar pro-Israël gevoelens sterk zijn, hebben onder andere Palestijnse christenen nauwelijks pogingen gedaan om tegenwicht te bieden. Verder geeft Hendriks aan dat de jongere generatie Palestijnen zich afzijdig houdt. Zij zouden goede woordvoerders kunnen zijn voor de Palestijnse zaak omdat zij beter zijn geïntegreerd in de Nederlandse gemeenschap en de taal beter spreken. Ze zouden bijvoorbeeld lid kunnen worden bij een politieke partij of gaan werken bij een Nederlandse NGO of mediaplatform. Op deze manier kan van binnenuit de discussie, het beleid en de inhoud van het nieuws worden beïnvloed. Tot slot geeft Hendriks aan dat de Palestijnen de steun van de Marokkaanse, andere Noord-Afrikanen en de islamitische gemeenschappen in Nederland

beter kunnen benutten in tijden van verkiezingen wanneer politieke partijen de stem van deze groepen niet wil missen (Hendriks, 2008, pp. 14-15).

Tegenwerkingen

Pro-Palestijnse activisme wordt echter ook sterk tegengewerkt, zo blijkt uit een rapport van het European Legal Support Center (2021), een in Amsterdam gevestigde organisatie die deze trend in een aantal Europese landen monitort en slachtoffers bijstaat met juridische hulp. Pro-Palestijnse activisten en organisaties worden op verschillende wijzen tegengewerkt. Uit het rapport blijkt dat het in Nederland gaat om 76 incidenten tussen 2015 en 2020. Deze incidenten bestaan uit het ontzeggen van toegang tot debat ruimtes, het inperken van academische vrijheden, het aanvechten van subsidies en fondsen, cyberaanvallen en bedreigingen. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van lastercampagnes waarin solidariteit met de Palestijnen en kritiek op Israël wordt geframed als uiting van antisemitisme of steun aan terrorisme. Het rapport geeft aan dat deze incidenten een onderdeel zijn van een campagne van de Israëlische regering om de kritiek op de Palestina-politiek van Israël en de BDS-beweging te bestrijden (The Rights Forum, 2022). Uit het rapport van Ahmad et al. (2018) blijkt dat soortgelijke tegenwerkingen van de BDS-beweging er niet voor zorgt dat deze beweging tot een einde wordt gebracht. Deze tegenwerkingen blijken juist een versterker te zijn in de BDS-beweging. De pogingen van de Israëlische overheid om pro-Palestijns activisme te laten krimpen, wat 'shrinking space' wordt genoemd, blijkt averechts te werken.

1.3 Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Onderzoek naar de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen is zowel op maatschappelijk als op wetenschappelijk gebied relevant. In de Nederlandse maatschappij wordt het Israëliisch-Palestijns conflict gezien als een belangrijk onderwerp. Het Israëliisch-Palestijns conflict is een erg gevoelig onderwerp waarbij twee partijen tegenover elkaar staan. Nederlanders met een uitgesproken mening over het conflict komen hierdoor tegenover elkaar te staan. Voor de Nederlandse maatschappij kan het dus erg belangrijk zijn om de solidariteit met de Palestijnen beter te begrijpen. Kennis over de redenen en acties van een groeiende solidariteit voor de Palestijnen kan dan ook erg van belang zijn om verschillende redenen. Ten eerste kan er met de kennis, beschikbaar door dit onderzoek, op juiste gronden een genuanceerdere discussie over dit gevoelige onderwerp worden gevoerd. Daarnaast kunnen mensen, organisaties en overheden proberen op een positieve manier in te spelen op conflictsituaties tussen de twee groepen. De mogelijke creatie van begrip voor het pro-Palestijnse activisme speelt hierbij een rol. Vanuit pro-Palestijnse kant geeft dit onderzoek namelijk aandacht en uitleg over hun activisme. Verder kunnen de resultaten van het onderzoek natuurlijk ook belangrijk zijn voor de pro-Palestijnse beweging. Beschikbare kennis over de motivaties en redenen van de solidariteit van mensen buiten hun eigen gemeenschap, en op welke manier ze deze solidariteit vervolgens uiten, kan gebruikt worden om solidariteit met de Palestijnen te genereren of te versterken bij mensen. Verder zou dit onderzoek ook zelfreflecterend kunnen werken voor mensen die zichzelf herkennen solidair te zijn met de Palestijnen. Deze mensen zouden bij zichzelf kunnen gaan nadenken over de terechtheid van hun solidariteit. Daarnaast kunnen mensen die nog weinig steun voor de Palestijnen voelen solidariteit ontwikkelen, doordat ze instemmen met de redenen die Pro-Palestijnen geven voor hun solidariteit.

Naast de maatschappelijke relevantie is dit onderzoek ook wetenschappelijk relevant. In de literatuur wordt veel geschreven over groepssolidariteit, solidariteit binnen een groep. Dit onderzoek focust zich echter grotendeels ook op de solidariteit *met* een bepaalde groep, namelijk die van Nederlanders die zich niet tot dezelfde groep identificeren als de Palestijnen. Dat er in de literatuur weinig geschreven is over deze vorm van solidariteit wordt bevestigd door Tri Mulyasari (2021). In haar master thesis onderzoekt ze de solidariteit van Nederlandse individuen met Papuanen. In haar theoretisch kader bevestigd ze ook dat er in de bestaande literatuur weinig geschreven is over de solidariteit met betrekking tot een externe groep die zich buiten de eigen nationale grens bevinden. Dit noemt ze transnationale solidariteit. Verder benoemt ze ook dat er weinig bekend is over de rol van conflict bij het ontstaan van solidariteit met een groep door mensen die niet bij het conflict betrokken zijn. Deze specifieke vormen van solidariteit waar nog weinig literatuur over geschreven is, passen ook perfect bij de solidariteit met de Palestijnen die in deze bachelorthesis wordt onderzocht.

Wat betreft de specifieke solidariteit met de Palestijnen zijn er een aantal onderzoeken die deze solidariteit van specifieke groepen met de Palestijnen benoemen. Een voorbeeld hiervan is de solidariteit van Hizbullah, een politieke partij in Libanon, met de Palestijnen (Khalili, 2007). Er is echter nog geen onderzoek waarbij de solidariteit met de Palestijnen binnen westerse landen als Nederland wordt behandeld. Onderzoek naar de solidariteit binnen Nederland, kan dus iets toevoegen aan de bestaande kennis binnen het onderwerp van solidariteit met de Palestijnen. Het feit dat Nederland als een van de meest pro-

Israëliësche landen van Europa wordt gezien maakt dit onderzoek extra interessant omdat de groei in de solidariteit met de Palestijnen die wordt onderzocht, contrasterend is. Ook zullen de redenen die Peter Malcontent geeft voor de groei in de solidariteit (RTL Nieuws, 2021) in dit onderzoek worden getoetst en uitgebreid, wat voor een verrijking in de kennis over deze groei zal zorgen. De onderbouwing voor deze gegeven redenen kunnen in de literatuur namelijk niet worden teruggevonden. Dat de groep mensen in Nederland met een niet-westerse migratieachtergrond stijgt is een feit (CBS, 2022). Dat deze groep mensen dan ook zorgt voor een groei in de solidariteit met de Palestijnen en dat dit komt door de verbondenheid met de Palestijnen op cultureel, ideologisch of religieus vlak, wordt in dit onderzoek dus mede getoetst. Daarnaast is er weinig literatuur te vinden over het wegebben van het schuldgevoel van de Holocaust. Uit onderzoek van Bertelsmann Stiftung (2020) blijkt wel dat 39% van de Europeanen vindt dat Europa, met betrekking tot de geschiedenis van de Holocaust, niet verantwoordelijk is voor Israël. Er is echter geen onderzoek gedaan naar deze stelling over de jaren heen, ook is er geen dergelijk onderzoek toegepast op Nederland als specifieke casus. De derde reden genoemd door Malcontent, dat het geweld tegenover de Palestijnen als disproportioneel wordt gezien, is in de introductie al uitgelegd en kan als een logische verklaring worden gezien. Ook hier is echter geen wetenschappelijke literatuur over beschikbaar. Malcontent bevestigt in het recente artikel van trouw dat er nog weinig onderzoek wordt gedaan naar de groeiende steun voor de Palestijnen binnen de Nederlandse maatschappij. De laatste opiniepeiling komt uit 2013 die werd uitgevoerd door het CIDI dat wordt gezien als een pro-Israëliësche organisatie. De bevestiging van een verschuiving in de Nederlandse opinie wordt dan ook vooral gebaseerd op kwalitatief onderzoek (Van Baars, 2021). De kennis over de redenen voor de solidariteit van Nederlanders en de bijbehorende uitingen van deze solidariteit zullen ook vernieuwend zijn doordat dit niet eerder is onderzocht.

1.4 Doel- en vraagstelling

Dit onderzoek baseert zich op de waargenomen huidige trend van een gegroeide solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen. Ook bouwt dit onderzoek deels voort op de verklaringen die Peter Malcontent geeft voor deze trend. Deze verklaringen voor de groei in de solidariteit worden meegenomen in het onderzoek.

Het doel van dit onderzoek is het begrijpen en uitleggen van de huidige solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen. Om de huidige solidariteit te begrijpen wordt er ten eerste gekeken naar de redenen van Nederlanders voor hun solidariteit met de Palestijnen. Daarna worden de acties die tot uiting komen, door toedoen van deze solidariteit, nader onderzocht. Ten slotte komt de groei in de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen aan bod. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt als volgt:

Hoe kan de huidige solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen, en de ontwikkeling daarin, worden begrepen?

Voor het beantwoorden van de hoofdvraag zijn de volgende drie deelvragen opgesteld:

1. Welke redenen zijn er voor de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen?

Bij deze deelvraag worden de redenen voor de solidariteit geïnterviewd en geanalyseerd. Hierbij horen de motivaties van Nederlanders voor hun solidariteit maar ook andere redenen waarom ze de Palestijnse zaak steunen.

2. Op welke manieren komt de solidariteit tot uiting?

Bij deze deelvraag worden de uitingen van de solidariteit, zogenaamde solidariteitsacties, geïnterviewd en geanalyseerd.

3. Op welke manier groeit de Nederlandse solidariteit met de Palestijnen?

Bij deze deelvraag wordt de groei van de Nederlandse solidariteit onderzocht door te kijken naar waar deze groei zich bevindt en door de werkende en tegenwerkende factoren achter deze groei te bekijken.

H2 Theoretisch kader

In dit theoretisch kader worden de concepten uit de hoofd- en deelvragen aan de hand van een literatuurstudie toegelicht. Hiermee kan de bestaande kennis rondom de concepten worden ingekaderd. Dit onderzoek focust zich met name op het hoofdconcept solidariteit. De uiteindelijke bevindingen uit deze literatuurstudie worden vervolgens verwerkt in het conceptuele model om de inhoud van het onderzoek op schematische wijze weer te geven.

2.1 Solidariteit

Solidariteit is in dit onderzoek het kernbegrip. Er komen in deze paragraaf dan ook verschillende solidariteit theorieën aan bod. Maar eerst dient er duidelijk te worden uitgelegd welke definitie van solidariteit er in dit onderzoek wordt gehanteerd. De definitie die door het woordenboek Van Dale (2022) wordt gegeven is 'gevoel van één-zijn met anderen', en solidair wordt gedefinieerd als 'gevoel van saamhorigheid hebben en tonen'. Deze definitie is voor dit onderzoek te kort door de bocht. Naar verwachting voelt niet iedere Nederlander die de Palestijnen of de Palestijnse zaak steunt zich 'één' met deze groep. Ook beschrijft Van Dale (2022) saamhorigheid als 'het bij elkaar horen (van mensen)'. Naar verwachting voelt niet iedere Nederlander zich saamhorig met de Palestijnen. Het gaat in dit onderzoek namelijk om de solidariteit met een externe groep: de Palestijnen.

Amnesty International (2017) geeft een definitie die beter aansluit bij de solidariteit met de Palestijnen: 'Het idee van saamhorigheid, betrokkenheid bij de strijd of het lijden van anderen.' Deze definitie bevat de saamhorigheid maar verbreed het concept door solidariteit ook te koppelen aan de betrokkenheid bij de strijd of het lijden van anderen. Dit zorgt ervoor dat de definitie niet beperkt blijft tot een saamhorigheidsgevoel. Daarnaast kan de situatie van de Palestijnen worden gezien als een strijd met leed waardoor de definitie hier goed op aansluit. De definitie van Amnesty International (2017) is dus gekozen als onderdeel van de operationele definitie voor dit onderzoek.

Volgens Mulder (2021) berust de definitie van solidariteit op 'de praktijk van elkaar helpen'. Bij deze meer praktische definitie van solidariteit is de actie van het helpen erg van belang. Het tot uiting komen van de solidariteit in de vorm is voor dit onderzoek een belangrijke toevoeging aan de operationele definitie. De definitie die voor dit onderzoek wordt gebruikt bestaat dus uit: 'Het idee van saamhorigheid, betrokkenheid bij de strijd of het lijden van anderen.' waarbij de saamhorigheid en betrokkenheid zich ook daadwerkelijk uit in de vorm van solidariteitsacties.

Volgens Latinen & Pessi (2014, p. 2) verwijst solidariteit naar een band met andere mensen of andere mensen van een groep, zowel groot als klein. Verschillende *microphenomena* zoals de acties, motivaties en houdingen van mensen kunnen ook worden beschreven als solidair. Daarnaast kan 'solidariteit' gebruikt worden om de normatieve orde van een gemeenschap met betrekking tot sociale integratie en conflict te beschrijven. Het concept kan ook worden gebruikt bij revolutionaire, kritische sociale bewegingen die de normatieve orde willen veranderen. Solidariteit kan aanwezig zijn in kleine gemeenschappen, politieke bewegingen, een hele samenleving of zelfs binnen de hele mensheid. Solidariteit kan bijvoorbeeld ontstaat uit de aanwezigheid van een bepaalde houding of emotie zoals het gevoel van ergens bij willen horen, je zorgen maken om het welzijn van een ander, toegewijd zijn tot gedeelde normen, de sociale banden in kwestie

waarderen of identificatie met een groep. Deze voorbeelden worden aangeduid als *solidary motives* oftewel motieven voor solidariteit (Latinen & Pessi, 2014, p.6). Om de solidariteit van Nederlandse individuen met de Palestijnen te begrijpen worden deze *solidary motives* in de eerste deelvraag onderzocht. De *solidary motives* van Latinen & Pessi zijn dan ook een belangrijk theoretisch aspect van dit onderzoek.

Latinen en Pessi (2014, p. 3) benoemen ook dat solidariteit kan worden uitgedrukt op macro- en microniveau. Op macro-niveau wordt solidariteit op een grote schaal bedoeld bijvoorbeeld in groepscohesie of integratie. Op microniveau wordt het gedrag, de emoties en houdingen van individuen bedoeld die bijvoorbeeld de sociale cohesie beïnvloeden. In dit onderzoek wordt er gekeken naar de solidariteit met de Palestijnen vanuit het individu. De focus van dit onderzoek ligt dus op microniveau met het individu als actor van de solidariteit die met name invloed kan hebben op de groei in de solidariteit.

Mulder (2021) onderscheidt het concept solidariteit in drie verschillende vormen. Solidariteit, de praktijk van elkaar helpen, op basis van: (1) groepssolidariteit oftewel leden binnen je eigen groep helpen, (2) welbegrepen wederzijds eigenbelang oftewel helpen opdat de ander een wederdienst zal bewijzen, (3) humanitaire solidariteit ten aanzien van kwetsbare en/of weerloze mensen oftewel hulp uit compassie. Vaak lopen deze vormen van solidariteit door elkaar heen en kan de oorsprong van solidariteit bestaan uit een mengeling van deze drie vormen. Van de tweede vorm is er hoogstwaarschijnlijk geen sprake bij deze onderzoekscasus, er is namelijk niks bekend over een wederdienst die solidaire Nederlanders zouden krijgen voor hun hulp. Om deze reden wordt er niet verder ingegaan op deze vorm van solidariteit. De andere afsplitsing van solidariteit door Mulder, in groepssolidariteit en humanitaire solidariteit, wordt daarentegen wel gebruikt voor dit onderzoek. Deze twee vormen van solidariteit worden hieronder besproken.

Groepssolidariteit

De eerste onderzoeker die het concept solidariteit gebruikt in zijn werk en hierbij ingaat op groepssolidariteit is Emile Durkheim. Durkheim was vooral geïnteresseerd in wat de samenleving bijeenhoudt als die bestaat uit mensen met gespecialiseerde rollen en verantwoordelijkheden. In zijn boek 'The Division of Labor in Society' (1893) bespreekt hij *social solidarity*. *Social solidarity* benadrukt de onderlinge afhankelijkheid tussen individuen in een samenleving, waardoor individuen het gevoel hebben dat ze het leven van anderen kunnen verbeteren. Hij maakt hierbij onderscheid tussen mechanische en organische solidariteit (Markovsky & Lawler, 1994). Mechanische solidariteit treedt op in groepen met mensen die overeenkomsten hebben in achtergrond, waarden en overtuigingen. Hierdoor is er een op emoties gebaseerd gemeenschapsgevoel in dergelijke groepen. Organische solidariteit ontstaat uit verschillen die voortkomen uit bestaande arbeidsverdelingen. Door deze verschillen is iedereen in de samenleving afhankelijk van elkaar. Zonder de bakker is er geen brood, zonder de boer is er geen graan en zonder bouwvakkers zijn er geen huizen etc. Deze uitgewerkte theorie over solidariteit door Durkheim is van belang omdat het de basis heeft gevormd voor andere solidariteit theorieën.

Scholz (2008) gaat ook in op de verschillende vormen van solidariteit en gebruikt het concept van *social solidarity* in zijn werk. *Social solidarity* wordt volgens hem gedefinieerd door kenmerken die leden van een bepaalde groep met elkaar delen, zoals een gemeenschappelijke identiteit, bewustzijn of ervaring van onderdrukking. Deze kenmerken zorgen voor sociale banden en positieve collectieve morele verplichtingen. Een groep met deze sociale banden en positieve collectieve morele verplichtingen wordt een

'solidariteitsgroep' genoemd. Een voorbeeld van een kleine solidariteitsgroep is een familie. Binnen deze groep zal de morele verplichting tot het helpen van elkaar uitgebreider zijn dan binnen een grotere solidariteitsgroep zoals een culturele groep. De definitie van *social solidarity* gebruikt door Scholz heeft veel vergelijkingen met de mechanische solidariteit beschreven door Durkheim. Hierop voortgebouwd worden er twee andere vormen van solidariteit genoemd door Scholz namelijk: *civic solidarity* en *political solidarity*. *Civic solidarity* gaat in op de relatie tussen de staat en de morele verplichting om zijn burgers bij te staan (Scholz, 2008). Omdat het in dit onderzoek niet gaat over de invloed van statelijke actoren op de solidariteit met de Palestijnen, wordt deze vorm niet nader toegelicht.

Political solidarity is daarentegen wel van belang om groepssolidariteit met betrekking tot dit onderzoek beter te begrijpen. Scholz definieert *political solidarity* als een eenheid van individuen die zich bewust inzetten om een situatie van onrecht, onderdrukking, tirannie of sociale kwetsbaarheid aan te vechten. Deze eenheid komt niet tot stand door gedeelde kenmerken, zoals bij *social* en *civic solidarity*, maar eerder door een gedeelde inzet voor een zaak van sociale rechtvaardigheid. Deze gedeelde inzet komt vaak tot uiting in een vorm van sociaal activisme. *Political solidarity* onderscheidt zich van de andere vormen van solidariteit doordat de groep ontstaat uit de gevoelde morele verplichtingen. Bij de andere twee vormen zijn er morele verplichtingen die voortkomen uit de al bestaande groep. Een familie is bijvoorbeeld een al bestaande solidariteitsgroep, deze solidariteitsgroep is dus geen vorm van *political solidarity* (Wilcox, 2010). Mensen die zich hard maken voor de Palestijnse zaak behoren dus, aan de hand van *political solidarity*, tot dezelfde solidariteitsgroep. Dit verklaart echter niet waarom bepaalde individuen in deze groep de Palestijnse zaak steunen. Het bevestigt alleen dat binnen de groep van de Palestijnse beweging er een solidariteitsgevoel aanwezig is op basis van deze gemeenschappelijke zaak. In dit onderzoek wordt er gekeken naar de solidariteit van pro-Palestijnse activisten binnen deze solidariteitsgroep met een andere groep, namelijk die van Nederlandse individuen met de Palestijnen. De *political solidarity* wordt hier dus niet onderzocht maar draagt wel bij aan het begrijpen van de werking van de groepssolidariteit in deze onderzoekscasus.

Fireman en Gamson (1979, pp. 22-23) geven aan dat de solidariteit in een groep geworteld zit in de verschillende manieren waarop mensen zich verbonden aan elkaar voelen binnen die groep. Deze verbondenheid creëert een gevoel van gemeenschappelijke identiteit, gedeeld lot en een algemeen gevoel om de groep te verdedigen. Ze hebben ook vijf factoren opgesteld die de basis vormen voor de solidariteit van een persoon met de groep: het lid (1) heeft vrienden of familieleden binnen de groep, (2) handelt collectief met andere groepsleden, (3) deelt zijn manier van leven met de groep en deze wordt ook goedgekeurd door de groep, (4) heeft met leden van de groep dezelfde ondergeschikte en superieure relaties als met mensen buiten de groep, (5) wordt geïdentificeerd als een volwaardig lid waardoor het verlaten van de groep erg moeilijk is. Deze factoren zorgen ervoor dat een lid belang heeft bij het lot van de groep, waardoor het lid zal bijdragen aan collectieve actie indien nodig.

Larry May (1996) geeft ook een lijst met basiselementen waar groepssolidariteit uit bestaat: (1) bewuste identificatie met de groep, (2) sentimentele banden, (3) gemeenschappelijke belangen in het welzijn van de groep, (4) gedeelde waarden en overtuigingen, en (5) bereidheid om morele steun te tonen. Volgens May staat de identificatie met een groep, en de gedachte dat het welzijn van de groep van belang is voor het welzijn van de leden van de groep, centraal binnen solidariteit. Solidariteit is op deze manier dus gebaseerd op gevoelens van gelijkheid en uniformiteit met de leden van de

groep. Dit gevoel van gelijkheid en uniformiteit komt voort uit gedeelde waarden en overtuigingen die op hun beurt weer kunnen ontstaan uit bijvoorbeeld een gedeelde geschiedenis of het leven in hetzelfde gebied. Een ander essentieel punt is de bereidheid om elkaar te helpen in het geval van moeilijkheden. Solidariteit is volgens May niet alleen een passief gevoel maar omvat ook praktische gevoelens om tot actie over te gaan.

Nederlanders met een migratieachtergrond die zich door deze achtergrond relatief sneller op cultureel, ideologisch of religieus vlak verbonden voelen met de Palestijnen, komen in dit onderzoek onder andere aan bod. Het groeiende aantal van deze groep werd door Peter Malcontent (RTL Nieuws, 2021) namelijk benoemd als mogelijke reden voor de groei in de solidariteit. Deze Nederlanders met een migratieachtergrond zou je op basis van bovenstaande theorieën kunnen categoriseren onder social solidarity. Deze mensen kunnen zich namelijk onderdeel voelen van een Arabische of Islamitische gemeenschap en zijn dan ook mede om deze reden bereid de Palestijnen te helpen.

Humanitaire solidariteit

De tweede reden die Malcontent geeft voor de groeiende solidariteit in Nederland is het disproportionele geweld wat tegen de Palestijnen wordt gebruikt. Dit sluit aan bij het begrip van humanitaire solidariteit dat al eerder door Mulder (2021) werd beschreven als hulp bieden uit compassie. Volgens veel sociologen, net als Durkheim, bevindt solidariteit zich binnen een groep of gemeenschap. Maar gevoelens van universele moraliteit en gerechtigheid die sommigen mensen bezitten kunnen juist ook voor solidariteit buiten een eigen groep of gemeenschap zorgen (Latinen & Pessi, 2014, p. 2).

Niet elke Nederlander, solidair met de Palestijnen, voelt zich tot dezelfde groep behoren als de Palestijnen. Een beschrijving van solidariteit binnen een groep is dus niet voldoende om de Nederlandse solidariteit met de Palestijnen te omvatten. Onora O'Neill (1996) onderscheidt het concept dan ook in solidariteit *binnen* een groep (groepssolidariteit) en solidariteit *met* een externe groep. Solidariteit ervaren met een bepaalde groep betekent dat je je emotioneel met hen identificeert, je probeert je voor te stellen hoe het is om in hun plaats te staan om vervolgens symbolische of praktische actie te ondernemen om ze te helpen. O'Neill geeft hierbij het voorbeeld van solidair zijn met een groep die lijdt door het toedoen van een onderdrukkend regime. Bij dit voorbeeld kan een vergelijking worden gemaakt met de situatie van de Palestijnen. Het Israëliësch-Palestijns conflict, waarin de Palestijnen volgens de pro-Palestijnse beweging worden onderdrukt door de Israëliësch overheid, kan een bron zijn voor de compassie waaruit humanitaire solidariteit bestaat en is dus een vorm van solidariteit *met* een groep. Ondanks dat het hier niet gaat om groepssolidariteit kan hier toch een koppeling aan *political solidarity* worden gemaakt. De Palestijnse zaak brengt hier namelijk de Nederlandse mensen die solidair zijn met de Palestijnen bij elkaar. Er wordt hier dus een politieke solidariteitsgroep gevormd op basis van de solidariteit *met* een groep.

Een andere factor binnen het Israëliësch-Palestijns conflict die van invloed kan zijn op het solidariteitsgevoel van mensen is het hebben van een gemeenschappelijke vijand. Volgens Oosterlynck et al. (2015, p.5) kan solidariteit geworteld liggen in een gedeelde strijd, rond gemeenschappelijke belangen en het hebben van een gemeenschappelijk vijand. Dit wordt bevestigd door Honovan (2008), die stelt dat solidariteit versterkt kan worden door het verkrijgen van een gemeenschappelijke vijand.

Zoals eerder beschreven kan solidariteit ook bestaan uit een mengeling van vormen van solidariteit. Binnen een groep met groepssolidariteit kan er ook sprake zijn van

humanitaire solidariteit. Zo ook binnen de casus van de Palestijnen waar de Palestijnse nationalistische strijd heeft geleid tot solidariteit onder Arabieren, moslims, mensen uit derdewereldlanden, anti-imperialisten en internationalisten over de hele wereld (khalili, 2007, p.300).

Solidariteitsacties

Bij het inkaderen van het concept solidariteit is gebleken dat het ondernemen van actie een belangrijk onderdeel is van solidariteit. Voor dit onderzoek wordt de solidariteitsactie dan ook gezien als onderdeel van solidariteit en apart behandeld in de tweede deelvraag.

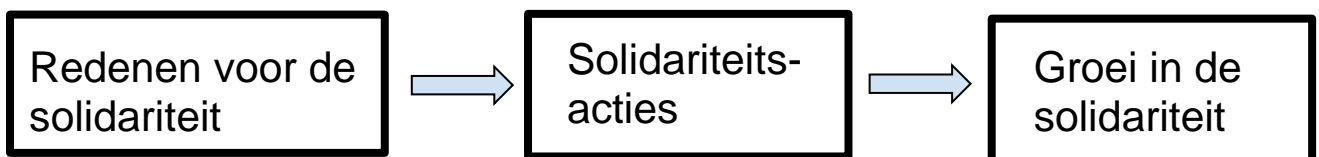
Volgens Windt (1999, pp. 217-218) kan een actie worden gecategoriseerd als een actie uit solidariteit als de actor, (1) net als de ontvanger van de solidariteit, een gevoel van saamhorigheid en sympathie heeft, (2) deels is gemotiveerd door onbaatzuchtigheid, (3) de actie beschouwt als het helpen van een ander in tijden van nood, (4) de specifieke casus ziet als onrecht, een moreel probleem en als een bron voor morele verplichting, (5) ervan uitgaat dat de ontvanger de specifieke casus als even noodzakelijk vindt, (6) ervan uitgaat dat de ontvanger er ook op gebrand is de specifieke situatie te verlichten of te beëindigen en (7) ervan uitgaat dat de ontvanger op eenzelfde manier zal handelen.

In de introductie werd het gebruik van sociale media aan pro-Palestijnse kant al kort besproken. Een groot gedeelte van het pro-Palestijns activisme kan worden gevonden in hun inzet op de media. Westerse klassieke media worden door de Palestijnse beweging vaak beschuldigd bevooroordeeld te zijn ten gunste van Israël. Om hierop in te spelen maken pro-Palestijnse activisten over de hele wereld gebruik van sociale media om internetgebruikers de Palestijnse kant van het verhaal te vertellen (Abu-Ayyash, 2015). Er wordt zelfs gesproken van een *Electronic Intifada*. De *Electronic Intifada* verwijst naar een opstand tegen Israël via het internet. Het internet is een sterk medium geworden voor propaganda en psychologische oorlogsvoering in dit conflict. Mede dankzij de groei in *citizen journalism* onder Palestijnse activisten. *Citizen journalism* onder Palestijnen is gegroeid vanwege het verhoogde gebruik van mobiele telefoons met camera's, de verhoogde toegang tot het internet en de integratie van *citizen journalism* in mainstream media. Palestijnse internet activisten beschikken hierdoor over betere middelen om de Palestijnse zaak over de wereld te verspreiden (Yin, 2009).

2.2 Conceptueel model

De totstandkoming van het conceptueel model wordt in deze paragraaf, aan de hand van het theoretisch kader, duidelijk gemaakt. De solidariteit met de Palestijnen wordt op microniveau en dus vanuit het individu onderzocht. Uit het theoretisch kader blijkt dat er verschillende motieven kunnen zijn voor de solidariteit van een individu. Dit werd door Latinen en Pessi (2014, p.6) al beschreven als *solidary motives*. Solidariteit wordt voor dit onderzoek in twee vormen besproken op basis van hoe de solidariteit verklaard kan worden. Groepssolidariteit omvat de solidariteit binnen een groep die van toepassing is op Nederlanders met een migratieachtergrond die zich op cultureel, ideologisch of religieus vlak verbonden voelen met de Palestijnen. Humanitaire solidariteit omvat de solidariteit uit compassie en is voor dit onderzoek onder andere van toepassing op de Nederlanders die zich niet met dezelfde groep identificeren als de Palestijnen. Deze verschillende motieven worden in de eerste deelvraag dan ook onderzocht en zijn onderdeel van hoe de solidariteit verklaard kan worden. Naast motieven kunnen er ook andere redenen zijn die ertoe geleid hebben dat mensen de Palestijnen zijn gaan steunen. Een voorbeeld hiervan is de manier waarop ze bekend zijn geworden met de Palestijnse zaak. Deze redenen voor de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen, waaronder de motieven, zullen worden onderzocht in de eerste deelvraag. Verder blijkt uit het theoretisch kader dat de solidariteitsactie een belangrijk onderdeel is van solidariteit. De solidariteitsactie wordt daarom in de tweede deelvraag onderzocht. Ten derde wordt de groei in de solidariteit met de Palestijnen onderzocht. Deze groei werd door Peter Malcontent al uitgelegd aan de hand van drie redenen. Voor deze redenen is geen bestaande literatuur gevonden. Deze drie componenten zullen uiteindelijk het geheel van de Nederlandse solidariteit met de Palestijnen uitleggen en antwoord geven op de hoofdvraag: *'Hoe kan de huidige solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen, en de ontwikkeling daarin, worden begrepen?'*

Uit het theoretisch kader komt dus naar voren dat solidariteit kan worden begrepen aan de hand van de motieven en de solidariteitsacties. In dit onderzoek worden 'motieven' uitgebreid naar redenen voor de solidariteit. De groei in de solidariteit met de Palestijnen die in de introductie al is besproken wordt daarnaast ook onderzocht om de huidige solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen te begrijpen. Deze drie componenten zijn dan ook in het onderstaande conceptueel model terug te vinden. In het conceptueel model is te zien dat de redenen voor de solidariteit een causale verband heeft met de solidariteitsacties. De redenen voor de solidariteit van mensen zorgt natuurlijk voor solidariteit en zoals eerder uitgelegd zijn de solidariteitsacties onderdeel van solidariteit. De redenen voor de solidariteit zullen dan ook direct zorgen voor solidariteitsacties. Verder is er een causaal verband tussen de solidariteitsacties en de groei in de solidariteit waarneembaar. De solidariteitsacties zorgen er namelijk onder andere voor dat de solidariteit zal groeien.

Figuur 1: Conceptueel model

H3 Methodologie

Om de opgestelde doelstelling te behalen is er in dit onderzoek gekozen voor een kwalitatieve benadering om de complexiteit van het onderwerp in de diepte te kunnen onderzoeken. Met kwalitatief onderzoek worden de resultaten beschouwend en in tekst opgesteld. Hierdoor kan er een gedetailleerde, diepgaande en sterke onderbouwing van de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen worden bewerkstelligd. Binnen de kwalitatieve benadering wordt er gebruik gemaakt van een grounded theory-methode waarbij bestaande literatuur over solidariteit en de genoemde redenen voor de groei in deze solidariteit zullen worden getoetst en aangevuld.

3.1 Dataverzameling

Voor de dataverzameling zijn er semi-gestructureerde diepte interviews afgelegd die aan de hand van een interviewgide zijn voorbereid (zie bijlage 1). De interviews geven hiermee genoeg ruimte aan de respondenten om in hun eigen woorden hun solidariteit uit te leggen en dit zorgt er toch voor dat alle deelvragen doelgericht kunnen worden beantwoord. Ook geven de semi-gestructureerde interviews ruimte voor follow-up vragen waarmee ook daadwerkelijk de diepte in wordt gegaan wat uiteindelijk tot een beter antwoord op de vragen zal leiden. Verder geeft dit ruimte voor de geïnterviewden om zelf invulling te geven in wat zij belangrijk vinden en wat zij graag willen delen, hier is met een dichte vragenlijst minder ruimte voor. Dit alles zorgt voor een beter begrip van de huidige solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen en de ontwikkeling daarvan.

Voor dit onderzoek zijn er acht respondenten geïnterviewd die zich bezighouden met de Palestijnse zaak in Nederland. Hierbij zijn mensen van verschillende organisaties en met standpunten en achtergronden geïnterviewd. Voor het vinden van respondenten zijn er een groot aantal pro-Palestijnse organisaties in Nederland benaderd via de mail. Uit deze poging kwamen een aantal reacties en op deze manier zijn er drie interviews tot stand gekomen. De andere vijf interviews kwamen tot stand door de contactenkring van deze drie geïnterviewden. Vanuit de eerdere interviews werd namelijk vaak doorverwezen naar andere mensen die mogelijk interessant voor het onderzoek zouden kunnen zijn. Dit zorgde voor een diversiteit aan visies en standpunten wat voor een completere uitleg van de huidige solidariteit met de Palestijnen heeft gezorgd. Het zo compleet mogelijk maken door middel van verschillende perspectieven is van belang omdat de huidige solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen als geheel wordt getracht te begrijpen. Alle respondenten zijn actief in het steunen van de Palestijnse zaak. Alle interviews, op twee na, hebben fysiek plaatsgevonden. De voorkeur bestond er om alle interviews fysiek af te nemen om de interviews wat persoonlijker te maken bij een gevoelig onderwerp als dit. Dit heeft bij de twee interviews waar dit niet is gelukt geen problemen opgeleverd. De interviews duurden vaak 60 tot 80 minuten. Hierbij zijn alle vragen aan bod gekomen en is er ruimte gebleven voor de geïnterviewden om zelf dingen toe te voegen die zij belangrijk achtten binnen het onderwerp. Op de volgende pagina bevindt zich een tabel met daarin de geïnterviewden en hun achtergrond.

Robert Soeterik 20-04-22	Voorzitter van het Nederlands Palestina-Komitee (NPK) en Midden-Oosten specialist.
Biessaan 24-04-22	Lid van het NPK, werkt aan de instagrampagina van de organisatie. Ze heeft een Palestijnse achtergrond, haar ouders zijn Palestijns maar ze is wel in Nederland opgegroeid.
Gerard Jonkman 25-04-22	Directeur van The Rights Forum. Hij werkte eerder in Libanon en Pakistan voor Artsen zonder Grenzen en het Nederlandse Rode Kruis.
Meta Floor 03-05-22	Bestuurslid Vrienden van Tent Of Nations Nederland en een christelijke achtergrond. Tent of Nations is een boerderij in Palestina van de familie Nassar. De vrienden van Tent of Nations steunen deze boerderij en de normen en waarden waar de familie Nassar achter staan.
Evalien 04-05-22	Onderdeel van Students For Palestine en student 'International Studies', hierbinnen is ze bezig met een Midden-Oosten track.
Ibrahim Al-Baz 04-05-22	Onderdeel van de Palestijnse gemeenschap in Vlaardingen en erg actief bij het steunen van de Palestijnse zaak.
Jaap Hamburger 11-05-22	Voorzitter van Een Ander Joods Geluid en heeft een Joodse achtergrond.
Daan de Grefte 20-05-22	Legal Officer bij European Legal Support Center (ELSC).

Tijdens de interviews werd er onder andere gevraagd of de respondenten ook een groei in de solidariteit waarnemen en hoe deze volgens hen tot stand is gekomen. Ook werd er gevraagd naar de redenen voor mensen om solidair te zijn en naar de solidariteitsacties. Hierbij zijn de respondenten veelal als 'experts' benaderd doordat zij antwoord gaven vanuit hun expertise over het onderwerp. Deze expertise hebben ze onder andere door hun ervaring in het werkveld en de kennis die ze hebben over mensen van hun achterban of organisatie. Wanneer de geïnterviewden vertellen over de persoonlijke redenen voor hun solidariteit en hun solidariteitsacties worden ze benaderd als normale respondenten. Ondanks dat er een heterogene doelgroep is ontstaan en de geïnterviewden als experts en als normale respondenten worden benaderd, is er slechts één interviewgide gebruikt. Bij elk interview zijn namelijk dezelfde onderwerpen behandeld. De respondenten konden bij deze onderwerpen elk vanuit hun eigen achtergrond en zowel vanuit hun expertise als hun persoonlijke benadering antwoord geven op dezelfde onderwerpen. Het verschil in het perspectief van waaruit antwoord wordt gegeven is wel duidelijk meegenomen in de analyse. Bijvoorbeeld wanneer een respondent spreekt over zijn of haar achterban of vanuit persoonlijke standpunten en meningen. Na deze acht interviews kwamen uiteindelijk weinig tot geen nieuwe inzichten meer aan het licht wat betekent dat er sprake was van theoretische saturatie. De data analyse kon hierna dus van start.

3.2 Data Analyse

Ook voor de analyse van de data is de grounded theory-methode gehanteerd. Op deze manier konden, de door het individu beschreven verklaringen en acties, op een duidelijke manier worden gecategoriseerd volgens de grounded theory-methode: via open, axiaal en selectief coderen. De data, in de vorm van audiobestanden, werd getranscribeerd. Vervolgens werd er gebruik gemaakt van het programma Atlas.ti versie 22, om de getranscribeerde interviews te coderen. Tijdens het open coderen is irrelevante data weggefilterd doordat deze data simpelweg niet is gecodeerd. Bij het coderen is er gebruik gemaakt van code groups (axiaal coderen) waardoor de codes op voorhand al gecategoriseerd en gethematiseerd zijn wat zorgt voor meer orde en duidelijkheid bij de analyse van de data. Zo zijn onder andere de redenen voor solidariteit, solidariteitsacties en factoren die meespelen bij de groei van de solidariteit van elkaar gescheiden en aan elkaar gekoppeld (selectief coderen). Deze categoriën dienen compleet en hiermee representatief te zijn aan de inhoud van de interviews. Ten slotte komen de gecategoriseerde thema's in het resultatenhoofdstuk naar voren en zijn deze hier uitgebreid besproken om op deze manier het fenomeen 'solidariteit' gestructureerd uit te kunnen leggen.

H4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de belangrijke aspecten van de interviews beschreven en geanalyseerd. De resultaten worden op basis van de deelvragen gestructureerd weergegeven. Elke deelvraag zal in een paragraaf worden behandeld met een samenvattende deelconclusie aan het einde.

4.1 Redenen en motivaties solidariteit

Welke redenen zijn er voor de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen?

Uit de interviews blijkt dat het beleefde onrecht tegenover de Palestijnen een van de belangrijkste redenen voor mensen is om de Palestijnen te steunen. Alle respondenten geven aan dat rechtvaardigheid in deze kwestie erg belangrijk voor hen is.

Rechtvaardigheid voor iedereen

Wat opvalt is dat veel respondenten zich, naast rechtvaardigheid voor de Palestijnen, ook sterk maken voor rechtvaardigheid in het algemeen. Rechtvaardigheid voor iedereen en voor alle groepen, niet alleen de Palestijnen, blijkt voor veel van de respondenten belangrijk te zijn. Jaap Hamburger geeft dit aan wanneer hij zegt: *“Voor mij is er weinig belangrijker dan het respecteren, waarborgen en sanctioneren van mensenrechten.”* Gerard Jonkman bevestigt zijn rechtvaardigheidsgevoel voor alle groepen. *“Voor mij persoonlijk is rechtvaardigheid een heel belangrijk begrip. Rechtvaardigheid voor verschillende groepen, voor alle groepen. ... Er zijn veel meer conflicten in de wereld, maar ik heb me nu op de Palestijnse kwestie gericht. ... Onrechtvaardigheid is een item wat mij bezighoudt.”* Ook Biessaan geeft aan zich voor meerdere groepen in te zetten dan alleen voor de Palestijnen. *“En niet alleen de Palestijnse zaak, maar ook bijvoorbeeld mensen van de LGBTQ community. ... Maar ook de mensen in Jemen die lijden aan een hongersnood of mensen in Syrië en Oekraïne. ... Syrië, Jemen, dat soort dingen, daar ben ik wel actief mee bezig. Minder actief als Palestina want ik ben in het NPK gerold natuurlijk. Maar bijvoorbeeld ook demonstraties voor Afghanistan, daar ben ik ook altijd bij. Dus ik vind dat soort dingen wel heel belangrijk ja. ... Overal waar mensen onderdrukt worden, vind ik dat we daar altijd iets tegen moeten doen.”*

Robert Soeterik bevestigt dat rechtvaardigheid een grote drijfveer is voor mensen die actief zijn in solidariteitsgroepen. *“Ik denk dat mensen die in beweging komen, of dat nou jongeren of ouderen zijn (want ook ouderen zijn in solidariteitsgroepen actief), ik denk dat de belangrijkste drijfveer daarbij is dat bepaalde verhoudingen indruisen tegen hun gevoel van rechtvaardigheid. Dat geldt ook voor mij. Ik vind het niet kunnen, wanneer je eenmaal op de hoogte bent van een onaanvaardbare situatie, dat je dan je mond houdt over zulk onrecht. Dat kan gewoon niet. Het is een kwestie van fatsoen: je komt op voor slachtoffers. ... Het type mensen dat zich bij solidariteitsgroepen aansluit, heeft een lage drempel om dat te doen. Ik denk dat het dus een sterk rechtvaardigheidsgevoel is.”*

Robert Soeterik geeft ook aan dat mensen die actief zijn in solidariteitsgroepen vaak een progressieve of linkse achtergrond hebben. Hij legt een verband tussen mensen met een

progressieve of linkse achtergrond en het hebben van een algemeen gevoel van rechtvaardigheid. *“Veel van de mensen die in solidariteitsgroepen actief zijn, hebben een progressieve of linkse achtergrond, meer dan in rechtse kring. Progressief of links zijn is zagezegd ‘a way of life’. Wanneer je bepaalde progressieve of linkse ideeën hebt, dan moet je consequent zijn over de hele linie. Wanneer je onrecht ziet dan moet je daar je mond over open doen. Wanneer je mensen kunt helpen die in een moeilijke situatie zitten, dan moet je dat doen. ...Voor mij ligt dat allemaal in elkaars verlengde. Opkomen voor mensen die in een moeilijke situatie zitten, dat is vanzelfsprekend.”*

Biessaan geeft aan dat eerlijkheid een belangrijk onderdeel is van dit rechtvaardigheidsgevoel. Ook geeft ze aan dat ze zo is als persoon, ze beschrijft het dan ook als een karaktereigenschap. *“Het is gewoon eerlijkheid eigenlijk. Het is een beetje hoe ik ben als persoon. Ik kan het niet zo goed hebben als er mensen worden behandeld op een manier die niet eerlijk is. ... Ik denk dat het eraan ligt hoe je bent als persoon, en dat is heel breed. Maar ik denk dat dat toch wel uiteindelijk de reden is dat mensen zich erover uitspreken zeg maar.”*

Meta Floor legt uit dat jezelf inzetten voor rechtvaardigheid en het daarbij helpen van andere mensen voor haar ook een bepaalde zingeving in het leven is. Voor haar is het een manier om de wereld te verbeteren door andere mensen buiten je eigen kring te helpen. *“Nou, ik geloof wel als het gaat over zingeving in het leven, dat zingeving ook is dat je voor een ander van betekenis bent. En dan meer dan alleen maar de mensen die je zelf uitkiest. Je kunt ook van betekenis zijn voor je vrienden. Maar dat je ergens voor gaat in het leven om toch met elkaar, want eigenlijk doe je het met z'n allen samen natuurlijk, om het niet te accepteren dat de wereld verrot is. En toch proberen de wereld een klein beetje beter te maken.”*

Morele verplichting

Daan de Grefte legt uit dat zijn gevoel voor rechtvaardigheid deels verklaarbaar is door de invloed van zijn ouders. *“Dat is nog wel even goed om uit te leggen, mijn ouders hebben allebei gelijkheid, heel principieel en consequent, hoog in het vaandel staan. Dus ja, ik ben wel zo opgevoed dat als ik dit soort dingen zie, dat ik dan denk: Dit kan niet, en als ik hier niks aan doe, dan vind ik mezelf ook eigenlijk minder. Dan neem ik mezelf dat ook wel een beetje kwalijk.”* Hij geeft hier ook aan dat dit rechtvaardigheidsgevoel er voor zorgt dat hij zichzelf schuldig zou voelen als hij niet tot actie over zou gaan om te helpen. Dit schuldgevoel zorgt er voor dat hij zichzelf moreel verplicht voelt om te helpen.

Ook andere respondenten geven aan dat het voor hen als een morele verplichting voelt om te helpen. Meta Floor legt uit dat haar rechtvaardigheidsgevoel zo ‘diep’ zit dat het als een morele verplichting voelt om te helpen. *“Jawel, absoluut. Toen ik hier ging werken vroeg iemand aan mij, heel erg met kerkelijke taal: ‘Heb je een roeping om dat te doen? Voel je je geroepen?’ Toen zei ik van: ‘Nou ja, weet je, eigenlijk is het heel simpel, het is geen optie om het niet te doen.’ Dus eigenlijk zeg ik dan hetzelfde. En dat zit heel diep, heel diep. ... Ik word er gewoon wild van dat er onrecht gebeurt. Ik kan daar gewoon echt niet tegen, dan word ik zó boos. ... Uiteindelijk is het morele verontwaardiging van hoe kan het toch zijn dat dit gebeurt? Dit is gewoon zo onrechtvaardig. Er moet wat aan gebeuren.”*

Biessaan legt uit dat dit gevoel van verplichting ontstaat doordat zij wél de kans heeft om zich uit te spreken in tegenstelling tot de Palestijnen zelf. *“Het voelt als een verplichting, omdat als mensen zelf geen stem hebben, wij onze stem moeten laten horen. Wij hebben het geluk dat wij de vrijheid hebben om dat te kunnen doen. Dus ik kan op straat gaan staan met een bordje ‘Free Palestine’ of ‘Help children in Jemen’ zonder dat dat me mijn leven zou kunnen kosten. Terwijl, als een Palestijn in Israël gaat staan met een bordje ‘Free Palestine’, dan kan dat toch heel link uitpakken.”*

Evalien bevestigt het gevoel van een morele verplichting om te helpen doordat ze de kans heeft om er iets aan te doen. Ze geeft hierbij aan dat mensen die niet deze morele verplichting voelen en er voor kiezen om niet te helpen, volgens haar dan ook eigenlijk de kant van de tegenpartij kiezen. *“Ja, want ik heb alle positie om er iets aan te doen. ... Maar je kan ook niks doen. En bij niks doen, zo voelt het voor veel van: Ik hou me er gewoon buiten. Maar mijn idee is als je weet wat er gaande is en je leeft in deze samenleving, je belastinggeld gaat er heen en je koopt producten die het supporten. Als je niks doet dan kies je eigenlijk de kant van de machthebber al, want niks verandert. Je kiest dus daarin de kant van oppression. Ik ben van mening: Als je de mogelijkheid hebt om wat te doen, dan moet je dat doen. Want anders support je ook wat er gaande is, en dan ben je ook verantwoordelijk. Maar dat is inderdaad mijn sterke mening.”*

Rechtvaardigheid voor de Palestijnen

Maar waarom zetten deze mensen met een groot rechtvaardigheidsgevoel zich dan specifiek voor de Palestijnse zaak in? Ten eerste zijn er verschillende manieren waarop mensen in aanraking komen met de Palestijnse zaak.

Bekend worden met de Palestijnse zaak

Ten eerste zijn er verschillende manieren om bekend te worden met de Palestijnse zaak. Daan de Grefte legt uit dat hij over de Palestijnse zaak te weten kwam tijdens zijn studie. *“Ik heb internationaal en Europees recht gestudeerd. Het eerste college dat wij van het vak internationaal recht kregen, ging over Israël en Palestina als een soort van case study. Ik weet nog heel goed dat ik daar in de collegebanken zat en dat ik het vervelend vond dat ik er helemaal niks van snapte. Ik had zoiets van: ‘Wat is internationaal recht nou eigenlijk, als het blijkbaar zo enorm aan de laars gelapt kan worden?’ Er is eigenlijk niemand die er iets aan doet of in ieder geval echt actie onderneemt.”* Hij geeft aan dat zijn studie de reden is waardoor hij bekend is geworden met de Palestijnse zaak maar bevestigt dat het gevoel van onrecht centraal blijft als reden voor zijn solidariteit met de Palestijnen. *“Voor mij persoonlijk is het puur het onrecht. Alleen wel met de gedachte dat ik internationaal recht ben gaan studeren omdat ik dacht dat ik daar onrecht mee kon bestrijden.”*

Evalien is ook bekend geworden met de Palestijnse zaak vanwege haar studie, haar interesse voor het ‘beter maken van mens en maatschappij’ blijft echter centraal staan als reden voor haar solidariteit. *“Ik heb altijd al interesse gehad in mens en maatschappij en dan vooral over: Hoe maken we het beter? Dat is ook waarom ik International Studies doe. Met mijn studie doe ik het midden-oosten track. In het begin, met geschiedenis en politiek, krijg je lectures over Israël-Palestina en wat daar gebeurt. Dat was heel heftig. Want in een paar lectures moeten ze je eigenlijk een soort spoedcursus geven en het uitleggen. En tijdens al*

die lectures leer je gewoon de basis en de meeste feiten die je moet weten. Dus je krijgt informatie dat je denkt: 'Dat is niet echt oké.'” Uit de voorbeelden van Daan de Grefte en Evalien blijkt dat interesse in een bepaald onderwerp zoals het internationaal recht en het verbeteren van mens en maatschappij ervoor kan zorgen dat je in aanraking komt met de Palestijnse zaak. Het gevoel van onrecht blijft een belangrijke factor om je daadwerkelijk in te zetten voor een dergelijke kwestie.

Naast het bekend worden met de Palestijnse zaak, bijvoorbeeld door je studie, kan je omgeving ook van invloed zijn op de solidariteit van mensen met de Palestijnen. Evalien vertelt dat het kennen van mensen met een Palestijnse achtergrond een reden kan zijn om zelf ook bezig te zijn met de Palestijnse zaak. *“Ik denk zeker dat het helpt want je krijgt een gezicht erbij. Je krijgt mensen die er direct door beïnvloedt worden, die hun eigen verhalen vertellen. Ja, dat helpt natuurlijk ook. En die je eigenlijk een soort van handvatten geven van 'Wat gaan we doen? Wat moeten we doen?' Want je wilt niet de stem afpakken van bijvoorbeeld iemand die Palestijns is en zelf gaan bepalen hoe je ze het beste kan helpen. Ik wil helpen, maar door hun kant aan het licht te brengen en te vergroten. Ze geeft hierbij ook aan dat het kennen van mensen met een Palestijnse achtergrond helpt met steun bieden aan de Palestijnen doordat ze je 'handvatten' geven met wat er volgens hen moet gebeuren. Hierna vertelt ze dat het door deze kennissen ook een stuk persoonlijker wordt. “Ik heb een paar Palestijnse kennissen. Ja, daar hoor je verhalen. En ik weet dondersgoed dat als sommigen van hen terug gaan naar Palestina, dat ze gewoon bijvoorbeeld het risico lopen op ondervragingen of misschien zelfs arrestatie. Dat soort dingen maken het wel heel persoonlijk. Het komt veel dichterbij ja.”*

Biessaan geeft aan dat ze mensen in haar omgeving ook heeft beïnvloedt door ze bekend te maken met de Palestijnse zaak. Deze mensen zijn vervolgens ook tot actie overgegaan waarmee ze de Palestijnen zijn gaan steunen. *“Als je Palestijnse mensen in je omgeving hebt, dat speelt natuurlijk ook een rol. Net zoals bijvoorbeeld bij mijn vrienden die zeggen ook: 'Als ik jou niet had gekend, dan was ik hier nooit bij gekomen.' ... Want voordat ze mij kenden waren ze niet bekend met het hele conflict, dus dat is wel de reden. Maar ik merk dat ze dat doen vanuit steun voor mij. Ik vind het wel heel mooi dat ze ook zeggen van: 'Ik wist dit niet en ik vind dit wel heel erg. Hier sta ik niet achter.' Waardoor ze ook bijvoorbeeld dingen als de BDS-beweging belangrijk vinden en eraan meewerken.”*

Mensen met een Palestijnse achtergrond zijn logischerwijs al bekend met de Palestijnse zaak. De Palestijnse achtergrond zorgt er dan ook voor dat ze de Palestijnen in Palestina steunen. Biessaan legt uit dat ze zich erg verbonden voelt met Palestina en dat deze verbondenheid een belangrijke reden is om de Palestijnse zaak te steunen. Deze verbinding met Palestina komt voor haar deels voort uit het feit dat ze niet de mogelijkheid heeft om in Palestina te leven. *“Ik denk dat het komt doordat je vrijheid is afgenomen, zeg maar. Je hebt geen keuze in het feit dat je hier bent. Je bent hier omdat jij in je eigen land geen recht hebt. En ik denk dat dat toch een sterke verbinding geeft met Palestina.”*

Ze geeft ook aan dat haar familie voor deze verbinding met Palestina zorgt. *“Maar ik ben ook opgegroeid met mijn oma, en die heeft natuurlijk in Palestina gewoond. En dan vertelde ze verhalen over Palestina. Dat blijft je wel bij en dat maakt de band toch wel sterker.”* De verbondenheid met Palestina legt ze uit en versterkt ze door te zeggen: *“Ik zie mezelf eigenlijk als een Palestijn die woont in Nederland, op die manier een beetje, want ik voel me*

heel verbonden met Palestina. Als iemand vraagt waar ik vandaan kom, dan zeg ik ook altijd: 'Ik ben Palestijns.'”

Ook Ibrahim Al-Baz, geboren in Palestina, voelt zich nog erg verbonden met Palestina. Hij vertelt dat hij als klein kind met zijn ouders uit Palestina naar Jordanië is gevlucht. Later is hij naar Europa gekomen. Hij geeft aan dat de verhalen die hij in zijn jeugd te horen kreeg over Palestina en het moeten wegvluchten uit Palestina ervoor hebben gezorgd dat hij zich nu zo actief opstelt in het steunen van de Palestijnse zaak. *“Als kind hoorde ik alleen maar over Palestina hoe goed ze het daar hebben gehad en wat de zionisten met hun gedaan hebben. Hoe ze het huis vernield hebben. Dag in, dag uit kreeg ik dat soort verhalen van m'n moeder. Alleen maar over hoe goed ze in Palestina leefden. Ze vergeleken het leven in Palestina met het leven in Jordanië. En stel je voor, je groeit als kind met deze verhalen op ...”*

Ervaringen in Palestina

Uit de interviews blijkt dat ervaringen die mensen opdoen in Palestina een belangrijke reden voor mensen kan zijn om specifiek de Palestijnse zaak te steunen. De ervaringen in Palestina kunnen er namelijk onder andere voor zorgen dat mensen bewust worden van de situatie in Palestina.

Daan de Grefte geeft aan dat vanuit het bekend raken met de Palestijnse zaak tijdens het college, hij naar Palestina is afgereisd om de situatie in persoon te bekijken. Hij geeft hierbij het verschil aan tussen het onderwerp in een college behandeld krijgen en de situatie met eigen ogen zien. *“Als je de situatie op een slide ziet dan zie je een paar stipjes. Hier is een nederzetting gebouwd en daar was ooit een Palestijns dorp, maar dat is er nu niet meer. Dat is heel anders dan als je echt met de mensen zelf spreekt.”* Over zijn ervaringen in Palestina en de vormen van onrechtvaardigheid die hij daar heeft gezien zegt hij het volgende: *“Nou ja, dat is echt heftig en gewoon verschrikkelijk om te zien. En als je dat ziet, dan daag ik je uit om niet je mening te hebben over dat systeem daar.”*

Ook legt hij uit dat deze ervaringen in Palestina veel indruk op hem hebben gemaakt en er vervolgens zelfs voor hebben gezorgd dat hij er zijn werk van is gaan maken. *“Toen raakte ik zo geïnteresseerd dat ik een minor Arabische taal en letterkunde heb gedaan. Toen ging ik daar ook heen om een beetje mijn Arabisch te oefenen en ben ik me steeds meer in gaan lezen en me erin gaan verdiepen. Op een gegeven moment wist ik dat het me heel erg leuk leek om hier iets mee te doen, op professioneel gebied.”*

Gerard Jonkman geeft aan dat zijn bezoek aan Palestina tot meer bewustzijn van de situatie heeft geleid. Daarnaast heeft zijn werk in een Palestijns vluchtelingenkamp ook een grote invloed gehad op zijn solidariteit met de Palestijnen. *“De eerste keer dat ik daar naartoe ging, net na mijn studententijd, en ik met eigen ogen de bezetting en de gevolgen voor de Palestijnen zag, toen ging ik toch al min of meer om. Daarna heb ik ook voor het Rode Kruis in Libanon gewerkt met de Palestijnse vluchtelingen ... dat was helemaal wat mij de ogen opende. ... Op het moment dat je vluchtelingen ziet die gewoon al vijfenzeventig jaar in vluchtelingenkampen zitten. Vier of vijf generaties die als vluchtelingen opgroeien, die eigenlijk ook veel minder rechten hebben dan andere groepen vluchtelingen. Dat gaat in*

tegen mijn gevoel voor rechtvaardigheid. En dat is voor mij wel een motivatie geweest om me hier mee bezig te gaan houden en er meer mee te doen.”

Meta Floor geeft ook aan dat haar ervaringen in Palestina hebben geleid tot het steunen van de Palestijnen. Wat haar vooral heeft bewogen was het besef van het ‘systeem’ van de Israëlische overheid om de Palestijnen te onderdrukken. Het bestaan van dit onderdrukkende systeem is tot haar doorgedrongen door haar ervaringen in Palestina en is voor haar erg belangrijk geweest in haar solidariteit met de Palestijnen. *“Toen ik in 2007 ging werken in Jeruzalem was ik hier wel een aantal keren geweest, maar ik wist helemaal niet veel. Ik was absoluut geen Palestina activist. Ik was toch een beetje naïef, denk ik. Ik denk dat voor mij persoonlijk de grootste schok was toen ik erachter kwam dat alles wat die kolonisten doen, daar had ik natuurlijk al verhalen over gehoord, de schok dat het hier niet alleen maar een stelletje geflipte mensen zijn, maar dat het het beleid is van de staat Israël om Palestijnen te onderdrukken en dat het gewoon echt een ontzettend geniaal onderdrukkend systeem is. Toen dat kwartje bij mij viel, toen werd ik alleen maar fanatieker. En dat moeten mensen in Nederland ook weten.”*

Jaap Hamburger geeft aan dat een bezoek aan Palestina voor hem niet per se een ‘eye-opener’ is geweest maar dat het zijn opvattingen over de situatie wel heeft gesterkt. Hij geeft hierbij aan dat beelden en indrukken kunnen leiden tot deze versterking en noemt hiervan een aantal voorbeelden. *“De invloed bestaat eruit dat je erg bevestigd en gesterkt wordt in je opvattingen. Niet dat je er heel erg nieuwe opvattingen aan overhoudt, maar wel dat je er beelden aan overhoudt. Ik ben in maart in Gaza geweest en daar heb ik indrukken aan overgehouden. Over de verminking van de bevolking van Gaza, over de vernielingen die totaal overbodig door Israël werden aangebracht. ... Maar fundamenteel heeft dat me niet beïnvloed zoals sommige mensen die voor het eerst daar komen en niet goed weten hoe de vork aan de steel steekt. Mensen die nog een beetje denken van: ‘Waar er twee vechten, hebben er twee schuld’. En die dan terugkomen en denken: ‘Oh, maar dit zit heel anders in mekaar.’ Die mensen zijn er ook.”* Ook bevestigt hij uit dat een bezoek aan Palestina voor mensen die nog weinig van de situatie afweten wél een ‘eye-opener’ kan zijn. Mensen die nog neutraal in het conflict staan kunnen door hun ervaringen in Palestina dus de Palestijnse kant gaan steunen.

Fysiek naar Palestina gaan en daar de situatie in persoon meemaken kan zelfs voor een verschuiving van pro-Israëlische kant naar pro-Palestijnse kant zorgen. Dit wordt uitgelegd door Biessaan: *“Wat ik zie is dat mensen pro-Israël zijn en dat die dan naar Palestina gaan, zien wat de situatie is en daarna heel kritisch bij zichzelf gaan nadenken, zich gaan inlezen, en van mening veranderen. Dat is wat ik het meeste heb gezien.”* Als voorbeeld noemt ze een kennis die nu bij de pro-Palestijnse organisatie ‘Plant een Olijfboom’ werkt. *“Zij was eerst ook niet pro-Palestijns, een beetje voor Israël zelfs. Dat was bekend. Toen ging ze daar naar toe en zag ze dingen waarvan ze dacht van: ‘Hoe kan dit?’ En toen is ze zich gaan inlezen en pro-Palestijns geworden.”*

Jaap Hamburger legt uit hoe deze verschuiving vanuit een neutrale positie of pro-Israëlische positie tot stand komt. Hij benoemt hierbij het ‘op afstand staan’ tot de werkelijke gebeurtenissen en dat een bezoek aan Palestina ervoor kan zorgen dat mensen de daadwerkelijke situatie onder ogen zien wat uiteindelijk voor deze verschuiving kan zorgen. *“Ik denk dat mensen nogal op afstand staan van de concrete gebeurtenissen en daardoor*

makkelijk in algemeenheden denken over dit conflict. En zich ook niet realiseren wat een machtige ongelijkheid er is. Dus vaak denken in termen van 'Waar er twee vechten hebben er twee schuld' en dan geconfronteerd worden met de werkelijkheid op de grond en het zien met eigen ogen. Als ze het willen zien, dat moet natuurlijk altijd voorop staan, willen zien wat er gaande is. En zoals je dat dan kan noemen: 'met de neus op de feiten worden gedrukt'. Dan kan er bij mensen wel eens een omslag plaatsvinden in de manier waarop ze over de dingen denken en waarop ze naar de dingen kijken. De concrete confrontatie met de situatie ter plaatse, dat kan voor mensen echt een 'eye-opener' zijn. En ook voor bijvoorbeeld zo iemand als Dries van Agt was dat een 'eye-opener.'"

Ook Ibrahim Al-Baz verwijst naar het voorbeeld van de verandering van Dries van Agt, voormalig minister-president van Nederland. *"Wat heeft er dan veroorzaakt dat Dries van Agt 180 graden van kant is veranderd? Wanneer mensen naar Palestina toe gaan, dan zien ze de waarheid."* De omslag van Dries van Agt, door zijn bezoek aan Palestina, wordt bevestigd op zijn website: *"Pas in de jaren '90 bracht een bezoek aan het Heilige Land mij in bezet Palestijns gebied. Daar vielen me de schellen van de ogen. Wat ik daar hoorde en zag, verbijsterde mij. Waarom was ik hieromtrent tot dan toe onwetend geweest?"* (van Agt, 2010). Van Agt noemt hier dat verbijstering over de situatie en de schok van zijn onwetendheid belangrijke factoren waren voor zijn omslag in steunbetuiging. Deze twee factoren zijn ook terug te vinden in de beschrijvingen van de respondenten over hun ervaringen in Palestina.

Onrecht tegenover de Palestijnen

Tijdens de interviews wordt duidelijk dat het gevoel van onrechtvaardigheid de belangrijkste factor is in de solidariteit met de Palestijnen. De kennis over dit onrecht tegenover de Palestijnen ontstaat doordat mensen bekend raken met de Palestijnse zaak en zich er meer in gaan verdiepen. Ervaringen die mensen opdoen in Palestina kunnen er ook toe leiden dat mensen zich bewuster zijn van het onrecht wat er speelt waardoor ze zich gaan inzetten voor de Palestijnen. Dit beleefde gevoel van onrecht is een belangrijke factor in de motivatie van de respondenten voor hun solidariteit met de Palestijnen. Maar waar bestaat dit gevoel van onrecht precies uit?

Evalien geeft aan dat voor haar de Palestijnse zaak juist zo belangrijk is omdat hier meerdere zaken van onrecht samenkomen. *"Alle 'struggles against oppression' die je hebt komen daar eigenlijk allemaal samen. Dingen als apartheid, discriminatie, racisme, feminisme, klimaatverandering, het komt er allemaal uiteindelijk in terug."*

Gerard Jonkman geeft aan: *"Ik zie dat er hier geen rechtvaardigheid is voor de Palestijnen. Dat ze onderdrukt worden, dat er sprake is van een vijftig jaar durende bezetting van een systeem van apartheid en dat daar een einde aan moet komen."* Hij legt dit gevoel van onrecht verder uit als hij verwijst naar de schendingen van het internationale recht. *"Voor ons als The Rights Forum is internationaal recht het uitgangspunt. Als je kijkt naar het internationaal recht worden de Palestijnen zwaar tekort gedaan. Eigenlijk alle uitgangspunten van het internationaal recht worden genegeerd als het op de Palestijnen aankomt."*

Robert Soeterik noemt het oprichten van de Staat Israël een onrechtvaardige daad tegenover de Palestijnen, omdat zij als inheemse bevolking daardoor in een achtergestelde positie zijn geraakt, zelfs massaal verdreven zijn. Hij wijst erop dat de Palestijnen geen schuld hebben aan wat Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog door de nazi's is aangedaan. Terwijl deze gebeurtenissen de legitimatie hebben gegeven aan de oprichting van de Staat Israël. *“De legitimatie op grond van het onheil dat Joden in Europa hebben moeten ondergaan. Palestijnen hadden daar geen schuld aan, maar zij hebben daarvoor wel de rekening moeten betalen. Dat is onaanvaardbaar.”* Ibrahim Al-Baz bevestigt het gevoel van onrecht dat is ontstaan door het oprichten van de staat Israël ten kosten van de Palestijnen. *“Je kan niet een staat oprichten ten koste van een ander volk, dat gaat niet. Dat kan niet.”*

Robert Soeterik geeft ook aan dat het blokkeren van de terugkeer van gevluchte en verdreven Palestijnen door de staat Israël, het gevoel van onrecht alleen maar heeft versterkt. *“Palestijnen die gevlucht of verdreven zijn, hebben het recht op terugkeer naar hun oorspronkelijke thuis. Misschien wil een aantal van hen dat niet langer, maar iedereen moet de mogelijkheid daartoe wel krijgen. Daarnaast moeten ze gecompenseerd worden voor wat zij aan goederen hebben verloren.”* Dit onrecht wordt bevestigd door Ibrahim Al-Baz als hij vertelt dat hij zelf, en anderen van de Palestijnse gemeenschap in Vlaardingen, niet terug mogen keren. *“Israël heeft geweigerd om de Palestijnen die hier zijn terug te laten. Ze mochten niet terug. Ik ook niet. Ik mag als Nederlander op bezoek en op vakantie gaan. Maar ik mag mij als Palestijn, ondanks het feit dat ik daar geboren ben, niet daar vestigen. En dat is onrecht.”* Evalien beschrijft dat het wél naar Palestina kunnen gaan van andere Nederlanders dan ook voor een nog groter gevoel van onrecht zorgt. *“Maar dan zijn er bijvoorbeeld wel andere Nederlanders of mensen uit andere landen die gewoon leuk op reis naar Palestina gaan. ... En die oneerlijkheid en pijn voel je dan wel. Ze kunnen niet naar hun land en familie omdat ze Palestijns zijn.”*

Ibrahim verwijst naar de checkpoints waar de Palestijnen dagelijks doorheen moeten als een vorm van onderdrukking wat leidt tot het gevoel van onrecht. *“Weet je hoeveel tijd een rit kost? Een afstand van hier (Vlaardingen) naar Den Haag bijvoorbeeld. Dat heeft jou vandaag misschien een half uur gekost? Daar in palestina kost dat je een halve dag. Want op die afstand zit er elke paar kilometer een Israëliëse checkpoint. Alleen voor Palestijnen, voor Israëliërs niet. Een checkpoint waar iedereen zoveel keer per dag wordt gecontroleerd en onderzocht of hij verdacht is.”*

Het onrecht tegenover de Palestijnen wordt door Dries van Agt op zijn website uitgelegd en samengevat in het volgende: *“Voor honderdduizenden Palestijnen is de vorming van de staat Israël een ramp geworden, al zestig jaar geleden. Wat zij toen nog aan eigen gebied overhielden is door Israël veertig jaar geleden bezet en sindsdien bezet gehouden. Die bezetting is hardvochtig en in menig opzicht strijdig met het internationale recht. Bovendien worden grote delen van de bezette gebieden gaandeweg door de bezetter geannexeerd. Het Palestijnse volk betaalt aldus de prijs voor de onzegbare verschrikkingen van de Holocaust, hoewel die in Europa heeft plaatsgevonden en de Palestijnen er part noch deel aan hebben gehad. Dat is onrecht in de hoogste graad.”* (van Agt, 2010). Hij noemt hierbij elementen van onrecht die de respondenten ook al noemde. Namelijk de bezetting van Palestijns gebied, schendingen van het internationaal recht en de onschuld aan de gebeurtenissen van de Holocaust.

Jaap Hamburger beschrijft dat de Israëliërs de Palestijnen een 'normaal' leven ontnemen wat zorgt voor een sterk gevoel van onrecht. Ook legt hij uit wat hij onder een normaal leven verstaat. *"Het onmogelijk maken van het leiden van een normaal leven. Daaronder versta ik: werken, ontspanning, studeren, reizen. Een 'decent live' kunnen opbouwen, trouwen met wie je wil, wonen waar je wil (als je het geld hebt), reizen waarheen je wil, studeren wat je wil en waar je wil. Al die dingen die tot een normaal leven horen of tot de dromen van mensen behoren, die maken de Israëli's in hoge mate onmogelijk voor Palestijnen. En dat vind ik gewoon onverdraaglijk."*

Ook legt hij uit dat mensen die de Palestijnen steunen zich betrokken voelen bij het leed van de Palestijnen. Hij geeft hierbij aan dat mensen op emotioneel niveau het onrecht ervaren. *"Het emotionele niveau voor Palestijnen is natuurlijk dat zij rechtstreeks getroffen worden door al die ellende. Als ze het zelf niet zijn dan is het wel hun familie. Dus dat is de meest rechtstreekse manier waarop je met het conflict betrokken kunt zijn, op emotioneel niveau."*

Jaap Hamburger geeft ook aan dat mensen het onrechtvaardig vinden dat de mensenrechten van de Palestijnen zo weinig in acht worden genomen vergeleken met andere groepen en maakt hierbij de vergelijking met de situatie in Oekraïne. Mensenrechtenschendingen zouden volgens Westerse normen en waarden consequent en over de hele wereld moeten worden beschermd. Dat dit voor de Palestijnen niet gebeurt in vergelijking tot andere voorbeelden leidt tot een gevoel van hypocrisie. Dit noemt hij het intellectuele niveau van het gevoel van onrecht. *"Op het intellectuele niveau is er de overtuiging dat als we de mensenrechten hier blijvend en onweersproken laten schenden door de landen en de cultuurkring waartoe wij behoren, het Westen, dan hebben we eigenlijk alle grond onder onze voeten verloren. We zijn nu allemaal collectief tot op het hoogste niveau vreselijk verontwaardigd over wat de Russen allemaal uitspoken in Oekraïne. En terecht. Maar vergelijkbare misdrijven die de Israëli's sinds jaar en dag plegen in Palestina, daar wordt eigenlijk door diezelfde mensen niet of amper over gesproken. Dat geeft ons het gevoel van een vorm van hypocrisie. ... Het is voor ons schrijnend dat het bombarderen van onderwijsinstellingen, van medische voorzieningen, van burgerdoelen, zoals de Israëli's al sinds jaar en dag praktiseren in Gaza, dat daar de hand boven het hoofd wordt gehouden. En dat het in Oekraïne dan leidt tot een vloed aan sancties en veroordelingen."* De rechten van de Palestijnen zouden moeten worden nageleefd om te kunnen eisen dat het bij andere groepen ook gebeurt. *"Dus wij hechten aan het handhaven van mensenrechten in Palestina, inclusief Gaza. Juist omdat wij vinden dat je anders maar moeilijk kunt eisen dat mensenrechten elders worden nageleefd. Het is een soort lakmoesproef voor ons, een soort testcase voor het belang dat mensenrechten hebben in de internationale politiek, dat is het intellectueel niveau."*

Motivatie uit doorzettingsvermogen van de Palestijnen

Meta Floor, werkzaam voor Tent of Nations, geeft aan dat het doorzettingsvermogen van Palestijnen, waaronder de familie Nassar van Tent Of Nations, en de neutrale houding die de familie aanneemt ten opzichte van de kolonisten, haar erg motiveert om de familie te helpen. *"Ik geloof, dat is vanuit mijn eigen motivatie, dat zolang er mensen zijn hier in Israël-Palestina die niet opgeven, ik ze wil blijven steunen. Dat is eigenlijk kortweg mijn motivatie. ... De mensen hier hebben dus besloten van: 'Wij geven het niet op. We gaan door. Wat er*

ook gebeurt, we weigeren om vijand te zijn en slachtoffer te zijn. En als er mensen zijn die ons verder willen steunen zijn ze welkom.’ Dat spreekt mij aan.”

Ook legt ze uit hoe het doorzettingsvermogen van de familie Nassar op mensen overkomt en waarom dit verhaal van Tent of Nations dus ook goed werkt. Het verhaal van Tent of Nations is namelijk erg hoopvol doordat ze door blijven gaan, ondanks de tegenslagen waarmee ze te maken krijgen. Dit leidt ertoe dat mensen geïnspireerd raken en de familie willen steunen. *“Als mensen hier bij tent of Nations komen dan hebben ze vaak al heel veel ellende gezien. Ze zijn in Hebron geweest met alle narigheid van de kolonisten. Ze zijn door checkpoints gegaan. ... Heel veel Palestijnen hebben de moed een beetje verloren. En dan komen ze hier bij Tent of Nations. Sowieso een fijne plek, fijn om in de natuur te zijn als je elke keer in zo'n stoffige stad zit met militairen. En dan komt er hier ineens toch wel een verfrissend verhaal van: ‘Wow. Ja, de situatie is ook wel ongelooflijk shit.’ En de mensen van de Nassar familie spreken uit eigen ervaring. Ik bedoel ze leven het, zeg maar. En als die dan met hun grote glimlach zeggen van: ‘Wij gaan gewoon door. Kom op, doe met ons mee!’ Dan zie ik dat mensen uit zo'n groep van mij, of uit wat voor groep dan ook, ook een grote glimlach krijgen. ‘Ja, wow, dat is mooi. Daar wil ik ook wel aan mee doen.’”* Uit dit voorbeeld van Tent of Nations blijkt nogmaals dat het bezoeken van Palestina ervoor kan zorgen dat mensen zich inzetten voor de Palestijnse zaak. In dit geval niet alleen door het besef van de onrechtvaardige situatie maar door de hoopvolle persoonlijke boodschap die de familie Nassar meegeeft.

Meta Floor legt uit dat ondanks dat de situatie voor de Palestijnen soms hopeloos kan lijken, het nog steeds zin kan hebben om de mensen die doorgaan te steunen. Ze maakt hierbij een vergelijking met een hospice. *“Ik heb heel vaak het gevoel dat ik in een hospice werk. Een hospice, een plek waar mensen doodgaan. Zo van, ook als je weet dat iemand doodgaat, is het nog steeds wel heel waardevol om iemand zijn hand vast te houden en lekker voor hem te koken en het goede in het leven te zien. ... Kijk, aan de ene kant ben ik heel pessimistisch. Ik heb geen idee of het hier nog goed gaat komen, maar laten we de mensen die doorgaan ook gewoon steunen.”*

De Palestijnse zaak steunen voor Israël

Een andere reden die mensen kunnen hebben voor het steunen van de Palestijnse zaak is dat ze ervan overtuigd zijn dat het ook beter is voor Israël en de bevolking van Israël als de onderdrukking van de Palestijnen zal stoppen.

Jaap Hamburger geeft bijvoorbeeld aan dat het een win-win zou kunnen zijn voor Israël als ze de rechten van de Palestijnen in acht zouden nemen maar dat weinig mensen in Israël dit inzien. Israël zou hierdoor namelijk op politiek niveau er op vooruit kunnen gaan doordat er betere relaties met omliggende Arabische landen kunnen ontstaan. *“Het besef dat het een win-win zou kunnen zijn voor hen als zij aan de Palestijnen dezelfde rechten zouden doen toekomen, individueel en collectief, als waar ze zelf aanspraak op maken, dat besef is er gewoon niet. Dat wordt ook nergens en door niemand aangebracht. Iedereen interpreteert het als een soort zero-sum game. ... Maar wij gingen er in ieder geval altijd van uit dat een regeling die recht doet aan individuele en collectieve rechten van Palestijnen uiteindelijk ook zeer ten voordele van Israël zou kunnen werken omdat dat zou betekenen dat de deur*

opengaat voor normale betrekkingen met de directe omringende wereld in het Midden-Oosten.”

Ook legt hij uit dat het leven in een maatschappij van onderdrukking voor onvrijheid zorgt. Het in acht nemen van de rechten van de Palestijnen en het stoppen met onderdrukken van een andere bevolking kan volgens hem uiteindelijk tot meer vrijheid onder de Israëliëse bevolking zelf leiden. *“Nog steeds geloof ik dat het zowel voor de Israëliëse bevolking zelf heel goed zou zijn als zij de Palestijnen ook hun rechten zouden geven. Je kunt uiteindelijk, dat is een beetje een filosofische overweging, niet vrij zijn als je een instrument bent in de onvrijheid van anderen. Dan ben je zelf ook niet vrij. Want dan ben je afhankelijk van de context van onderdrukking waarin je zelf leeft en opereert. En dat betekent ook een vorm van onvrijheid.”*

Meta Floor is ook van mening dat het in het belang van Joodse Israëliërs kan zijn om de Palestijnse rechten in acht te nemen. Ze legt uit dat het onderdrukken van mensen niet goed is voor het emotioneel welzijn van de Israëliëse bevolking. Hierbij legt ze een vergelijking met het mishandelen van een ander. Wanneer je een ander mishandelt heeft dat ook effect op jezelf. Ze legt uit dat dit voor het onderdrukken van de Palestijnen net zo kan gelden. *“Ja, ik denk dat wanneer ze er ooit mee stoppen, dat het voor Israël ook beter zal zijn. Ik hoop dat ze een manier vinden, dat ze dat niet meer nodig hebben. Dat ze gaan snappen dat dat niet hoeft. Als je op microniveau iemand hebt die een ander mishandelt denk je ook van: je wordt een beter mens als je die niet meer mishandelt. En ik denk dat de staat Israël of het Joodse volk er zelf van zal opknappen. Dat het goed is voor hun. Voor hun emotioneel welzijn, voor hun psychisch welzijn. Als ze niet meer de behoefte voelen om Palestijnen te onderdrukken, want ik denk dat het gewoon niet nodig is. ... Daar ben ik zo van overtuigd. Als ze dat zouden gaan inzien dan is dat voor hen heel bevrijdend denk ik. ... Net zoals ik het heel erg zou vinden als een vriendin van mij haar kind zou mishandelen, dan zou ik zeggen: ‘Joh moet je mee kappen. Want dat is niet goed. Het is niet goed voor je kind. Het is ook niet goed voor jezelf.’ En dat heb ik eigenlijk ook naar het Joodse volk denk ik. Het is niet goed voor hen wat ze nu doen.”* Ze legt hierbij uit dat ze zichzelf daarom niet als een tegenstander van Israël ziet omdat ze de belangen van de bevolking van Israël in acht neemt met haar standpunt. *“Door er zo tegenaan te kijken geloof ik dus dat ik heel pro-Israël ben, want ik denk dat het voor hen beter is. Ik heb het welzijn van het Joodse volk op het oog, dus ik zal nooit accepteren als iemand zegt dat ik anti-Israël ben. Dan zeg ik: ‘Nee, ik geloof echt dat het beter is.’”*

Deelconclusie

Uit deze paragraaf blijkt dat het gevoel van onrecht, ontstaan door het leed wat de Palestijnen wordt aangedaan, de basis vormt voor mensen om de Palestijnen te steunen. Hierbij komt naar voren dat het algemene gevoel van onrechtvaardigheid bij mensen in solidariteitsgroepen en dus ook bij de respondenten erg speelt. Veel respondenten geven namelijk aan dat ze andere kwesties, naast de Palestijnse zaak, ook belangrijk vinden als onrecht hierbij een rol speelt. Sommige respondenten geven zelfs aan dat het voor hun dan ook als een morele verplichting voelt om zich voor dergelijke kwesties in te zetten.

De manier waarop mensen specifiek met de Palestijnse zaak in aanraking komen en bekend worden met de Palestijnse zaak blijkt dan ook een belangrijke reden voor hun steun aan de

Palestijnen. De voorbeelden uit de analyse geven aan dat mensen vanuit hun studie of via hun omgeving bekend worden met de Palestijnse zaak. Hierbij speelt het gevoel van rechtvaardigheid voor mensen nog steeds de belangrijkste rol. Daarnaast blijkt uit de analyse dat de situatie in Palestina in persoon meemaken voor mensen een omslag kan betekenen. Door de ervaringen die mensen in Palestina opdoen, waaronder het zien van onrecht waar de Palestijnen onder lijden kan een belangrijke reden zijn voor mensen om de Palestijnen actief te steunen. Mensen kunnen van een neutrale middenpositie maar ook van een pro-Israëliëse positie omslaan naar het steunen van de Palestijnen. Hierbij blijkt verontwaardiging over de situatie en de onwetendheid die mensen hebben twee belangrijke factoren.

Uit de analyse blijkt ook waar het beleefde onrecht allemaal uit kan bestaan. Zo worden onder andere de schendingen van het internationale recht, het onder druk moeten verlaten van Palestina en het niet kunnen terugkeren naar Palestina genoemd. Dit noemt Jaap Hamburger het beleefde onrecht op emotioneel niveau. Mensen kunnen zich op een bepaalde manier identificeren met dit onrecht tegenover de Palestijnen. Daarnaast benoemt hij ook het intellectuele niveau waarbij mensen het gevoel hebben dat de Palestijnse zaak te weinig steun krijgt vergeleken met andere kwesties waar mensenrechten worden geschonden. Naast de motivatie uit het onrecht, bestaat ook de motivatie uit het doorzettingsvermogen wat de Palestijnen laten zien bij het lijden onder dit onrecht. Dit blijkt uit het voorbeeld van Tent of Nations.

Ten slotte wordt aangegeven dat het steunen van de Palestijnse zaak beredeneerd kan worden als iets positiefs voor Israël. Het in acht nemen van de rechten van de Palestijnen kan op politiek en emotioneel niveau in hun voordeel werken. Dit kan voor mensen een reden zijn om de Palestijnen te steunen.

4.2 Solidariteitsacties

Op welke manieren komt de solidariteit tot uiting?

Zoals in het theoretisch kader al werd uitgelegd is het tot uiting komen van de steun aan de Palestijnen belangrijk voor de definitie van solidariteit. Het tot uiting komen van de steun worden solidariteitsacties genoemd. In deze paragraaf worden de solidariteitsacties die door de respondenten worden benoemd geanalyseerd.

Dat de acties onderdeel horen te zijn van de definitie van solidariteit wordt door Meta Floor bevestigd. *“Voor mij is solidariteit niet alleen maar iets roepen, dan ben ik ook kritisch, maar ook iets doen. ... Doe vooral iets, ga wel iets doen. Als je alleen maar iets roept... ja, dan is het geen solidariteit. Voor mij, bij solidariteit, zit toch ook het handelen in. ... Ik heb ook mensen in mijn netwerk die zeggen naar mij toe van: ‘Meta, ik vind het heel mooi wat je doet.’ Maar die zullen nooit iets posten op social media. Dat durven ze dan niet. Ik denk dan, heb lef en doe het gewoon.”* Echter kan ook het ‘roepen’ waar Meta Floor het hier over heeft weldegelijk helpen. Ook deze kleine handeling, met wellicht minder impact, is een solidariteitsactie. Hiermee kan namelijk alsnog een bijdrage worden geleverd.

Hierna bevestigt ze dat solidariteitsacties heel laagdrempelig kunnen zijn en dat er dan ook veel verschillende vormen van solidariteitsacties zijn. Een social media post kan bijvoorbeeld ook een actie zijn waarmee je de Palestijnen kan steunen. Hierbij geeft ze aan dat het ook voor iedereen mogelijk is om iets te doen om de Palestijnse zaak te steunen. *“Aan de andere kant denk ik: solidariteit kan heel laagdrempelig zijn. Dus ik denk dat er voor iedereen die wil, er een vorm is. Mensen in Nederland die echt niet 10 euro kunnen missen voor een olijfbom. Die zullen er vast zijn, maar dat zijn er niet heel veel. Of als je denkt ik wil een kaartje sturen naar de familie Nassar om ze te laten weten dat ik aan ze denk. Nou, dan koop je een kaartje. Dus nee, ik denk dat solidariteit heel laagdrempelig kan zijn en dat er voor iedereen wel een vorm kan zijn. ... Dat kan ook een petitie zijn. Op zich is een protestactie natuurlijk ook wel een actie want je komt ook je bed uit op zondagochtend. Of je post iets op Instagram waarmee je mensen nog bereikt. Het is wel een minimale actie, maar dat helpt in principe. Want als iedereen iets post op social media, dat helpt.”*

De publieke opinie veranderen

De acties waar The Rights Forum (TRF) zich voornamelijk mee bezig hield is de politieke bewustwording in Den Haag betreffende de schendingen van het internationaal recht. Gerard Jonkman vertelt: *“De eerste jaren hielden wij ons eigenlijk alleen maar bezig met politieke bewustwording zoals ik het noem, het woord lobby klinkt altijd zo geheimzinnig. ... Wij staan voor handhaving van het internationaal recht. Dat proberen we via de Tweede Kamerleden en via het ministerie duidelijk te maken. We proberen in ieder geval aan te geven waar naar onze mening het internationaal recht wordt geschonden.”* Hierop volgend benoemt hij dat de focus in verloop van tijd meer op het voorlichten van het algemene publiek is komen te liggen in tegenstelling tot bewustwording in de politiek. Met deze meer bottom-up focus wordt er getracht via de kiezers de politiek te bereiken. *“We hebben na een aantal jaren ontdekt dat het misschien efficiënter en effectiever is als we ook aan voorlichting*

aan het algemene publiek doen. ... Op die manier denken we ook meer te kunnen doen. Kijk, uiteindelijk is het zo: het algemeen publiek, dat zijn de kiezers op de politieke partijen. En als die meer weten over dit onderwerp kunnen die daar binnen de politieke partijen ook het nodige mee doen. Dus we richten ons nu eigenlijk op de hele keten van de Nederlandse burger tot het ministerie.” Ook noemt hij andere doelen van het richten op het algemene publiek. “De zaak op de agenda houden. ... In ieder geval via mensenrechtenactivisten en anderen proberen om Nederland een beter beeld te geven van wat er daar gebeurt, een meer genuanceerd beeld.”

Robert Soeterik legt uit waarom het voorlichten van de politiek niet zo efficiënt en effectief is en waarom het Nederlands Palestina-Komitee (NPK) zich daar dan ook niet meer zo mee bezighoudt. Hij verwijst hierbij onder andere naar de korte termijnen waarmee politici te maken krijgen. *“Natuurlijk zijn er door het NPK altijd pogingen gedaan om informatie in te brengen bij politieke partijen. Door de jaren heen zijn er heel wat NPK-leden die lid zijn geworden van politieke partijen. Daarbinnen probeerden ze dan met name de Palestijnse zaak aan te kaarten. ... Maar het bleek moeilijk om binnen de partijen daar goede ingangen in te krijgen. In de zin van, met een politicus een goede verstandhouding opbouwen, dat je deze dan regelmatig van informatie voorziet en ook merkt dat daar daadwerkelijk wat mee wordt gedaan. Een groot nadeel hierbij is dat het politieke bedrijf zo in elkaar zit dat men in de regel een of twee termijnen van vier jaar in de Kamer zit. Na vertrek krijg je vervolgens met zijn of haar opvolger te maken, die in veel gevallen ook van niks weet. Kortom, van voor af aan opnieuw beginnen. Mede omdat wij een klein comité zijn, vind ik dat gewoon verspilling van tijd.”*

Daar komt bij dat politici, omtrent de kwestie Palestina, het volgens Robert Soeterik in sterke mate hebben laten afweten. Hij geeft aan dat het NPK zich dan ook voornamelijk bezighoudt met het proberen te mobiliseren van de publieke opinie. Het mobiliseren van de publieke opinie is dan, net als bij The Rights Forum, een manier om de Palestijnse zaak via de stemmers bij de politiek te laten komen. *“Wij denken eigenlijk dat verandering alleen kan komen via de publieke opinie. We hebben geen vertrouwen in onze politieke partijen, enkele individuele politici uitgezonderd, die pikken het niet op. Dat geldt ook voor de progressieve en linkse partijen. Die maken er uit electorale overwegingen geen écht punt van. Dus het enige wat je kan proberen is de publieke opinie te beïnvloeden. Daarmee richt je je direct tot de stemgerechtigden. Bij een omslag in de publieke opinie zullen politici uiteindelijk volgen.”*

Informatievoorziening

Robert Soeterik legt uit op welke manieren het NPK de publieke opinie tracht te beïnvloeden. *“Wij richten ons vooral op het verstekken van informatie. ... We geven een tweemaandelijks publicatie met feiten en commentaren uit. We geven brochures uit. We organiseren binnenkort een filmavond. Dat deden we voor het corona tijdperk heel regelmatig, openbare bijeenkomsten, maar het heeft heel lang stilgelegen. Daarnaast zijn er flyeracties bij winkelketens die Israëlische producten verkopen.”*

Corona heeft het NPK ertoe aangezet om meer tijd en energie te investeren in het uitbouwen van de NPK-website. Robert Soeterik geeft aan dat de website een goede manier is om mensen van informatie te voorzien. *“Wij hebben er inmiddels een goed opgetuigde*

website van gemaakt. Vooral onze Engelstalige nieuwsrubriek blijkt op basis van ontvangen reacties, ook uit het buitenland, een groot succes. Dagelijks worden nieuwsberichten uit een reeks van bronnen aan de Nieuwsrubriek toegevoegd. Gewoon ongelooflijk informatief. Als je echt wil weten wat er van dag tot dag gebeurt, kun je daar de goede informatie vinden. Daarnaast is er de achtergrondinformatie over de Kwestie Palestina, een filmrubriek, een medische rubriek, informatie over onze tweemaandelijks publicatie 'Soemoed' en over onze dossiers." Het NPK heeft sinds kort ook een Instagram-account, waaraan onder andere Biessaan meewerkt, vooral gericht op een jong publiek. Ze zegt hierover: "We maken posts, om de Palestijnse cultuur, de geschiedenis van Palestina en recente nieuwsberichten te delen. En daarnaast ook om aan mensen een bron te geven om wat meer te weten te komen over Palestina."

Ibrahim Al-Baz legt uit dat Palestijnen ook veel gebruik maken van sociale media om de Palestijnse kwestie aan te kaarten. *"Bijna elke jonge Palestijn gebruikt sociale media. Overal, alle Palestijnen. Als je de pagina van een Palestijn gaat bekijken, het gaat altijd over Palestina."* Dit wordt bevestigd door Biessaan die aangeeft dat zij en haar omgeving ook gebruik maken van sociale media om de Palestijnse zaak aan te kaarten. Ze geeft hierbij ook aan dat ze hierdoor anderen weet te mobiliseren die op hun beurt weer de Palestijnse zaak belichten op sociale media, waardoor er een soort sneeuwbal effect optreedt. *"Zij vertellen het weer aan andere mensen en op die manier creëer je nog meer mensen die kritisch gaan kijken naar de situatie."*

Ook vertelt ze dat mensen van informatie voorzien over de situatie van de Palestijnen de beste manier is om te helpen. *"Mensen kennis laten maken met wat er aan de hand is. Dat is eigenlijk ook het beste en het meeste wat je kan doen."* Ze benoemt dat ze al vanaf jonge leeftijd bezig is met informatievoorziening. *"Ik ben eigenlijk al vanaf jongs af aan best actief geweest in bepaalde opzichten. Mijn spreekbeurten gingen bijvoorbeeld altijd over Palestina en over de situatie die daar aan de hand is."*

Verder geeft Biessaan aan dat ze tegenwoordig veel naar demonstraties gaat en mensen in haar omgeving probeert voor te lichten. *"Als ik kan, dan ga ik naar demonstraties in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag. Dus daar ben ik actief mee bezig. Ik spreek ook wel eens op demonstraties. ... En ik probeer ook in mijn omgeving mensen kennis te laten maken met Palestina."* Ook benoemt ze dat ze op deze demonstraties veel mensen uitleg kan geven over de Boycot Desinvesteringen en Sancties (BDS) beweging. De BDS-beweging wordt in de introductie al benoemd als de grootste solidariteitsactie van het internationale pro-Palestijnse activisme. Ze geeft ook aan waarom dit zo effectief is. Mensen op demonstraties zijn een goede doelgroep om te vertellen over de beweging. Deze mensen zijn namelijk al pro-Palestijns maar veel van hen weten schijnbaar nog niet van de BDS-beweging af. *"Met die demonstraties krijg je heel veel mensen te pakken. Want dan flyer ik bijvoorbeeld voor BDS. Op een demonstratie staan natuurlijk mensen die het er over het algemeen niet mee eens zijn met wat er gebeurt natuurlijk. Maar je ziet toch wel dat heel veel mensen niet weten van de boycot. En dat zijn toch de mensen die je moet hebben omdat die impact kunnen hebben. Dat zijn de mensen die al interesse hebben, anders gaan ze niet zomaar naar een demonstratie. Dat is toch een doelgroep waar je wel wat bij kan bereiken."* Ze geeft aan dat ze ook op deze demonstraties mensen hun kennis kan verbreden en kan vertellen over haar eigen ervaringen. *"Ik zie vaak dat mensen maar een*

beetje weten en dat is ook het voordeel want dan kan je in gesprek met ze gaan en ze wat meer vertellen over Palestina, ook over mijn eigen ervaring.”

Biessaan benoemt ook dat het bij informatievoorziening belangrijk is om mensen te vertellen wat ze zelf kunnen doen zodat deze mensen ook de juiste acties kunnen ondernemen om te helpen. *“Bekendheid creëren onder de mens en mensen vertellen wat ze zelf kunnen doen is heel belangrijk. ... Als jij mensen vertelt wat zij zelf kunnen doen, dan merk ik wel dat dat wordt gewaardeerd. Dat ze weten hoe ze iets kunnen doen om het iets beter te maken. Dat ze zich niet nutteloos voelen.”* Als antwoord op de vraag wat mensen dan het beste zelf zouden kunnen doen om te helpen verwijst ze nogmaals naar de BDS campagne. *“Geld doneren helpt natuurlijk overal. Dingen delen, dat helpt. En dus de boycot. Gewoon in de supermarkt kijken. Wat is het land van herkomst? Ook bij groenten en fruit. En dan bepaalde merken boycotten. Het is toch eigenlijk iets kleins om te doen waarmee je iets groots bereikt.”*

Evalien vertelt over de *Israëli Apartheid Week* als een van de grotere acties van Students For Palestine. *“Een van de recente grote dingen was dat we de Israëli Apartheid Week terug hebben gebracht naar Nederland en ook groter dan het ooit is geweest. Samen met vijf andere steden.”* Ze vertelt hierbij dat ze een checkpoint in Palestina hebben nagebouwd om mensen dit zelf te laten ervaren. *“We hebben een checkpoint gebouwd zodat mensen kunnen ervaren hoe het is om door een checkpoint te moeten gaan. Dat maakt het ook echt heel persoonlijk. Ja, ik kan het uitleggen, maar het komt meer binnen als je er zelf doorheen moet. Maar alsnog ga je het nooit voelen zoals het is.”* Evalien geeft aan dat het informeren als doel heeft om bewustzijn bij mensen te creëren. Ook zij verwijst naar de bottom-up focus om de publieke opinie te veranderen door middel van de informatievoorziening. *“Heel veel informeren inderdaad. Mensen bewust laten worden van wat er eigenlijk gebeurt en op die manier een eigen mening laten creëren. Want een grote institutie als dit gaat niet zomaar weg. Het moet echt wel van onderop komen en dat krijgen we dan door meer en meer mensen te informeren en onze kant op te krijgen.”*

Meta Floor organiseert met De Vrienden van Tent of Nations bijeenkomsten waarmee ze andere mensen weet te mobiliseren tot actie. Tijdens deze bijeenkomsten komen mensen bij elkaar die het verhaal van Tent of Nations steunen of interessant vinden. Ze geeft aan dat veel van deze mensen het verhaal van Tent of Nations hierdoor verder verspreiden waardoor andere mensen ook weer tot actie over gaan. Ze legt uit hoe dat in een kerkelijke gemeenschap kan leiden tot donaties en verwijst hierbij wederom naar de laagdrempeligheid van sommige solidariteitsacties. *“Een keer per jaar organiseren we zo’n bijeenkomst. ... En dat vinden mensen zo bijzonder dat ze dan in hun studentengroep of in een kerk dat verhaal ook weer gaan vertellen. ... Dus al die mensen die betrokken zijn bij Tent of Nations en lid zijn van een kerk, die zeggen dan van: ‘Oh, maar ik wil in mijn kerkgemeenschap aan de 100 mensen die daar op zondagochtend zitten wel een keer vertellen over Tent of Nations.’ En dan gaan ze het doen met een powerpoint, een filmpje of gewoon een verhaaltje. En dan zegt zo’n kerkgemeenschap: ‘Oh, maar dat is leuk. In onze kerk halen we geld op, dus kom op, we hebben een collecte.’ Nou, als iedereen daar 1, 2 of 3 euro in doet dan heb je weer 100 euro of 200. En dat komt dan naar Tent of Nations toe. Dus het is heel laagdrempelig.”* Ook noemt ze andere manieren waarop mensen tot actie over kunnen gaan om de Palestijnen te helpen. *“De één die wil 10 euro in de collectezak stoppen en de volgende wil een boom sponsoren. De volgende zegt: ‘Ik wil met mijn nichtje die studeert samen een keer*

mee op reis. En dan gaan we een weekje met Tent of Nations meewerken.’ De volgende zegt: ‘Nou, ik kom gewoon elk jaar naar zo’n vrienden middag, want dat inspireert mij zo erg.’ Dus er zijn allemaal ja, eigenlijk hele kleine handelingsperspectieven die mensen kunnen doen.”

Meta Floor vertelt dat ze over de jaren heen ook een groot aantal mensen naar Palestina heeft gebracht. *“Zo’n 15 jaar organiseer ik, behalve met Corona is het niet doorgegaan, een of twee keer een solidariteitsreis voor 10 of 20 mensen uit Nederland die mee willen. Eerst deed ik dat via mijn werk, en nu doe ik het persoonlijk. Maar goed, 15 jaar keer 15 mensen, gemiddeld keer twee reizen per jaar, dan heb je natuurlijk ook al heel veel mensen. Ik sleep ze dan mee naar Hebron, Bethlehem en Jeruzalem. En dan willen ze na afloop iets doen. Dan zeg ik: ‘Ja nou, Tent of Nations.’”* In de vorige paragraaf werd al duidelijk dat het naar Palestina gaan ertoe kan leiden dat mensen zich zullen inzetten voor de Palestijnse zaak. Het organiseren van deze reizen kan dus een belangrijke solidariteitsactie zijn om andere mensen te mobiliseren om zelf actie te ondernemen.

De Palestijnse gemeenschap in Vlaardingen heeft ook een reis naar Palestina georganiseerd. In dit geval voor de raadsleden van de gemeente Vlaardingen. Ibrahim Al-Baz legt uit dat dit bij hun ook tot steunbetuiging voor de Palestijnen heeft geleid. *“In negentien achtentachtig organiseerden wij een reis voor de raadsleden. Volgens mij zijn er twaalf raadsleden die naar Palestina gingen onder leiding van de toenmalige wethouder. Toen hebben wij een paar Palestijnen meegestuurd om hun daar te helpen met contacten en er werd een programma voor hun opgezet. Ze kwamen veranderd terug. Totaal anders.”*

Deelconclusie

Uit de analyse van de solidariteitsacties blijkt dat er voornamelijk wordt geprobeerd om de publieke opinie te veranderen. Over het algemeen is er dus een bottom-up focus waarbij er wordt getracht om via de publieke opinie de politiek te beïnvloeden. Het veranderen van de publieke opinie wordt gedaan door het voorzien van informatie via onder andere websites en sociale media. Het verspreiden van informatie blijkt een manier om bewustzijn te creëren en een genuanceerder beeld over de situatie te geven. Daarnaast heeft het als doel om de Palestijnse zaak op de agenda te houden.

Het bewustzijn dat wordt gecreëerd bij mensen kan er onder andere toe leiden dat andere mensen zich ook zullen inzetten voor de Palestijnse zaak. Biessaan geeft aan dat het daarom belangrijk is om mensen onder andere over de BDS-beweging te vertellen, zodat mensen weten wat ze zelf kunnen doen om de Palestijnen te steunen. De bijeenkomsten die Meta Floor organiseert met de vrienden van Tent of Nations zorgen er in de christelijke gemeenschap ook voor dat anderen zich zullen inzetten, ook al is dit vaak op kleine schaal.

Het ervaren van de situatie in Palestina werd bij de vorige deelvraag al besproken als een belangrijke reden voor mensen om de Palestijnen te steunen. Het maken van een checkpoint wat Evalien beschreef kan er dan ook voor zorgen dat mensen deze ervaringen kunnen opdoen. Ook worden er reizen georganiseerd naar Palestina waardoor mensen de situatie in Palestina daadwerkelijk kunnen ervaren. Zoals bleek uit de vorige paragraaf zijn dit goede manieren om mensen aan een pro-Palestijnse kant te krijgen.

4.3 Groei in de solidariteit

Op welke manier groeit de Nederlandse solidariteit met de Palestijnen?

In de introductie werd de omslag in steunbetuiging van Nederlanders met de Palestijnen al besproken. In deze paragraaf wordt er onder andere verwezen naar de drie redenen die Peter Malcontent noemt voor deze omslag. Verder wordt er geanalyseerd waar deze groei precies plaatsvindt en welke factoren er nog meer invloed hebben op de groei.

Een groeiende solidariteit in selecte groepen

Allereerst is het belangrijk om de aard van de groei in de solidariteit vast te stellen. Alle respondenten bevestigen in zekere zin dat de solidariteit met de Palestijnen groeit. Daan de Grefte noemt bijvoorbeeld: *“Wat betreft de solidariteitsbeweging denk ik dat er best een sterke pro-Palestina beweging is en die zie ik met de dag groeien.”*

Uit de interviews blijkt echter dat de solidariteit in Nederland niet overal en binnen elke ‘groep’ groeit. Het idee van een alomvattende en volkomen groei van de solidariteit in Nederland blijkt uit de interviews iets genuanceerder te liggen. Ten eerste noemt Gerard Jonkman, wat Peter Malcontent ook al aangaf, dat er met name onder jongeren een groei in de solidariteit plaatsvindt. *“Ik zie nu inderdaad een toenemend aantal, met name jongeren, die zich interesseren voor Israël Palestina en die inderdaad ook het internationaal recht en de rechten van de Palestijnen steunen.”*

Vooraf Robert Soeterik lijkt het niet eens te zijn met het idee van een algemeen groeiende solidariteitsbeweging en nuanceert dat beeld. *“Solidariteit met de Palestijnen: Zeker, maar nog altijd vanuit een heel beperkte hoek.”* Met deze beperkte hoek verwijst hij naar de jongere generatie en de mensen met een migratieachtergrond (voornamelijk met een Arabische of islamitische achtergrond) die op de hoogte zijn van de Palestijnse zaak. Hij ziet de solidariteit met de Palestijnen buiten deze ‘hoek’ niet per definitie meegroeien. Dit benadrukt hij nog een keer als hij de solidariteit in Nederland buiten deze hoek vergelijkt ten opzichte van de onrechtvaardige situatie van de Palestijnen. *“Je zou verwachten dat, wanneer mensen voor de zoveelste keer de strijd zien oplaaien, dat er dan meer mensen opstaan die zeggen dat het zo niet langer kan doorgaan. ... Vergelijk de reactie op de oorlog in Oekraïne. Kortom, ik vind het met de solidariteit in Nederland behoorlijk tegenvallen.”*

Robert Soeterik noemt een reden voor de beperkte solidariteit en legt uit dat de kwestie omtrent Israël en Palestina niet goed bespreekbaar is in Nederland en dat je snel valt in discussies die de kern van het conflict niet belichten. *“Wanneer je het hele beeld overziet, dan is het een stuk somberder. De kwestie Israël-Palestina is een geblokkeerde discussie in Nederland. Over de achtergronden van de Kwestie kan geen behoorlijke discussie worden gevoerd, zonder in discussies te vervallen over het geweld van de kant van Palestijnen.”*

Robert Soeterik is ook kritisch op de duur van de solidariteit van mensen en geeft daarbij aan dat veel mensen die solidair lijken te zijn daadwerkelijk geen echte steun bieden die tot een verandering kan leiden. *“Ik ben daar heel kritisch over. Neem het dieptepunt in Gaza in 2014, met de grootschalige aanval van Israël op het gebied. Op protest demonstraties kwamen wel vijf tot tienduizend mensen af. Mensen die op de hoogte van de situatie zijn en*

zich daarover boos maken. Maar twee, drie weken later zie je die mensen niet meer. Zij sluiten zich bijvoorbeeld niet aan bij organisaties die proberen de kwestie structureel aan de orde te stellen.”

Meerdere respondenten geven aan ontevreden te zijn over de groei en de grote van de solidariteit in Nederland. Gerard Jonkman benoemt dit als hij de solidariteitsbeweging vergelijkt met de schendingen van het internationaal recht. *“Als je daar puur naar kijkt, dan zou er veel meer steun voor de Palestijnen moeten zijn naar mijn mening.”* Ibrahim Al-Baz zegt ook nog ontevreden te zijn over de solidariteit maar bevestigt wel dat er over de jaren heen een duidelijke groei te constateren is. *“Kijk, ik kan niet meer van deze beweging vragen dan wat ze kunnen. En ik ben heel blij dat mensen begrip tonen voor de rechten van de Palestijnen. ... Ik hoop dat het zich ontwikkelt. Dat de solidariteitsbeweging meer gaat bereiken dan nu. Ik ben nog steeds ontevreden over de ontwikkeling in de publieke opinie en de politiek. Het heeft nog niet het punt bereikt waar ik kan zeggen dat de Nederlandse samenleving pro-Palestijns is. Maar in vergelijking met vroeger is dat meer geworden. Ik hoop dat het in de toekomst nog meer wordt.”*

Ibrahim Al-Baz geeft hierbij ook aan dat een daadwerkelijke solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen niet altijd nodig is. Als de steun voor Israël minder wordt, is dit ook in het voordeel van de Palestijnen zonder dat de groep mensen die daadwerkelijk solidair zijn met de Palestijnen meegroeit. *“Er zijn veel mensen die je niet als pro-Palestijns kan beschouwen. Maar mensen die voor vrijheid zijn. Ze roepen op tot toenadering van twee kanten: ‘We moeten met elkaar praten.’ Maar deze houding heeft veroorzaakt dat hun steun aan Israël achteruit is gegaan. En wanneer de steun aan Israël achteruit gaat, dan is dat in ieder geval in het belang van de Palestijnen.”* Hij bevestigt hiermee dat, zoals in de introductie ook al werd aangegeven, mensen naar een neutrale middenpositie zijn geschoven en legt uit dat dit dus in het voordeel van de Palestijnen is.

Beperkte solidariteit in de politiek

Ook op politiek gebied blijft de solidariteit beperkt. Bij de tweede deelvraag werd al duidelijk dat de solidariteitsacties weinig op de directe beïnvloeding van de politiek zijn gericht. Dit bleek niet efficiënt en effectief te zijn. Robert Soeterik bevestigt dit wanneer hij zegt: *“Maar breder genomen, ook als je op partijpolitiek niveau kijkt, er zijn weinig partijen die kritische vragen stellen. Dat is het gevolg van een complexe serie van redenen. En daar spelen ook nog specifiek Nederlandse elementen een rol. ... In het algemeen kun je zeggen dat rechts in de Nederlandse politiek van oudsher een dominante rol speelt.”* De rechtse politiek werd in de introductie al benoemd als een verklaring voor de pro-Israëliëse houding in Nederland.

Ook Daan de Grefte bevestigt de rol van de Nederlandse politiek in de beperkte solidariteit en verwijst hierbij naar de banden tussen de Nederlandse en de Israëliëse overheid. *“... het negatieve aan Nederland is dat er zulke sterke banden zijn op politiek gebied tussen de Nederlandse overheid en de Israëliëse overheid. Het is bijna onmogelijk om in de politiek, en dan heb ik het over de mainstream partijen, echt kritiek te uiten op Israël. ... Dat zou denk ik een beetje de politiek omschrijven.”*

Ibrahim Al-Baz geeft aan dat er over de jaren heen wel een verandering heeft plaatsgevonden in de politiek en ook in de 'mainstream' partijen wat betreft het steunen van de Palestijnen. *"Mensen durven hun steun aan de Palestijnen steeds meer te uiten. Eerst durfden ze dat niet, maar met de jaren heen begonnen ze dat steeds meer te uiten. Met name de politici bij bijvoorbeeld de PvdA, CDA en VVD begonnen openlijk steun aan de Palestijnen te bieden. Klaas De Vries, die was minister van Binnenlandse Zaken, hij was een van de grote pleitbezorgers voor Palestijnen in de Tweede Kamer."* Deze constatering van een groei in de politiek versterkt hij door te zeggen: *"En nu is dat zo ver ontwikkeld. ... Politici hebben nooit het woord zelfbeschikkingsrecht van de Palestijnen in de mond genomen. Nu doen ze dat wel."*

Alle respondenten zijn het erover eens dat er in zekere zin een groei plaatsvindt in de solidariteit met de Palestijnen. Deze solidariteit vindt echter plaats in een 'beperkte hoek' zoals Robert Soeterik al aangaf. De factoren die meespelen in de groei van de solidariteit zullen nu worden geanalyseerd. Hierop volgend worden de selecte groepen in deze 'beperkte hoek' besproken.

Bewustzijn

Algemeen bewustzijn over de Palestijnse zaak is een belangrijke factor voor de groei in de solidariteit met de Palestijnen. Onder de eerste deelvraag werd het beleefde gevoel van onrecht voor de Palestijnen al aangegeven als een belangrijke reden voor mensen om zich in te zetten voor de Palestijnse zaak. Bij de tweede deelvraag werd duidelijk dat veel solidariteitsacties te maken hebben met het creëren van bewustzijn over dit onrecht. Mensen informeren over de onrechtvaardige situatie van de Palestijnen zorgt voor meer bewustzijn onder de Nederlandse bevolking. Als steeds meer mensen bewust worden van dit onrecht, leidt dat uiteindelijk tot een groei in de solidariteit.

Gerard Jonkman bevestigt dat de acties van de solidariteitsbeweging voor een groei in de solidariteit zorgen doordat ze hiermee weer anderen weten te mobiliseren. Het mobiliseren van anderen werd bij de solidariteitsacties al benoemd als een doel van deze acties. *"Het werkt altijd als er een groepje is wat zich erg inzet voor een bepaalde zaak en daarmee anderen weet te mobiliseren. Dat helpt. En ik geloof dat dat daar in Nederland op dit moment ook sprake van is. Er is een groep actieve Nederlanders die zich inzet voor de Palestijnse zaak en die andere weet te mobiliseren."* Hij geeft ook aan dat er steeds meer bewustzijn over de Palestijnse zaak ontstaat in Nederland. *"En ook inderdaad gewoon bewustzijn. Ik denk dat dat langzamerhand ook ontstaat. Het bewustzijn dat wat er op dit moment gebeurt, totaal niet meer kan."*

Maar wat heeft er, naast de solidariteitsacties, nog meer geleid tot bewustwording van het onrecht?

Het Palestijnse verhaal

Zoals in de introductie al werd beschreven wordt Nederland gezien als een pro-Israëliësch land. Dit wordt door Gerard Jonkman bevestigd als hij vertelt over de steun die Nederland voor Israël had toen hij opgroeide. Hij beschrijft hier het algemene beeld dat Nederlanders hadden over Israël in vergelijking met het beeld van de omliggende Arabische landen. *"Op het moment dat ik opgroeide was er eigenlijk in Nederland het algemene sentiment van:*

'Israël is een klein landje dat zich moet verdedigen tegen de boze Arabische buurlanden.'
Iedereen juichte als Israël de Arabieren versloeg, dus iedereen steunde Israël."

Jaap Hamburger benoemt dat naast dit beeld over Israël, er een tweede beeld is ontstaan door het ernaast komen van het 'Palestijnse verhaal'. Hij geeft hier duidelijk het contrast tussen de twee 'verhalen' weer. Dit Palestijnse verhaal schetst duidelijk een ander beeld dan dat van het Israëliëse verhaal. *"Vroeger was er maar één verhaal. Dat was het Israëliëse verhaal en alle mythologie die daarbij hoorde. Over het kleine arme bedreigde Israël dat zich zo dapper teweer stelde tegen de haatdragende agressie van de Arabische landen en van de Palestijnen in het bijzonder. Nou dat verhaal, dat heeft nog steeds absoluut voor veel mensen een grote aantrekkingskracht. Maar daar is een verhaal naast gekomen en dat is het Palestijnse verhaal. En dat luidt heel anders natuurlijk. Dat zegt: 'Luister, wij worden beroofd van ons recht en niet van gister op vandaag, maar al decennia lang. Alleen wij hebben geen politiek perspectief, ons wordt geen enkele zicht geboden op een politieke oplossing.'* Het bekend worden van dit verhaal dat bestaat uit het onrecht wat de Palestijnen wordt aangedaan, en daarmee een verandering van het beeld over Israël, is onderdeel van het bewustzijn wat er uiteindelijk voor zorgt dat de solidariteit met de Palestijnen groeit.

Het aanvullen van de geschiedenis van het conflict door Israëliëse historici, de zogenaamde 'New Historians', was erg belangrijk voor het bekend worden en de geloofwaardigheid van het Palestijnse verhaal, vertelt Jaap Hamburger. *"De geschiedenis die door zionisten geschreven is. ... Dat beeld is in belangrijke mate aangevuld, dan wel vervangen door een heel andere schets van de geschiedenis. En daar hebben Israëliëse historici ook een belangrijke bijdrage aan geleverd. ... The New Historians aan Israëliëse kant die heel veel archiefonderzoek hebben gedaan in Israël's archieven. Die zijn tot een totaal andere conclusie gekomen over de geschiedenis van het Israëliësch-Palestijnse en Israëliësch Arabisch conflict. Hele andere. En bevestigen in hoge mate wat Palestijnen daar van begin af aan over hebben geschreven."* Ook geeft hij aan dat deze 'gecorrigeerde kijk' voor meer solidariteit heeft gezorgd. *"Op basis van die herziene versie van de geschiedenis en die gecorrigeerde kijk op de huidige verhoudingen. Op die basis voelen veel mensen zich aangetrokken tot een vorm van solidariteit met de Palestijnen en met de Palestijnse zaak."*

Meta Floor bevestigt dat kennis over de geschiedenis, het verloop van het conflict en de huidige situatie van het conflict belangrijk is voor het bewustzijn van mensen. *"Dat is dan die kennis, als mensen inderdaad een beetje door hebben van: 'Hoe is dat gegaan in achtenveertig en daarvoor al? Wat gebeurt er nu allemaal aan bureaucratische onderdrukking?' Ja, als dat kwartje valt..."*

Bewustwording van onrecht

De derde reden die Peter Malcontent geeft voor de groei in solidariteit, de gecreëerde sympathie door het disproportionele geweld, komt terug in de bewustwording van het onrecht. Jaap Hamburger geeft als reactie op dit argument van Malcontent: *"Dat is wat ik noem het opvallende verschil in recht en rechtvaardigheid, waarbij de waarnemer van buiten toch gemakkelijk denkt van: 'Het onrecht schuilt aan Israëliëse kant en het recht geldt aan Palestijnse kant.' Daar ben ik het met hem eens."* Meta Floor bevestigt de invloed van het bekend zijn met het disproportionele geweld. Ze geeft hierbij wederom aan dat kennis over het conflict van belang is bij de bewustwording, onder ander om daadwerkelijk te kunnen

weten dat er onrecht in de vorm van disproportioneel geweld plaatsvindt. *“Inderdaad, die educatie over de machtsongelijkheid. Dat Israël wel gewoon een van de sterkste legers van de wereld heeft. ... dus dat disproportionele geweld en die machtsongelijkheid. Die asymmetrie. Als mensen dat doorhebben... Als dat kwartje valt van ‘Oh wacht...’”*

Gerard Jonkman benoemt dat het ook steeds duidelijker wordt onder mensen dat er schendingen zijn van internationaal recht. *“Als je kijkt naar het internationaal recht, worden de Palestijnen zwaar tekort gedaan. Eigenlijk alle uitgangspunten van het internationaal recht worden genegeerd als het op de Palestijnen aankomt.”* Hij verwijst hierbij onder andere naar de rapporten van Amnesty International, Human Rights Watch en B'tselem die stellen dat Israël zich schuldig maakt aan apartheid bij de behandeling van Palestijnen. *“Ik denk overigens dat een heel belangrijke factor ook is: de rapporten van Amnesty International, Human Rights Watch en anderen dat er sprake is van apartheid. Dit is iets wat heel veel mensen al voelden, en overigens wordt dat ook al bijna twintig jaar gezegd, dat er sprake is van apartheid in Israël en Palestina. Maar het is de afgelopen jaren met name in die rapporten te zien. Goed onderbouwd. Hierna geeft hij aan dat de uitgave van deze recente rapporten een reden kunnen zijn voor de groei in de solidariteit van de laatste tijd. “Dus ik denk dat dat ook wel een extra reden is waarom het juist de laatste tijd extra is toegenomen. De humanitaire en ook juridische kanten van de situatie van het conflict zijn de afgelopen jaren steeds verder boven water gekomen.”* Evalien en Ibrahim Al-Baz bevestigen eveneens de invloed van deze rapporten op de groei in de solidariteit.

Gerard Jonkman geeft aan dat de duur van het conflict ook bijdraagt aan de bewustwording van het onrecht. De bezetting duurt dermate lang dat het tot de realisatie van onrecht leidt bij mensen. *“Tegelijkertijd duurt de bezetting van Palestijns gebied door Israël ook steeds langer. Een bezetting kun je, zoals veel juristen zeggen, vijf tot tien jaar rechtvaardigen. Maar dan moet een bezetting ook afgelopen zijn. Israël kan zeggen van: We hebben Palestijns gebied bezet omdat we zijn aangevallen. Zo wordt het door hen geframed. Dan heb je bij wijze van spreken vijf of maximaal tien jaar om de zaak te regelen. Maar dan moet dat ook afgelopen zijn. We zitten nu met vijfenvijftig jaar bezetting en er zijn ook steeds meer mensen die zich realiseren dat dat niet kan.”*

Klassieke en sociale media

Een ander belangrijk aspect is de rol van sociale media. Alle respondenten bevestigen dat sociale media een belangrijke rol spelen in het bewustzijn van mensen en hiermee in de groei van de solidariteit. Zoals in het theoretisch kader al werd besproken is er aan pro-Palestijnse kant veel kritiek op de klassieke media en worden de sociale media dan ook veel gebruikt bij de solidariteitsbeweging. Om de functionaliteit van sociale media te begrijpen moet eerst de kritiek op het disfunctioneren van de klassieke media worden uitgelegd.

Deze kritiek wordt onder andere door Evalien geuit wanneer ze benoemt dat de klassieke media geframed worden ten behoeve van pro-Israëliëse standpunten. *“Ik denk dat social media een rol heeft gespeeld omdat tot voor kort, voor social media zo groot werd, waren mensen voornamelijk afhankelijk van het nieuws. Als ik het nieuws nu zie, ook NOS, dat wordt zo geframed vanuit een manier dat ik denk: ‘Wat zijn jullie aan het doen?!’* Ze geeft ook voorbeelden van hoe voor haar gevoel het nieuws door de klassieke media geframed wordt. *“Als je het nieuws kijkt van het NOS ... het wordt heel erg als een conflict geframed,*

in plaats van mensen die proberen zichzelf te verdedigen tegen ethnic cleansing en apartheid. Israël heeft het grootste leger ongeveer wat je kan hebben, maar je ziet amper Israël die enorm wild tekeer gaat tegen ze.” Robert Soeterik legt uit waarom het framen door de klassieke media schadelijk is voor een beter begrip van de Palestijnse zaak. “Dat de gevestigde media nog steeds, overigens minder dan vroeger, zo ontzettend weinig kritisch zijn en inzake Israël/Palestina zo weinig durven. ... Dit is uiteindelijk heel schadelijk voor het goed functioneren van ons democratisch bestel. Want er wordt een belangrijk geluid weggedrukt, of dit komt niet voldoende aan bod. Wil je een oplossing zoeken voor een kwestie, dan moet je die om te beginnen goed begrijpen. Wij leven ons veel te veel in in slechts de ene kant van het verhaal en hebben dan ook daarvoor begrip.”

De komst van sociale media heeft dus een rol gespeeld omdat zoals Evalien stelde, mensen niet meer afhankelijk zijn van de klassieke media. Met de sociale media, en het volgens de kritiek disfunctioneren van de klassieke media, kan de Palestijnse kant van het verhaal beter worden laten zien en begrepen. Robert Soeterik legt dit op de volgende manier uit: *“De sociale media zijn daarbij natuurlijk erg behulpzaam. In de gevestigde media waren dat soort beelden niet of nauwelijks te vinden. Nu zien wij die beelden wel. ... Kijk, woorden zijn belangrijk, maar woord en beeld heeft nog grotere impact. De sociale media zijn daarmee een geschenk uit de hemel omdat de gevestigde media... die kant van de zaak niet of nauwelijks aan de orde stellen.”* Ibrahim Al-Baz voegt hieraan toe: *“Die klassieke massamedia is niet meer de kracht die de publieke opinie beïnvloedt, sociale media is dat. Die heeft nu meer invloed dan de klassieke media.”*

Robert Soeterik geeft hier ook het belang van beeldmateriaal aan wat bij sociale media, in tegenstelling tot een groot deel van de klassieke media, van toepassing is. Biessaan beschrijft de werking van sociale media en bevestigt het belang van beeldmateriaal. *“Mensen hebben natuurlijk een telefoon, bijna iedereen eigenlijk. Dus als er iets in Gaza gebeurt, dan wordt dat ook vastgelegd. ... Je hoort dus niet meer alleen verhalen, maar je ziet er een beeld bij en ik denk dat dat toch wel wat heftiger is voor iemand. Daar schrik je ook meer van, want dan zie je het met je eigen ogen in plaats van dat je het alleen hoort.”* Jaap Hamburger geeft ook aan dat het gebruik van beelden goed werken en geeft aan dat de actualiteit hierbij van belang is. Hij benoemt dat wat er wordt vastgelegd, dan ook direct op sociale media kan worden gezet. *“Beelden? Dat is natuurlijk een element dat social media wel toevoegt, de directe beelden. Ik bedoel er gebeurt iets in het hier en nu, en er staat wel iemand bij die het filmt en die het rechtstreeks linkt naar Twitter of naar Facebook. Je wordt door social media soms de werkelijkheid ingetrokken, de werkelijkheid van dit moment. Dat is geen historisch verhaal. Nee, dat dat gebeurt nu en hier. Dus ik denk dat dat impact heeft.”* Hij geeft echter ook aan dat de sociale media idem aan pro-Israëliëse kant kunnen worden gebruikt. *“Dat wordt natuurlijk ook gebruikt door de Israël lobby. ... dat wordt gefilmd en dat wordt op social media gezet. ‘Kijk eens wat die Palestijnen ons aandoen.’ Ja dat ook, beide kanten weten dat te gebruiken.”* Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat beelden op social media niet volkomen objectief zijn zoals dat nu wordt geschetst. Beelden zijn nooit evenredig aan de werkelijkheid. Beelden zijn namelijk vaak, door degene die het op internet plaatst, gefilterd en kunnen hierdoor uit context worden geplaatst. De kijker van de beelden heeft daarnaast ook een subjectieve interpretatie van de beelden. Deze ‘afstand’ van de werkelijkheid bij social media beelden kan echter juist een bijdrage leveren aan de groei in de solidariteit. Bijvoorbeeld wanneer voornamelijk heftige beelden van geweld tegenover Palestijnen online worden gezet.

Verandering

Het bewustzijn over de Palestijnse zaak onder de Nederlandse bevolking is door bovenstaande factoren toegenomen. Dit bewustzijn heeft geleid tot een verandering in de steunbetuiging tegenover Israël en heeft de solidariteit tegenover de Palestijnen laten groeien.

Daan de Grefte bevestigt een verandering in hoe mensen naar het conflict kijken en noemt het zelfs een 'paradigm shift'. *"... als je dat soort dingen ziet dan is het heel moeilijk om er nog van overtuigd te zijn dat Israël niks fout kan doen. En dat is echt een paradigm shift, zou ik bijna zeggen. Dat waar het in de jaren '80 en '90 zo was, en ook vooral na 9/11, Israël is gewoon het land dat zichzelf aan het verdedigen is tegen terroristen die van alle kanten hun proberen aan te vallen. Dat dat gewoon niet waar is. Dat het een koloniaal conflict is, dat het een bezetting is en dat er apartheid wordt gepleegd door Israël. En dat je eigenlijk niet neutraal kan zijn."*

Ibrahim Al-Baz beschrijft ook een verandering in de manier waarop mensen naar Palestijnen zijn gaan kijken als hij beschrijft dat Palestijnen die naar Nederland zijn gekomen, niet hun Palestijnse nationaliteit durfden te noemen. *"Ze waren bang om zichzelf Palestijns te noemen. Ze waren vreselijk bang dat als ze zouden zeggen dat ze Palestijns zijn, dat ze het land zouden moeten verlaten of dat mensen negatief naar hun zouden kijken. Dus zeiden ze: 'wij zijn Jordaniërs' ... dat was tekenend. Het geeft een beeld hoe Nederlanders over de Palestijnen dachten. Nederlanders toentertijd verbonden het woord Palestijn met een terrorist. Nu is het anders, mensen denken anders. ... Er is een verandering opgetreden."*

Ibrahim Al-Baz benoemt de welwillendheid van Nederlanders om de Palestijnse kant van het verhaal te horen als een oorzaak van de verandering die heeft opgetreden. *"Ik woon nu 42 jaar hier in Nederland. In die 42 jaar heb ik allerlei soorten Nederlanders ontmoet en ik weet dat Nederlanders altijd bereid zijn om ook te luisteren. Om mee te gaan in jouw gedachten, in jouw idee, en om jouw argumentatie te volgen. Ik heb gezien dat ze niet meteen negatief reageren op iets wat je zegt, maar dat je met ze kan discussiëren. En dat is ook een eigenschap die helpt mensen te veranderen. ... zodoende verandert de mening omtrent de Palestijnen"*

Kracht argument antisemitisme neemt af

Een ander aspect dat invloed heeft op de groei in de solidariteit met de Palestijnen heeft te maken met het gebruik van het begrip antisemitisme aan pro-Israëlische kant. Het uiten van kritiek op Israël ligt gevoelig voor veel mensen, mede vanwege de gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Wanneer mensen de Palestijnen steunen en hierbij kritiek uiten op Israël worden zij vaak beschuldigd van antisemitisme, zo blijkt uit de interviews. Alle respondenten geven overigens aan dat er geen sprake is van antisemitisme. Dit beargumenteren ze met het feit dat kritiek op de staat Israël niet hetzelfde is als haat tegen Joden in het algemeen. Echter, het steeds weer gebruiken van antisemitisme tegenover mensen die kritisch zijn tegenover Israël waarbij er geen sprake is van antisemitisme, blijkt op een gegeven moment tegen te gaan werken.

Dit wordt ten eerste uitgelegd door Gerard Jonkman wanneer hij beargumenteert dat door 'misbruik' van het begrip, steun aan Israël lijkt af te nemen. *"Het continu blijven roepen van antisemitisme, terwijl er overduidelijk geen sprake is van antisemitisme, werkt op een gegeven moment tegen hen. En overigens denk ik dat met dit misbruik van het begrip antisemitisme, het begrip wordt uitgehold. En wat ik een beetje voel, en wat ik een beetje zie, is dat heel veel mensen die wel sympathie hadden voor de standpunten van deze groep, dat die toch een beetje aan het afhaken zijn door het misbruik wat hier gemaakt wordt."* Jaap Hamburger bevestigt dat de kracht en de geloofwaardigheid van het begrip antisemitisme afneemt. *"Dat blijkt wel ... dat dat aan belang gaat verliezen. Temeer dat ze de domheid hebben om, als het maar even kan, het begrip antisemitisme te introduceren en mensen op een gegeven moment daarvan worden afgestompt en denken van: 'Ja, het zal wel'. Het verliest een beetje de kracht daardoor. Ik bedoel als je alsmaar 'cry wolf' roept, ja dan gelooft op het laatst echt niemand je meer. Wat dat betreft zijn ze niet zo slim bezig. Ze zouden er veel terughoudender mee moeten zijn als ze effect willen bereiken."*

Evalien geeft hiervan een voorbeeld als ze benoemt dat de rapporten over apartheid ook als antisemitisch worden bestempeld aan Israëliëse kant. Ze geeft hierbij aan dat het erg onwaarschijnlijk is dat de organisaties van de rapporten een antisemitisch rapport zouden uitgeven. Hierdoor gaan mensen het argument van antisemitisme in twijfel trekken. *"Zionisten zeggen: 'zodra je kritiek hebt op Israël of pro-Palestijns bent, ben je antisemitisch'. En dat is bullshit. Maar ze zien dat zo. Maar ik denk ook, toen het Amnesty rapport uitkwam ... dan zegt de staat Israël: 'Het is antisemitisch.' En ik denk dat ze het dus zo vaak hebben gebruikt dat mensen nu langzaam beginnen te denken van 'Amnesty antisemitisch? Beetje onwaarschijnlijk.' Ik denk dat daarom steeds meer mensen hun argument minder serieus nemen."*

Gerard Jonkman legt ook uit dat het in de Nederlandse samenleving niet wordt gewaardeerd als er geen open discussie kan worden gehouden. In dit geval dan met kritiek op Israël. Hij verwijst hierbij naar een voorbeeld dat zijn uitnodiging voor een bijeenkomst met Sigrid Kaag was ingetrokken doordat haar dit werd gesommeerd vanuit pro-Israëliëse hoek. Hij zou te kritisch tegenover Israël staan. *"... dit soort praktijken doet het in Nederland gewoon niet goed. Dit roept afkeer op. En dat zij daarmee met dit soort acties hun eigen hand overspelen en ook de sympathie verspelen die ze eventueel hadden. Ik denk dat er veel meer mensen zijn die neutraal in het conflict staan, zeker in Nederland. ... We willen de dialoog open houden en willen discussiëren. En groepen die anderen het zwijgen opleggen, dat werkt niet."*

De groei in solidariteit in verschillende groepen

Zoals in de introductie besproken en zoals Robert Soeterik al aangaf vindt er onder jongere generaties en mensen met een migratieachtergrond een groei in de solidariteit plaats. Deze twee groepen zullen hieronder worden besproken. Daarnaast wordt de christelijke en kritisch Joodse groep ook besproken door hun invloed op de groei in solidariteit. Uit de analyse van deze vier groepen blijkt dat ze een duidelijke rol spelen in de groei van de solidariteit met de Palestijnen.

Jongere generaties

Een groep waarin de solidariteit dus weldegelijk lijkt te groeien zijn de jongeren. Biessaan bevestigt een grotere solidariteit onder jongere generaties in tegenstelling tot oudere generaties. *“Wat mijn moeder me dan vertelt: Twintig jaar geleden werd je als het ware in elkaar geslagen als je op de straat ging staan met Boycott Israel flyers. Terwijl nu, als je een flyer uitdeelt, krijg je toch wel veel positieve reacties. Dus de solidariteit is echt wel gegroeid. Wat ik wel merk, het is vooral onder jonge mensen natuurlijk. Als je met wat oudere mensen praat. Ja, daar is dat minder dan dat je praat met mensen van zo'n vijftien tot dertig jaar bijvoorbeeld.”*

Jaap Hamburger geeft een mogelijke reden voor de solidariteit onder jonge mensen in tegenstelling tot oudere generaties. Hierbij komt wederom het gevoel van onrecht terug. *“Jonge mensen zijn vaak ook idealistischer met een nog niet afgestompt gevoel voor recht en rechtvaardigheid. En nog met het idee dat dat waarden zijn die zouden moeten domineren. En die zien in het Israëliisch-Palestijns conflict zo'n ongelijke verdeling van recht en rechtvaardigheid. Dat ze bijna automatisch de kant kiezen van de Palestijnen.”*

Ook geeft hij aan op welke manier deze jongere generatie, in dit geval studenten, een bijdrage kan leveren aan de groei in de solidariteit. *“Ik denk dat studenten die gewoon heel welbespraakt en op niveau Palestijnse standpunten uitdragen, ook in Nederland een belangrijke rol kunnen spelen in het verder geloofwaardig maken van de Palestijnse stemmen. Dat is erg belangrijk.”*

Wegebben schuldgevoel Holocaust

Een tweede reden voor een relatief hoge solidariteit onder jongere mensen, wat door Peter Malcontent al beschreven werd, is dat de lading van de Tweede Wereldoorlog gevoelsmatig verder weg staat van jongere generaties dan van oudere. Hierdoor dragen deze jongere generaties een minder groot schuldgevoel van de Holocaust met zich mee. Alle respondenten bevestigen dat dit meespeelt in de groei van de solidariteit voor de Palestijnen.

Robert Soeterik benoemt hierbij het gebrek aan kennis onder jongeren over de gebeurtenissen in de Tweede Wereldoorlog. *“De oudere generatie heeft de herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog en weet veel meer van dat wat er in die periode gespeeld heeft. ... En die generatie is aan het uitsterven. Voor die jongeren moeten veel elementaire zaken eerst nog worden uitgelegd. Ik neem aan als ik in jouw kring vraag ‘Wat is de Kristallnacht?’ dat een heleboel mensen van jouw leeftijd dat niet zullen weten.”*

Ook Meta Floor bevestigt de rol van het wegebben van het schuldgevoel waarbij ze ook heel duidelijk uitlegt waarom de oudere generatie dan ook zo pro-Israëliisch blijft. Ze verwijst hierbij naar een loyaliteitsconflict dat oudere generaties hebben door het schuldgevoel. *“Ik denk dat een generatie boven mij die wat meer de verhalen kennen van de holocaust, ook uit eigen ervaring, veel meer met een soort loyaliteitsconflict zitten van: ‘Ja, het Joodse volk. We hebben ze met elkaar uitgemoord ... Wij hebben allemaal rottige dingen aan de Joden gedaan. Dan kun je nu toch eigenlijk geen kritiek op ze hebben? Of je kunt je toch eigenlijk niet voorstellen dat nadat zij zo slecht zijn behandeld dat zij anderen slecht behandelen?’ Dat kunnen mensen zich eigenlijk niet voorstellen. Terwijl we vanuit de psychologie*

natuurlijk gewoon weten dat dat wel gebeurt. Als iemand heel erg getraumatiseerd is of mishandeld is, ja dan ... Maar dat is voor de oudere generatie denk ik moeilijker te accepteren dan voor die jongere generatie. Dus ik denk dat het ook een generatie ding is.” Ze legt hier uit dat mensen door het schuldgevoel van de Holocaust zich minder snel kritisch zullen opstellen tegenover Israël. Dit wordt door Ibrahim Al-Baz ook benoemd als hij zegt: *“De Holocaust heeft hen heel veel beïnvloed. Doordat zij denken dat een Jood geen fout kan maken.”*

Het wegebben van het schuldgevoel van de Holocaust zorgt er dus voor dat mensen kritischer kunnen zijn tegenover Israël. Jaap Hamburger nuanceert dit door in te gaan op de lading die het voor mensen heeft om kritisch te zijn op Israël doordat het snel als anti-Joods kan worden gezien. *“Mensen waagden het niet om kort na de Tweede Wereldoorlog een standpunt in te nemen dat anti-Israëliësch zou kunnen worden, omdat dat heel makkelijk als anti-Joods zou kunnen worden uitgelegd. ... Er wordt morele en emotionele ruimte gecreëerd door het tijdsverloop om standpunten in te nemen die kritisch zijn over Israël. En mensen ervaren dat niet meer onmiddellijk als afstand nemen van Joden of laat staan als het veroordelen van Joden. Maar gewoon als het logische gevolg van eisen die je mag stellen aan het gedrag van een staat en dat die staat nou Israël is, speelt even niet langer. Dat houdt ze niet tegen.”* Volgens Biessaan wordt het openstaan voor de Palestijnse zaak met het verloop van nieuwe generaties dan ook steeds groter. *“Hoe verder we gaan zeg maar met de jeugd en generaties, hoe meer mensen open gaan staan voor Palestina.”*

Eerder werd al duidelijk dat het argument van antisemitisme in sterkte afneemt en dat dit zelfs zorgt voor een afname in de steun aan Israël. Het in kracht afnemen van dit argument zorgt er voor dat mensen, net zoals bij de jongere generatie, kritischer kunnen zijn op Israël. Het steeds groter worden van deze groep jongeren waarbij het schuldgevoel van de Holocaust minder speelt, en die hiermee kritischer zijn op de staat Israël, zorgt uiteindelijk dus voor een groei in de solidariteit.

Migratieachtergrond

Een tweede groep waar relatief veel solidariteit met de Palestijnen is geconstateerd, zijn de Nederlanders met een migratieachtergrond die zich op cultureel, ideologisch of religieus vlak verbonden voelen met de Palestijnen. Het toenemende aantal mensen in deze groep wordt door Peter Malcontent ook al benoemd als een reden voor de groei van de solidariteit in Nederland. Alle respondenten bevestigden dat dit een rol speelt in de groei van de solidariteit.

Het ‘verbonden’ voelen met de Palestijnen, zoals Peter Malcontent het noemt, wordt door Robert Soeterik nader toegelicht. Hij stelt: *“We hebben nogal wat mensen in Nederland die een Midden-Oosterse achtergrond hebben. Mensen die meer vertrouwd zijn met de regio en vaak ook vanuit hun achtergrond al meer weten van wat er speelt tussen Israël en de Palestijnen.”* Hier wordt dus duidelijk dat de verbondenheid deels bestaat uit het bekend zijn met de regio Palestina en dat deze groep ook over meer kennis over het conflict beschikt. Kennis over het conflict bleek eerder al in verband te staan met bewustzijn over het onrecht van de Palestijnen.

Ibrahim Al-Baz geeft aan dat vooral de tweede generatie Turken en Marokkanen in Nederland een grote rol hebben gespeeld. *“De tweede generatie Marokkanen en Turken, die*

moeten wij niet vergeten. Ze hebben een grote rol gespeeld in het overtuigen van mensen met wie zij contact hebben over de Palestijnse kwestie. Want bij Turken en Marokkanen is er absoluut geen steun voor Israël. Die bevolking denkt totaal anders over de kwestie en er zijn heel veel Marokkanen en Turken van de tweede generatie die opgevoed zijn pro-Palestijns te zijn.” Naast dat de solidariteit in Nederland groeit doordat deze groep zelf in omvang toeneemt, heeft deze groep ook een invloed op de solidariteit door het verspreiden van hun standpunten en informatie over de Palestijnse kwestie. Ze kunnen hiermee weer anderen mobiliseren. Ibrahim Al-Baz geeft ook aan waarom de tweede generatie zo met de Palestijnse zaak bezig is geweest in tegenstelling tot de eerste generatie. *“Hun primaire belangstelling ging naar werk en geld verdienen. En dan weer naar Turkije of naar Marokko gaan en een huis kopen daar. Maar de tweede generatie is anders. De tweede generatie denkt principiëler dan de oude generatie. Ze hebben een grote rol gespeeld.”*

Toch hoeft het niet altijd zo te zijn dat mensen met een dergelijke achtergrond solidair zijn met de Palestijnen. Biessaan geeft hiervan het volgende voorbeeld over Syrische vluchtelingen in Assen: *“Wat ik over het algemeen zie, van de recente vluchtelingen bijvoorbeeld, die voelen zich eigenlijk in Assen tenminste niet echt betrokken bij de situatie. ... ook als je ze vraagt om donaties of zo. Dan zeggen ze ook altijd ‘Nee, dat wil ik niet.’”*

Naast de mensen met een migratieachtergrond die zich op cultureel, ideologisch of religieus vlak verbonden voelen met de Palestijnen, heb je natuurlijk ook de Palestijnse diaspora in Nederland die solidair is met de Palestijnen in Palestina. Deze groep lijkt zich, logischerwijs, sterk in te zetten voor de Palestijnse zaak. Dit wordt uitgelegd door Ibrahim Al-Baz waarbij hij verwijst naar de Palestijnse gemeenschap in Vlaardingen. *“Wij zullen nooit de Palestijnse zaak in de steek laten. Nooit. Dus ik, mijn vrouw en kinderen. Wij volgen het nieuws dagelijks. Voor alle Palestijnen hier in Vlaardingen is dat hetzelfde. Je zult geen Palestijn hier in Vlaardingen ontmoeten die hier niet mee bezig is.”*

Evalien benoemt dat er naast mensen met een migratieachtergrond ook veel internationale studenten zijn die zich bezighouden met de Palestijnse kwestie doordat ze zich verbonden voelen. *“Mijn studie heeft elk jaar een kleine meerderheid internationale studenten dan Nederlandse studenten. Een heel groot deel is niet Nederlands of heeft een migratieachtergrond. Het is dus niet per se migratie altijd, maar ik zie wel dat daar veel solidariteit zit, want een heel aantal daarvan heeft een Arabische achtergrond. En van huis uit krijg je dan een heel ander verhaal verteld natuurlijk dan vanuit Nederland. Dus ik denk zeker dat dat kan helpen om dat verhaal verder te vertellen.”* Evalien kaart hier ook een andere reden aan voor de solidariteit binnen deze groep. Ze krijgen een ander verhaal mee. Dit zorgt er onder meer voor dat ze bijvoorbeeld niet het schuldgevoel van de Holocaust meedragen zoals besproken bij de jongere generaties. Peter Malcontent gaf al aan dat dit ook speelt bij mensen met een migratieachtergrond.

Identificatie met de Palestijnen

Een ander aspect in de groei van de solidariteit waar deze groep ook voor zorgt is dat mensen in Nederland steeds meer open gaan staan voor andere culturen, waaronder de Palestijnse cultuur. Het openstaan voor de Palestijnse cultuur is natuurlijk erg van belang voor de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen. Dit wordt door Biessaan ook

aangekaart: *“Wat ik merk is dat, inderdaad door de migratie, mensen wat meer zijn gaan integreren in andere culturen.”*

De beperkte identificatie met de Palestijnen en daartegenover de gemakkelijkere identificatie met Israëliërs wordt door Robert Soeterik benoemd als een belemmering van de solidariteit in Nederland. Hij stelt dat: *“De identificatie met Israël als moderne westerse staat is veel makkelijker dan met de Palestijnse wereld. ... de Arabische wereld is een hele andere wereld.”* Gerard Jonkman geeft dit ook aan door te zeggen: *“Israëliërs komen toch dichterbij ons. En zijn makkelijker identificeerbaar met ons dan de Palestijnen. Dus dat is ook wel een reden om de kant van Israël te kiezen voor een groep.”* Biessaan bevestigt dat de Palestijnse cultuur erg verschilt met de Nederlandse cultuur. Zo beschrijft ze: *“Het ruikt gewoon anders. Het voelt anders. Het is gewoon helemaal anders.”*

Gerard Jonkman geeft ook aan dat mensen die wel wat meer bekend zijn met de Arabische cultuur, op een neutralere manier naar het conflict kunnen kijken. *“Tegelijkertijd zie je ook bijvoorbeeld studenten van Midden-Oosten studies. Mensen die meer weten van de Arabische cultuur en voor wie de Arabische cultuur ook wat dichterbij staat en die daar minder bang voor zijn. Die zijn er wat meer vertrouwd mee en daardoor dat zij het in ieder geval niet als een belemmering zien. Wat ik dan een neutrale manier van naar het conflict kijken vind.”*

Christelijke gemeenschap

Naast de groepen die zojuist zijn besproken, kan er ook een groei binnen de christelijke gemeenschap worden geconstateerd. Hier zijn echter wel nog grote tegenstellingen te vinden. In de introductie werd al besproken dat er vanuit de christelijke gemeenschap veel pro-Israëliëse sentimenten zijn.

Gerard Jonkman benoemt de tegenstellingen die zich binnen deze groep bevinden en legt uit waar de standpunten van deze tegengestelde groepen binnen de christelijke gemeenschap vandaan komen. *“De christelijke hoek. Dat is een heel interessante, daar zijn heel tegengestelde meningen. Aan de ene kant hebben we zeker ook de streng christelijke hoek die ... voor de staat Israël zijn omdat volgens hen ... alle Joden naar Israël moeten gaan. Dat is een gevolg van datgene wat in de Bijbel staat. Anderzijds zijn er inderdaad ook groepen christenen die zeggen van ‘In de bijbel wordt gesproken over barmhartigheid en rechtvaardigheid. Onderdrukking van een volk, apartheid en bezetting zijn geen vormen van rechtvaardigheid en barmhartigheid. En dan kunnen wij dat, als christenen, niet verantwoorden.’ Je ziet inderdaad twee groepen.”* Meta floor bevestigt de invloed van christelijke normen en waarden als ze kijkt naar de mensen die betrokken zijn bij Tent of Nations. *“Ik denk dat bij heel veel mensen die betrokken zijn bij Tent of Nations, dat wel meespeelt. Dat ze ook echt wel vanuit hun geloofsovertuiging... In hun eigen religieuze traditie, inspiratie vinden om zich in te zetten voor anderen. Dat zie ik bij heel veel mensen.”*

Daarnaast benoemt Gerard Jonkman de Palestijnse christenen als een reden voor Nederlandse christenen om pro-Palestijns te zijn. *“Er zijn ook veel Nederlandse christenen die zeggen van: ‘Ja, maar er zijn ook christelijke Palestijnen die in de verdrukking komen en die we moeten helpen.’ Dus die richten zich dan weer precies op de christenen in Palestina.”* Ibrahim Al-Baz benoemt deze reden ook als factor voor de groei van de solidariteit in deze

groep. *“Binnen de kerk is er een verandering opgetreden. En die verandering komt door de contacten die de kerken met Palestijnse christenen hebben gehad.”*

Meta Floor bevestigt de verandering binnen de kerk als ze vertelt over haar verrichte werk om bewustzijn te creëren. Ze geeft hierbij aan dat het creëren van bewustzijn in een andere tijdsgeest een stuk lastig zou zijn geweest. *“Een belangrijke taak van mij was om in Nederland binnen de kerken aan bewustzijn te werken. En dat was heel taai want binnen de Protestantse Kerk in Nederland is heel veel pro-Israël sentiment. ... Ik had altijd het gevoel van: ‘Ik heb op het juiste moment die opdracht gekregen.’ Want als ik het misschien tien jaar eerder al had gedaan. Dan was het misschien veel te taai geweest omdat de tijd er nog niet rijp voor was.”* Dat de tijd er nu wel ‘rijp’ voor was bevestigt dat er in zekere zin een verandering plaats heeft gevonden in de manier waarop mensen binnen de kerk naar het conflict kijken. Ze benoemt hierna ook op welke manier haar werk ervoor kon zorgen dat mensen op een andere manier naar het conflict zijn gaan kijken. *“Ik denk dat de kerken een beetje achterlopen als het gaat om de Palestina solidariteit. Simpelweg omdat er zoveel pro-Israël sentiment is. Maar tegelijkertijd... Kijk, de meeste kerkmensen zijn ook gewone mensen die het journaal kijken en de krant lezen. En intussen ook wel doorhebben dat wat Israël allemaal doet, niet oké is. Dus ik had het gevoel, toen ik die opdracht kreeg om in Nederland aan bewustzijn te werken, dat mensen zeiden van ‘Ah ja, ja. Kijk, jij geeft woorden aan mijn onderbuikgevoel. Ik had wel het gevoel dat wat Israël bij de Palestijnen doet, dat het niet oké is. En nu geef jij de voorbeelden. Het klopt dus wat ik voel!”* Hieruit blijkt dat het bewustzijn wat eerder al werd besproken ook binnen de kerkelijke gemeenschap kan zorgen een verschuiving in steunbetuiging.

Kritisch Joodse kant

Ook vanuit Joodse kant zijn er mensen die kritisch zijn op Israël. Op basis van deze kritische houding tegenover Israël steunen ze de Palestijnse zaak en kan je stellen dat ze solidair zijn met de Palestijnen.

Jaap Hamburger, voorzitter van Een Ander Joods Geluid, beschrijft de invloed die deze kritisch Joodse hoek heeft op de groei in de solidariteit met de Palestijnen. *“De belangrijkste functie van onze stem is tweeledig. Ten eerste om te laten zien dat je met een Joodse achtergrond niet per definitie de standpunten hoeft te delen die Israël officieel naar buiten brengt, dan wel die door de Israël lobby naar buiten worden gebracht. Er is geen wet die voorschrijft dat Joden over die zaak op een bepaalde wijze zouden moeten denken en dat doen ze dan ook niet. ... En het tweede is dat anderen die misschien nog geïntimideerd zijn of geïmponeerd zijn door het verwijt dat als ze kritisch zijn over Israël, dat ze een vorm van antisemitisme bedrijven, zich gelegitimeerd voelen door het feit dat er ook Joodse organisaties zijn die er net zo over denken. Dat zijn denk ik de twee belangrijkste functies die wij vervullen. Plus dan hopelijk de rechtstreekse functie van beïnvloeding van de publieke opinie. En wellicht ook een beetje beïnvloeding van het beleid, dat is het wel.”* Hij geeft hier aan dat de invloed die deze hoek heeft voornamelijk bestaat uit het legitimeren van kritiek op Israël, zowel voor mensen met een Joodse achtergrond als voor de gewone Nederlander. Kritisch geluid vanuit Joodse kant kan zorgen voor deze legitimatie. Hier wordt wederom aangegeven, net als bij het wegebben van het schuldgevoel van de Holocaust, dat het creëren van legitimatie van kritiek op de staat Israël belangrijk is voor de groei in de solidariteit met de Palestijnen.

Ibrahim Al-Baz bevestigt de invloed die deze hoek heeft gehad op de solidariteit in Nederland. *“In Amsterdam heb je Een Ander Joods Geluid. Die doen met ons mee met allerlei activiteiten. ... Ze hebben echt een goede rol gespeeld in het veranderen van de publieke opinie.”*

Deelconclusie

Alle respondenten zijn het eens over het feit dat de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen groeit. Er wordt echter wel aangegeven dat dit zich in een ‘beperkte hoek’ afspeelt. Deze ‘beperkte hoek’ bestaat onder andere uit jongere generaties en mensen met een migratieachtergrond. Ook in de politiek is er weinig steun voor de Palestijnen geconstateerd. Verder wordt er aangegeven dat meerdere respondenten niet tevreden zijn met de groei en de grootte van de solidariteitsbeweging. Een alom groeiende solidariteitsbeweging blijkt dus niet aan de orde, maar een groei kan wel worden geconstateerd.

Voor de groei in de solidariteit zijn een groot aantal factoren verantwoordelijk. De bewustwording van het onrecht dat de Palestijnen wordt aangedaan is hierbij de belangrijkste factor. Dit bewustzijn wordt, naast de acties van de solidariteitsbeweging, onder andere gecreëerd door het bekend worden van het Palestijnse verhaal naast dat van Israëliëse verhaal. Het bewustzijn bestaat voornamelijk uit het beleefde onrecht wat de Palestijnen wordt aangedaan dat onder andere met het Palestijnse verhaal duidelijk wordt. Het disproportionele geweld dat wordt genoemd door Peter Malcontent maakt onderdeel uit van dit beleefde onrecht. De rapporten over de apartheid in Israël en de schendingen van het internationale recht zorgen daarnaast ook voor dit bewustzijn. Verder spelen sociale media een grote rol doordat het naast de klassieke media een medium is waarmee beeldmateriaal makkelijk kan worden verspreid. Het ontstaan van bewustzijn heeft uiteindelijk voor een verandering gezorgd in hoe mensen naar het conflict en naar de Palestijnen zijn gaan kijken.

Ook blijkt dat de kritiek op Israël herhaaldelijk bestempelen als antisemitisch, wanneer dit niet het geval is, uiteindelijk tegen gaat werken en dus ervoor zorgt dat mensen de Israëliëse kant minder gaan steunen.

Naast de bewustwording dat wordt gecreëerd zijn er ook vier groepen geïdentificeerd die de groei in de solidariteit beïnvloeden. De groei in de solidariteit met de Palestijnen bestaat, zowel bij de jongere generatie als bij de Nederlanders met een migratieachtergrond, voornamelijk uit het steeds groter worden van deze groepen. Het in aantallen toenemen van mensen uit deze twee groepen, waarin relatief veel steun voor de Palestijnen heerst, zorgt uiteindelijk voor een groei in de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen. Bij de jongere generatie speelt hier het wegebben van het schuldgevoel van de Holocaust een grote rol. Bij de mensen met een migratieachtergrond speelt mee dat ze zich op cultureel, ideologisch of religieus vlak verbonden voelen met de Palestijnen. Dit zijn redenen die Peter Malcontent al noemde en die worden door deze analyse dus bevestigd. Naast deze groepen is er ook een groei geconstateerd in de christelijke hoek die in de introductie als voornamelijk pro-Palestijns werd beschreven. De invloed van de kritisch Joodse kant op de

groei in de solidariteit in Nederland wordt ook duidelijk gemaakt. Door de geuite kritiek vanuit deze hoek kan, voor zowel mensen met een Joodse achtergrond als andere Nederlanders, kritiek op Israël meer legitiem worden. De gecreëerde legitimiteit voor het uiten van kritiek op de staat Israël blijkt in alle groepen een belangrijke factor te zijn in de groei van de solidariteit.

H5 Conclusie

De hoofdvraag van dit onderzoek is: 'Hoe kan de huidige solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen, en de ontwikkeling daarin, worden begrepen?' De solidariteit met de Palestijnen wordt in dit onderzoek uitgelegd aan de hand van de redenen van Nederlanders voor de solidariteit (deelvraag 1), de solidariteitsacties die tot uiting komen door toedoen van de solidariteit (deelvraag 2) en de groei in de solidariteit (deelvraag 3). De redenen, solidariteitsacties en de groei worden gezien als de drie componenten van de huidige solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen en de ontwikkeling die zich daarin bevindt. De conclusies van deze drie deelvragen geven dus samen antwoord op de hoofdvraag.

In de eerste deelvraag wordt antwoord gegeven op de vraag welke redenen Nederlanders hebben voor hun solidariteit met de Palestijnen. De grootste factor in deze lijkt het gevoel van onrechtvaardigheid tegenover de Palestijnen. Hierbij komt naar voren dat mensen in solidariteitsgroepen vaak rechtvaardigheid in het algemeen en voor alle groepen belangrijk vinden. De manier waarop mensen met de Palestijnse zaak in aanraking komen en bekend worden met de Palestijnse zaak blijkt dan ook een belangrijke reden voor hun specifieke steun aan de Palestijnen. Daarnaast blijkt dat de ervaringen die mensen in Palestina opdoen een belangrijke reden kan zijn om de Palestijnen te steunen. Dat mensen het gevoel hebben dat de Palestijnse zaak te weinig steun krijgt vergeleken met andere kwesties waar mensenrechten worden geschonden draagt ook bij aan het gevoel van onrecht. Naast de motivatie uit onrecht, bestaat ook de motivatie uit het doorzettingsvermogen dat de Palestijnen laten zien bij het lijden onder dit onrecht. Ten slotte kan het steunen van de Palestijnse zaak ook op Israël en zijn bevolking een positieve invloed hebben. Het in acht nemen van de rechten van de Palestijnen kan namelijk op politiek en emotioneel niveau in hun voordeel werken. Dit kan een reden zijn voor mensen om de Palestijnen te steunen. Uit deze redenen voor de solidariteit blijkt dat de solidariteit van Nederlanders vooral betrekking heeft op het volgende deel van de definitie van solidariteit: '... betrokkenheid bij de strijd of het lijden van anderen.' (Amnesty International, 2017). Het 'je zorgen maken om het welzijn van een ander' werd door Latinen & Pessi (2014, p.6) ook al aangeduid als een van de mogelijke *solidary motives*. De solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen kan, zo blijkt uit dit onderzoek, dus grotendeels onder de humanitaire solidariteit worden geschaald. Het hebben van een gemeenschappelijke vijand als redenen voor solidariteit met en groep, beschreven door Oosterlynck et al. (2015, p.5) en Honovan (2008), is bij de Nederlandse solidariteit met de Palestijnen niet teruggevonden. Ook kan worden geconcludeerd dat er bij de mensen in Nederland met een Palestijnse achtergrond sprake is van groepssolidariteit, zij voelen zich namelijk duidelijk verbonden met de Palestijnen in Palestina. De solidariteit van de Palestijnse diaspora past namelijk goed bij het begrip van *social solidarity* zoals beschreven in het theoretisch kader (Scholz, 2008). De oorsprong van solidariteit kan dus, zoals Mulder (2021) al aangaf, bestaan uit een mengeling van de verschillende vormen van solidariteit.

Bij de tweede deelvraag worden de solidariteitsacties van de respondenten en hun achterban in kaart gebracht en geanalyseerd. Er wordt door de solidariteitsbeweging in Nederland voornamelijk getracht om de publieke opinie te veranderen. Dit wordt gedaan door het voorzien van informatie via onder andere websites en sociale media. Het

verspreiden van informatie blijkt een manier om bewustzijn te creëren en een genuanceerder beeld over de situatie te geven. Daarnaast bestaat het doel om de Palestijnse zaak op de agenda te houden. Dit bewustzijn kan er onder andere toe leiden dat andere mensen zich zullen mobiliseren om de Palestijnse zaak te steunen. Bij de acties komt terug dat er, onder andere door het organiseren van reizen naar Palestina, wordt getracht om mensen de situatie in Palestina zelf te laten ervaren. Solidariteitsacties om direct de buitenlandpolitiek van Nederland te beïnvloeden worden een stuk minder vaak uitgevoerd. Wat opvalt is dat de ervaringen die mensen opdoen in Palestina een belangrijke reden kan zijn voor hun steun aan Palestina. Deze actievorm kan dus erg effectief zijn in het mobiliseren van anderen. Het gebruik van sociale media door de Palestijnse solidariteitsbeweging werd in het theoretisch kader ook al aangegeven (Abu-Ayyash, 2015).

Bij de derde deelvraag wordt de groei in de Nederlandse solidariteit met de Palestijnen geanalyseerd. Hierbij kan er worden geconcludeerd dat er daadwerkelijk een groei plaatsvindt. Het positieve beeld van een alom groeiende solidariteitsbeweging blijkt echter niet aan de orde. De solidariteit bevindt zich nog in een beperkte hoek, evenals de groei hiervan. Met name in de politiek is er nog weinig sprake van solidariteit voor de Palestijnen. Hierbij kan een link worden gelegd met het gebrek aan solidariteitsacties die de Palestijnse zaak in de politiek proberen aan te kaarten. Soortgelijke acties werden als ineffectief en inefficiënt beschouwd. De groei in de solidariteit met de Palestijnen bestaat, zowel bij de jongere generatie als bij de Nederlanders met een migratieachtergrond, voornamelijk uit het steeds groter worden van deze groepen. Het in aantallen toenemen van mensen uit deze twee groepen, waarin relatief veel steun voor de Palestijnen heerst, zorgt uiteindelijk voor een groei in de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen. Het effect van het wegebben van het schuldgevoel van de Holocaust en het op cultureel, ideologisch of religieus vlak verbonden voelen met de Palestijnen door mensen met een migratieachtergrond die Peter Malcontent noemt als redenen voor de groei in de solidariteit, kan door dit onderzoek worden bevestigd. Naast deze groepen is er ook een groei geconstateerd in de christelijke hoek die in de introductie als voornamelijk pro-Palestijns werd beschreven. De invloed van de kritisch Joodse kant op de groei in de solidariteit in Nederland wordt ook duidelijk gemaakt. Door de geuite kritiek vanuit deze hoek kan, voor zowel mensen met een Joodse achtergrond als de 'gewone' Nederlander, kritiek op Israël meer legitiem worden. Legitimiteit om kritiek te uiten op de staat Israël blijkt over het algemeen een belangrijke factor in de groei van de solidariteit.

Naast deze groepen speelt het bewustzijn dat in het algemeen ontstaat ook een grote rol. Dit bewustzijn wordt, naast de acties van de solidariteitsbeweging, onder andere gecreëerd door het bekend worden van het Palestijnse verhaal naast dat van het Israëliëse verhaal. Het bewustzijn bestaat deels uit het beleefde onrecht wat de Palestijnen wordt aangedaan dat onder andere met het Palestijnse verhaal duidelijk wordt. De rapporten over de apartheid in Israël en de schendingen van het internationale recht zorgen daarnaast ook voor deze bewustwording. Verder spelen sociale media ook een grote rol doordat het, in tegenstelling tot klassieke media, een medium is waarmee beeldmateriaal makkelijk kan worden verspreid. Het in het voordeel werken van sociale media voor de Palestijnse solidariteitsbeweging werd in het theoretisch kader al beschreven door Yin (2009). Het steeds duidelijker worden van het disproportionele geweld wat Malcontent noemt als derde reden voor de groei in de solidariteit blijkt onderdeel te zijn van het gecreëerde bewustzijn van onrecht bij mensen in Nederland. De bewustwording heeft uiteindelijk voor een

verandering gezorgd in hoe mensen naar het conflict en naar de Palestijnen zijn gaan kijken. Ten slotte blijkt dat het herhaaldelijk kritiek op Israël bestempelen als antisemitisch, wanneer dit volgens het algemene publiek niet het geval is, uiteindelijk tegen gaat werken en dus ervoor zorgt dat mensen de Israëlische kant juist minder gaan steunen. Uit dit onderzoek wordt ook duidelijk dat mensen in Nederland steeds meer vanuit een pro-Israëlische kant naar een neutralere middenpositie zijn geschoven zoals in de introductie al werd aangegeven.

Wat opvalt in dit onderzoek is dat het gevoel van onrecht, voor de solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen, in alle drie de deelvragen een belangrijke rol speelt. Ten eerste is het een belangrijke reden voor mensen om de Palestijnen te steunen. Vervolgens wordt dit gevoel van onrecht geuit en wordt er bij de solidariteitsacties informatie over dit onrecht verspreid. Dit heeft onder andere het doel om bewustzijn te creëren wat weer zorgt voor een groei in de solidariteitsbeweging. Hieruit wordt duidelijk dat, wat door het conceptueel model al werd weergegeven, de redenen voor de solidariteit leiden tot solidariteitsacties die vervolgens leiden tot een groei in de solidariteit. Het gevoel van onrechtvaardigheid in de Palestijnse zaak blijkt dus de belangrijkste factor in de solidariteit met de Palestijnen. De humanitaire solidariteit, beschreven in het theoretisch kader, blijkt dus dominant te zijn in de solidariteit met de Palestijnen.

H6 Aanbeveling, discussie en reflectie

6.1 Aanbeveling

Voor de Palestijnse solidariteitsbeweging kan een focus op de juiste doelgroep worden aanbevolen. Uit het onderzoek blijkt dat er relatief veel solidariteit heerst onder mensen uit jongere generaties en mensen met een migratieachtergrond. Ook wordt aangegeven dat mensen bij solidariteitsgroepen vaak een algemeen rechtvaardigheidsgevoel hebben en het soms dus ook als een morele verplichting voelt om te helpen. Dit soort mensen blijken vaak ook politiek progressief of links te zijn. Het informeren over de Palestijnse zaak op onder andere scholen en universiteiten, bij andere solidariteitsgroepen en op plekken (steden, studies, politieke partijen, etc.) die over het algemeen als progressief of links worden gezien, zorgt voor een focus op een doelgroep waarbij een grotere kans bestaat dat ze de Palestijnen ook daadwerkelijk willen en zullen gaan steunen. Uit het onderzoek blijkt ook dat beeld en persoonlijke ervaringen van mensen zorgen voor bewustzijn en solidariteit onder mensen. Bij het informeren en voorlichten kan de focus dus worden gelegd op het voorzien van beeldmateriaal (films, documentaires, etc.) om hiermee weer meer mensen te kunnen mobiliseren. Het motiveren van mensen om naar Palestina af te reizen zal ook een goede manier zijn om mensen aan de pro-Palestijnse zijde te doen trekken.

Verder blijkt uit het onderzoek dat er in de politiek een beperkte solidariteit met de Palestijnen heerst. Waarom dit zo is, wordt in dit onderzoek al deels aangekaart maar zeker niet compleet en uitgebreid. Een uitgebreid onderzoek naar de ligging van de Palestijnse zaak in de Nederlandse politiek en de redenen voor de politieke onwil om de zaak aan te kaarten kan erg interessant zijn. Voornamelijk omdat voor de Palestijnen een positieve buitenlandpolitiek van Nederland ten opzichte van de Palestijnse zaak erg van belang is.

6.2 Discussie

In dit onderzoek is getracht de huidige solidariteit met de Palestijnen te onderzoeken. Er is hierbij gekozen om de redenen, acties en de groei te onderzoeken. Daarnaast is er geprobeerd om vanuit verschillende perspectieven naar de solidariteit te kijken door het interviewen van respondenten met verschillende achtergronden. De resultaten van dit onderzoek zijn echter, ondanks deze verschillende perspectieven, niet alomvattend. De solidariteit met de Palestijnen is dan ook niet in zijn geheel en compleetheid onderzocht.

Ten eerste kan voornamelijk de tweede deelvraag over de solidariteitsacties als incompleet worden gezien. Hierbij zijn alleen de acties van de respondenten en hun achterban in acht genomen terwijl er natuurlijk nog veel meer solidariteitsacties zijn. Op internet zijn talloze acties te vinden waarmee de Palestijnse zaak kan worden gesteund. Een empirisch onderzoek naar deze acties via het internet zou een bijdrage kunnen leveren aan de compleetheid van de inventarisatie van solidariteitsacties en dus ook aan de analyse hiervan. Daarnaast is de solidariteit alleen vanuit pro-Palestijnse kant onderzocht. Hier is voor gekozen om het complexe en brede onderwerp enigszins behapbaar te houden. De visie van mensen die neutraler in het conflict staan, of zelfs met pro-Israëlische standpunten, zullen echter een ander beeld van de solidariteit kunnen geven. Ook zullen nog meer

verschillende achtergronden dit onderzoek ten goede doen. Onder andere de groep mensen met een migratieachtergrond die zich met de Palestijnen verbonden voelt is in dit onderzoek te weinig aan bod gekomen. Er zijn alleen Palestijnse respondenten geïnterviewd die in deze categorie vallen. Hierdoor wordt een eenduidige conclusie met betrekking tot de groepssolidariteit, waar juist mensen met een migratieachtergrond toe zouden kunnen behoren, onmogelijk gemaakt. Ten slotte ligt de focus in dit onderzoek heel erg op het beeld van twee partijen die tegenover elkaar staan. Het onderzoek kan hierdoor voor een versterking van dit beeld zorgen. Dit beeld draagt niet bij aan een oplossing van het conflict en zal eerder voor meer frictie dan begrip kunnen zorgen, zoals dat in de maatschappelijke relevantie daarentegen werd aangegeven.

6.3 Reflectie

Naast de punten beschreven in de discussie die mogelijk invloed hebben gehad op de resultaten van het onderzoek is de beïnvloeding van de onderzoeker en het proces ook van belang om te benoemen. In het onderzoek is er getracht om een open en neutrale houding aan te nemen ten opzichte van het onderwerp. Dit is bij dit onderwerp van groot belang doordat er duidelijk sprake is van twee tegenovergestelde partijen. Doordat het onderwerp slechts vanuit de Palestijnse kant is bekeken is het denkbaar dat er niet altijd met een geheel neutrale kijk naar bepaalde zaken is gekeken. In dit onderzoek wordt de Palestijnse kant dan ook vaak als de benadeelde partij bekeken. Hierbij is het soms lastig om neutraal te blijven doordat er sneller met de Palestijnse kant zal worden gesympathiseerd dan met Israëliëse kant. Er wordt dan ook niet uitgesloten dat de onderzoeker enigszins bevooroordeeld is geweest in het proces.

Verder is het onderwerp, zoals in het voorwoord en de introductie al genoemd, een erg complex onderwerp. Hierdoor werd het lastig om het onderwerp goed af te bakenen en daarbij toch in zijn compleetheid uit te leggen. Dit werd voornamelijk tijdens de interviews duidelijk wanneer respondenten soms, voor dit onderzoek, irrelevante informatie gaven. Hierbij moest er dan worden ingegrepen om niet teveel buiten de afbakening van het onderwerp te treden. Hierdoor verliepen de interviews niet altijd even soepel doordat onderdelen van de interviewgids soms moesten worden afgekapt om vervolgens met een ander onderdeel te beginnen. De irrelevante informatie werd er echter door het selectief coderen uit gefilterd maar zorgde er ook voor dat het transcriberen en coderen erg tijdrovend was.

Daarnaast zorgde de gevoeligheid van het onderwerp ook voor enige obstakels. Tijdens het schrijven van het resultatenhoofdstuk moest er goed worden gekeken naar de formulering van de resultaten. Dit werd tijdens de interviews al aangegeven door veel respondenten doordat foute interpretatie van mij en van derden schadelijk zou kunnen zijn voor de respondenten en de resultaten van het onderzoek. Zo gaven een aantal respondenten aan de conceptversie van de resultaten graag in te zien zodat enige zaken die mogelijk (zonder opzet) verkeerd waren verwoord of uit context waren geplaatst verbeterd konden worden. Dit alles zorgde voor een gecompliceerder en langer proces.

Het schrijven van deze bachelorthesis heeft mij veel inzicht gegeven over de Palestijnse solidariteitsbeweging in Nederland en welke zaken er binnen deze beweging van belang zijn. Vanwege het grote belang voor de respondenten voor een goed eindresultaat ben ik me bewuster geworden van het belang van formulering en interpretaties van mijzelf en anderen. Voornamelijk bij schrijven over onderwerpen met een dergelijk gevoelig onderwerp. Vanwege het belang voor de respondenten hoop ik dan ook ten zeerste een goede en correcte bijdrage te hebben geleverd aan de kennis over dit onderwerp. Het was voor mij erg bijzonder dat de respondenten met zoveel passie hun eigen ervaringen en kennis over dit gevoelige onderwerp wilden delen. Hier ben ik ze erg dankbaar voor.

Ten slotte ben ik bij de interviews veelal op mijn sociale vaardigheden terug moeten vallen die hierdoor zeker een boost hebben gekregen. Ik hoop in de toekomst deze vaardigheden verder te ontwikkelen en zal dan ook ervaringen uit de interviews meenemen.

Literatuurlijst

AD. (2021, 14 mei). Verhit weekend vol pro-Palestina- én pro-Israëldemonstraties. AD.nl. Geraadpleegd op 30 november 2021, van <https://www.ad.nl/binnenland/verhit-weekend-vol-pro-palestina-en-pro-israeldemonstraties~a1bef968/>

Ahmad, B., White, B., & Bennis, P. (2018, oktober). Shrinking Space and The BDS Movement. TNI. https://www.tni.org/en/publication/shrinking-space-and-the-bds-movement?fbclid=IwAR0yTrgl3gZpgF3Gad5q0Xz58Cc_T02BDACG-sqHzQx56DGkrG5hwrqAgrA

Amnesty International. (2017, 1 juni). Mensenrechtenencyclopedie. Geraadpleegd op 15 december 2021, van <https://www.amnesty.nl/media/mensenrechtenencyclopedie>

BDS Nederland. (2021, 1 april). Over BDS. Geraadpleegd op 21 februari 2022, van <https://bdsnederland.nl/over-bds/>

Bertelsmann Stiftung. (2021, januari). Imbalance in mutual perceptions between Europe and Israel. <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/our-projects/german-israeli-young-leaders-exchange/project-news/imbalance-in-mutual-perceptions-between-europe-and-israel>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022, 16 februari). Hoeveel mensen met een migratieachtergrond wonen in Nederland? Geraadpleegd op 28 juni 2022, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-mensen-met-een-migratieachtergrond-wonen-in-nederland-#:~:text=Op%201%20mei%202022%20heeft,geboren%2C%20de%20zogenaamde%20tweede%20generatie.>

Durkheim, E. (1893). The division of labor in society: A study of the organization of higher societies. Les Presses Universitaires de France.

ELSC. (2021, oktober). De mond gesnoerd: De ondermijning van pro-Palestijns activisme in Nederland. https://res.cloudinary.com/elsc/images/v1634717906/ELSC-De-ondermijning-van-pro-Palestijns-activisme-in-Nederland/ELSC-De-ondermijning-van-pro-Palestijns-activisme-in-Nederland.pdf?_i=AA

Fireman, B., & Gamson, W. A. (1977). UTILITARIAN LOGIC IN THE RESOURCE MOBILIZATION PERSPECTIVE. The Dynamics of Social Movements, 22–23. <https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/50928/153.pdf>

Giesen, P. (2021, 21 mei). De liefde voor Israël is in de loop der jaren bekoeld onder de Nederlandse bevolking. de Volkskrant. Geraadpleegd op 25 januari 2022, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/de-liefde-voor-israel-is-in-de-loop-der-jaren-bekoeld-onder-de-nederlandse-bevolking~b18a956a/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Hendriks, F. (2008). Arabische diaspora in Nederland: een eerste verkenning van de Libanese, Syrische, Tunesische, Palestijnse en Egyptische gemeenschappen in Nederland en hun inzet voor democratie in de Arabische wereld. Alternative View.

<https://bibalex.org/baifa/en/resources/document/295209>

Khalili, L. (2007). 'Standing with My Brother': Hizbullah, Palestinians, and the Limits of Solidarity. *Comparative Studies in Society and History*, 49(2), 276–303.

<https://doi.org/10.1017/s0010417507000497>

Koens, O. (2021, 12 mei). Wat zit achter het opgelaaide geweld tussen Israël en de Palestijnen? RTL Nieuws. Geraadpleegd op 7 december 2021, van

<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/buitenland/artikel/5230628/conflict-geweld-israel-palestijnen-gaza-oplossing-koens>

Laitinen, A., & Pessi, A. B. (2014). *Solidarity: Theory and Practice. An introduction*. Lexington Books.

https://www.academia.edu/10321300/Solidarity_Theory_and_Practice._An_Introduction

Malcontent, P. A. M. (2018). *Een open zenuw. Nederland, Israël en Palestina*. Boom.

Markovsky, B., & Lawler, E. J. (1994). A New Theory of Group Solidarity. *Advances in group processes*, 11, 3–4. <https://ecommons.cornell.edu/handle/1813/74893>

May, L. (1996). *The Socially Responsive Self Social: Theory and Professional Ethics*. The university of Chicago press.

Mulder, J. H. (2021, 18 oktober). Solidariteit. *Ensie*. Geraadpleegd op 30 december 2021, van <https://www.ensie.nl/jannes-h-mulder/solidariteit>

NOS. (2021, 14 mei). Waarom influencers zich massaal mengen in discussie over Palestijns-Israëliësch conflict. Geraadpleegd op 30 november 2021, van

<https://nos.nl/collectie/13864/artikel/2380761-waarom-influencers-zich-massaal-mengen-in-discussie-over-palestijns-israelisch-conflict>

O'Neill, O. (1996). *Towards Justice and Virtue*. Cambridge University Press.

<https://doi.org/10.1017/cbo9780511621239>

Oosterlynck, S., Loopmans, M., Schuermans, N., Vandenabeele, J., & Zemni, S. (2015). Putting flesh to the bone: looking for solidarity in diversity, here and now. *Ethnic and Racial Studies*, 39(5), 764–782. <https://doi.org/10.1080/01419870.2015.1080380>

RTL Nieuws. (2021, 15 mei). Steeds meer Nederlanders klaar met Israël: "Verschuiving bij nieuwe generatie". Geraadpleegd op 9 december 2021, van

<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5231216/steeds-meer-nederlanders-klaar-met-israel>

The Rights Forum. (2022, 8 februari). Hoe pro-Palestijns activisme in Nederland structureel wordt ondermijnd. Geraadpleegd op 21 februari 2022, van <https://rightsforum.org/hoepro-palestijns-activisme-in-nederland-structureel-wordt-ondermijnd/>

Tri Mulyasari, L. (2021, juni). Solidarity beyond the national boundary: Solidarity of individuals in the Netherlands with the Papuans living in West Papua. Radboud Univeriteit. <https://theses.ubn.ru.nl/handle/123456789/11278>

Van Agt, D. (2010). Motivatie. driesvanagt. Geraadpleegd op 25 juni 2022, van <http://www.driesvanagt.nl/index-type=tekst&item=12.php.html>

Van Baars, L. (2021, 21 mei). Waar ligt de sympathie van Nederlanders? 'De steun aan Israël is verbrokkeld'. Trouw. Geraadpleegd op 30 november 2021, van <https://www.trouw.nl/binnenland/waar-ligt-de-sympathie-van-nederlanders-de-steun-aan-israel-is-verbrokkeld~bd7df0db/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Van Dale. (2021). solidair. Geraadpleegd op 15 december 2021, van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/solidair#.YboNVGjMKUk>

Welgraven, C. (2018, 10 juni). Peter Malcontent: "Iedere historicus die beweert objectief te zijn over Israël en Palestina, die liegt". Trouw. Geraadpleegd op 25 november 2021, van <https://www.trouw.nl/nieuws/peter-malcontent-iedere-historicus-die-beweert-objectief-te-zijn-over-israel-en-palestina-die-liegt~bb0b9c8a/>

Wilcox, S. (2010, 26 juli). Political Solidarity: Review. Notre Dame Philosophical Reviews. Geraadpleegd op 30 december 2021, van <https://ndpr.nd.edu/reviews/political-solidarity/>

Windt, A. (1999). Solidarity: Its History and Contemporary Definition. Philosophical Studies in Contemporary Culture, 5, 217–218. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-015-9245-1_11

Yin, J. K. H. (2009). The Electronic Intifada: The Palestinian Online Resistance in the 2nd Intifada. Journal of Information Warfare, 8(1). <https://www.jstor.org/stable/26486745>

Bijlage 1: Interviewguide

Introductie	
Mezelf introduceren	
Doel van het onderzoek	Het begrijpen van de huidige solidariteit van Nederlanders met de Palestijnen.
Onderwerpen	<ul style="list-style-type: none"> • Groei in de solidariteit • Redenen voor de solidariteit • Solidariteitsacties • Overig
Anonimiteit en vertrouwelijkheid	<p>Dit interview kan volledig anoniem, uw naam en persoonlijke gegevens zullen dan nergens worden vermeld. Enkel de informatie die belangrijk is voor dit onderzoek zal worden vermeld.</p> <p>Vindt u het goed dat het interview wordt opgenomen?</p> <p>Mocht u een vraag niet willen beantwoorden of vroegtijdig willen stoppen met het interview dan kunt u dat aangeven.</p>
Centrale vragen en onderwerpen	
Algemene informatie	Kan je jezelf even voorstellen? (Naam, leeftijd, werk, etc.)
Bevestiging solidariteit	<p>Zou je over jezelf zeggen dat je solidair bent met de Palestijnen?</p> <p>Hoe zou je je band/solidariteit/gevoel van verbondenheid met de Palestijnen beschrijven?</p> <p><i>Als de respondent niet goed weet wat hiermee wordt bedoeld, solidariteit uitleggen</i></p> <p>Tijdens dit interview wil ik er achter komen waar deze solidariteit vandaan komt en hoe dit tot uiting komt.</p>
Groei solidariteit	<p>Zou je zeggen dat de Nederlandse solidariteit met de Palestijnen is gegroeid over de jaren?</p> <p>Hoe komt dat?</p>

	<p>Redenen Peter Malcontent, historicus en onderzoeker aan de Utrecht Universiteit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Steeds meer Nederlanders met een migratieachtergrond die zich op cultureel, ideologisch of religieus vlak verbonden voelen met de Palestijnen - De sympathie die gecreëerd wordt door het disproportionele geweld tegenover de Palestijnen - De lading van de Tweede Wereldoorlog steeds verder van ons af is komen te staan <p>Bent u het hiermee eens? Komt dit overeen met wat u weet (binnen uw organisatie/achterban)?</p> <p>Bart Wallet, onderzoeker aan de faculteit Semitische talen en culturen aan de Universiteit van Amsterdam, benoemt: Het aantal pro-israëliëse organisaties voor actieve lobby was groter. Over tijd verdwenen terwijl die aan Palestijnse kant juist zijn gegroeid. De zichtbaarheid van de Palestijnse zaak is toegenomen.</p> <p>Rol van uw organisatie hierin? Rol van andere organisaties?</p>
<p>Algemene verklaring solidariteit/ eigen redenen solidariteit</p>	<p><i>Belangrijk hierbij: De respondent zoveel mogelijk uit zichzelf laten vertellen waar hij /zij denkt dat de solidariteit vandaan komt.</i></p> <p>Hoe ben je bekend geworden met de Palestijnse zaak?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veel kennis over het conflict en de Palestijnse zaak? <p>Centrale vraag: Waar komt deze solidariteit vandaan?</p> <p>Mogelijk nog na te vragen mocht dit niet benoemt worden:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Overeenkomsten identiteit met de Palestijnen? <ul style="list-style-type: none"> - Voel je je tot dezelfde groep behoren? ● Gevoelens van onrecht door disproportioneel geweld? <ul style="list-style-type: none"> - Hierdoor sympathie met Palestijnen? ● Voelt het als een morele verplichting te helpen? <ul style="list-style-type: none"> - Waarom? ● Sense of place met het gebied Palestina? <ul style="list-style-type: none"> - Vakantie/gewerkt/gewoond? ● Anti-Israël gevoelens? Gemeenschappelijke vijand? ● Invloed van mensen in je kring? Familie/vrienden <ul style="list-style-type: none"> - Hebben zij nog andere verklaringen/motieven <p>Wat zijn volgens jou andere (algemene) verklaringen voor solidariteit?</p>

<p>Solidariteitsacties</p>	<p>Welke solidariteitsacties zijn dominant binnen Nederland/ uw organisatie? Demonstraties/donaties/media/petities/campagnes/zingen/publicaties/contact met politici?</p> <p>Hoe ver ben je bereid om de Palestijnen te helpen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Welke concrete acties doe je of heb je gedaan om de Palestijnen te helpen? - Hoe gaat dit in zijn werk? - Wat zou je nog willen doen? - Welke drempels kom je tegen? Tegenwerken pro-Palestijns activisme? - Wat doen andere mensen in je kring? <p>Wat werkt het beste?</p>
<p>Overig</p>	<p>Wat zou er beter kunnen binnen de Nederlandse solidariteitsbeweging?</p>